

2020

Latvijas Stabilitātes programma 2020. – 2023.gadam

RĪGA, 2020

LATVIJAS REPUBLIKAS
FINANŠU MINISTRIJA

SATURS

1. Ievads	4
2. Ekonomiskā situācija	5
2.1. Ārējā ekonomiskā vide	5
2.2. Pašreizējā ekonomiskā attīstība	6
2.3. Makroekonomiskās attīstības scenārijs	16
2.3.1. Bāzes scenārijs	16
2.3.2. Covid-19 ietekmes scenārijs	18
3. Vispārējās valdības budžeta bilance un parāds	22
3.1. Fiskālās politikas stratēģija un vidēja termiņa mērķis	22
3.1.1. Strukturālās bilances mērķi 2021., 2022. un 2023.gadam	23
3.1.2. Diskrecionārie pasākumi	27
3.1.3. Fiskāli nozīmīga strukturālā reforma Regulas Nr. 1175/2011 izpratnē	27
3.2. Pašreizējā fiskālā situācija	33
3.3. Fiskālās attīstības scenārijs	37
3.4. Valdības parāda vidēja termiņa attīstības tendences	45
3.4.1. Vispārējās valdības parāda prognoze vidējā termiņā Bāzes scenārijā	46
3.4.2. Vispārējās valdības parāda prognoze vidējā termiņā Covid-19 ietekmes scenārijā	47
3.5. Vispārējās valdības budžeta bilances un parāda prognožu salīdzinājums ar Latvijas Stabilitātes programmu 2019.–2022.gadam	49
3.6. Valsts sniegtie galvojumi	50
4. Valsts finanšu kvalitāte	52
4.1. Valsts budžeta līdzekļu efektivitāte un izlietojuma kontrole	52
4.2. Ieņēmumu struktūras un sistēmas efektivitāte	56
4.2.1. Stabilitātes programmas bāzes scenārija nodokļu ieņēmumu prognozes	56
4.2.2. Scenārija COVID-19 nodokļu ieņēmumu prognozes	66
Pielikumi	71
A. Pielikums. Bāzes scenārijs	71
B. Pielikums. Covid-19 ietekmes scenārijs	75

Saīsinājumu apzīmējumi

ALTUM	AS „Attīstības finanšu institūcija „ALTUM””
ASV	Amerikas Savienotās valstis
AWG	Ekonomikas politikas komitejas Sabiedrības novecošanās un valsts finanšu ilgtspējas darba grupa
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
EK	Eiropas Komisija
EKS 2010	Eiropas Kontu sistēmai
ES	Eiropas Savienība
Eurostat	Eiropas Savienības Statistikas birojs Eurostat
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
IIN	Iedzīvotāju ienākumu nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
MK	Ministru kabinets
PCI	Patēriņa cenu indekss
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SVF	Starptautiskais valūtas fonds
UIN	Uzņēmumu ieņēmumu nodoklis
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VK	Valsts kase
VM	Veselības ministrija
VTM	Vidēja termiņa budžeta bilances mērķis strukturālā izteiksmē
VTM SIP	Vidēja termiņa budžeta bilances mērķis SIP izpratnē

1. IEVADS

Latvijas Stabilitātes programma ir izstrādāta vadoties pēc SIP ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām, un tiek sagatavota saskaņā ar Padomes 1997.gada 7.jūlija Regulas (EK) Nr.1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu prasībām.

Lai gan šajā laikā ES plosās Covid-19 pandēmija un tā būtiski ietekmē makroekonomiskās prognozes, kā arī dalībvalstis izstrādā fiskālos pasākumus pandēmijas ierobežošanai, skarto iedzīvotāju un uzņēmumu atbalstam, un tas būtiski var ietekmēt Stabilitātes programmas rādītājus, tika nolemts, ka Stabilitātes programmas ir jāsagatavo un jāiesniedz EK līdz 30.aprīlim, kā tas noteikts minētajā regulā. Tas veicinātu informācijas iegūšanu un analīzi, ļautu labāk izstrādāt EK prognozes un dotu vismaz pirmajā tuvinājumā priekšstatu par ES ekonomikas un fiskālo stāvokli. Tas, savukārt, dotu iespēju labāk vadīt ekonomikas politiku ar nacionālajiem un ES fiskālajiem instrumentiem.

Līdz ar to, šogad, pretēji nosaukumam, šī Stabilitātes programma 2020.–2023.gadam nesniedz informāciju ne par drošām makroekonomiskajām prognozēm, ne par stabilu fiskālo pasākumu krīzes pārvarēšanai. Stabilitātes programma ir izstrādāta pamatojoties uz FM šā gada aprīlī izstrādātajām makroekonomiskajām prognozēm un ietver fiskālos pasākumus, kas ir pieņemti MK līdz šā gada 17.aprīlim. Darbs pie fiskālo pasākumu Covid-19 krīzes mazināšanai izstrādes turpinās, ir uzsākts darbs pie ekonomikas sildīšanas fiskālajiem pasākumiem. Daudz nenoteiktības iever arī makroekonomiskās prognozes, jo tās būtiski atkarīgas no Covid-19 pandēmijas gaitas pasaulē un ar to saistītajiem ierobežojošiem pasākumiem. Līdz ar to, faktiskie fiskālie rādītāji atšķirsies no Stabilitātes programmas prognozētajām vērtībām daudz būtiskāk kā citos gados.

Atšķirībā no iepriekšējām Stabilitātes programmām, šoreiz fiskālās prognozes ir sagatavotas balstoties uz divu makroekonomisko prognožu scenārijiem. Pirmais – bāzes scenārijs, ir sagatavots šā gada februārī, kad šajā kontinenta daļā vēl nebija sākusies Covid-19 pandēmija, bet otrs scenārijs – Covid-19 scenārijs, kā jau minēts, ir izstrādāts šā gada aprīlī. Lai šajā scenārijā varētu ņemt vērā pēc iespējas vairāk datus par Covid-19 pandēmijas ietekmi uz valsts ekonomiku, programmas izstrāde tiek atlikta par divām nedēļām. Pretēji LBFV 28.pantā noteiktajam, ka MK līdz kārtējā gada 15.aprīlim iesniedz Saeimai Latvijas Stabilitātes programmu, likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” paredzot, ka datums tiek mainīts uz 30.aprīli, kas ir pēdējais termiņš Stabilitātes programmas iesniegšanai saskaņā ar minēto regulu. Divu scenāriju izstrāde dod iespēju salīdzināt makroekonomiskos un fiskālos rādītājus un dod labāku priekšstatu par krīzes ietekmi mūsu valstī.

Salīdzināmajās cenās 2020.gadā tiek prognozēts IKP kritums 7,0% apmērā pretēji 2,2% kāpumam, ja krīzes nebūtu, savukārt 2021.gadā tiek prognozēts IKP pieaugums 1,0% apmērā pretēji bāzes scenārija prognozei ar 2,8% kāpumu.

Vispārējās valdības budžeta deficīts šogad tiek prognozēts 9,4% no IKP apmērā jeb par 9,0 procentu punktiem lielāks, kā bāzes scenārijā, neskaitot vēl izstrādes stadijā esošos atbalsta pasākumus. Savukārt 2021.gadā pie nemainīgas politikas deficīts samazināsies līdz 5,0% no IKP, pretēji bāzes scenārijā prognozētajam deficītam 0,1% no IKP apmērā.

Savukārt, vispārējās valdības parāds 2020.gadā pretēji bāzes scenārijā prognozētajiem 37,9% no IKP pieaugs līdz 51,7% no IKP un 2021.gadā sasniegs 52,2% no IKP.

2. EKONOMISKĀ SITUĀCIJA

2.1. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE

Pasaules ekonomikas izaugsme pēc 2018.gadā sasniegtā paātrinājuma līdz 3,6% pagājušajā gadā palēninājās līdz 2,9% un līdzīga situācija bija arī *euro* zonā, izaugsmei palēninoties no 1,9% līdz 1,2%. Lai gan gada otrajā pusē jau sāka izskanēt brīdinājumi, ka drīzumā recesijā varētu nonākt gan ASV, gan *euro* zonas ekonomika, vēl 2020. gada sākumā tika sagaidīts, ka ekonomikas izaugsme pasaulē un Eiropā šogad kļūs nedaudz straujāka. Tomēr līdz ar Covid-19 uzliesmojumu un arvien plašāku slimības izplatību visā pasaulē kļuvis skaidrs, ka pasaules ekonomika 2020.gadā piedzīvos recesiju, kuras dziļums un smagums būs atkarīgs no tā, cik ilgu laiku prasīs vīrusa izplatības ierobežošana.

Pēc SVF jaunākajām prognozēm, pasaules ekonomikas recesija būs vēl smagāka kā 2009.gadā, kad pasaules ekonomika saruka par 0,1%. Šā gada 14.aprīlī SVF prognozējis, ka pasaules ekonomika šogad saruks par 3,0%, nākamajā gadā izaugsmei atjaunojoties un kopproduktam palielinoties par 5,8%. Līdzīgas prognozes par globālās izaugsmes kritumu publiskojušas arī citas pasaules vadošās organizācijas un finanšu kompānijas. Ja ekonomiskā aktivitāte Ķīnā, kas sākotnēji bija vīrusa izplatības epicentrs, pēc divu mēnešu paralīzes jau ir sākusi atjaunoties, citur pasaulē, pirmkārt Eiropā un ASV, aktivitāte turpina kristies, un pašlaik nav pārlicinošu prognožu, kad vīrusa izplatības mazināšanai noteiktie ierobežojumi varētu tikt atcelti. Ķīnas ekonomikai SVF šim gadam prognozē 1,2% pieaugumu, kamēr *euro* zonas un ASV ekonomikai tiek prognozēts attiecīgi 7,5% un 5,9% kritums.

Latvijas lielākajām ārējās tirdzniecības partnervalstīm Igaunijai un Lietuvai SVF 2020.gadam prognozējis attiecīgi 7,5% un 8,1% kritumu, ko 2021.gadā nomainīs 7,9% un 8,2% izaugsme. Iepriekš šo valstu centrālās bankas 2020.gadam bija prognozējušas attiecīgi vairāk nekā par 6% IKP kritumu Igaunijai un 11,4% IKP kritumu kā centrālo scenāriju Lietuvai.

Pastāvot ļoti augstai nenoteiktībai par Covid-19 ierobežošanai nepieciešamo laiku, gan pasaules, gan Latvijas galveno eksporta partnervalstu ekonomiskās attīstības prognozes pēdējā pusotra mēneša laikā ir tikušas visai strauji koriģētas un ar šādām korekcijām jāreķinās arī turpmāk. Latvijas makroekonomisko rādītāju prognozes tika izstrādātas aprīļa sākumā, ņemot vērā tajā brīdī pieejamo informāciju un prognozes par pasaules ekonomikas attīstību un izmantojot EK 25.marta prognožu tehniskos pieņēmumus, kas paredzēja, ka pasaules ekonomika, neskaitot ES, 2020.gadā palielināsies par 1,1%, kas bija par 2,2 procentpunktiem mazāk kā EK bija paredzējusi savās 2019.gada rudens prognozēs.

Covid-19 straujā izplatība un tās radītie draudi ekonomikai radījuši progresējošu nestabilitāti pasaules finanšu tirgos, izraisot izejvielu preču cenu kritumu, straujas valūtu kursu un akciju cenu svārstības. Naftas cenas kritušās līdz zemākajam līmenim kopš 2003.gada, *Brent* jēlnaftas cenai no 66 dolāriem par barelu gada sākumā samazinoties līdz 27 dolāriem par barelu aprīļa vidū. Mazākā apmērā, bet samazinājušās arī rūpniecisko metālu un lauksaimniecības preču cenas. Straujas svārstības – sākotnēji ļoti strauju kritumu un pēc tam daļēju atgūšanos piedzīvojuši pasaules akciju tirgi.

Reaģējot uz ekonomiskās situācijas kraso pasliktināšanos, pasaules valstu centrālās bankas ir pastiprinājušas monetārās stimulēšanas pasākumus. ASV Federālo rezervju sistēma 15.martā samazināja bāzes procentlikmi līdz 0-0,25%, bet 23.martā paziņoja par valsts vērtspapīru iegādi neierobežotā apmērā, lai palīdzētu pārvarēt Covid-19 krīzes ietekmi. Eiropas Centrālā banka savukārt 19.martā uzsāka valdības un uzņēmumu obligāciju uzpirkšanas programmu 750 miljardu *euro* apmērā.

2.2. PAŠREIZĒJĀ EKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA

Pēc Latvijas ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās 2017. un 2018.gadā līdz attiecīgi 3,8% un 4,3%, ko noteica augošais ārējais pieprasījums un investīciju plūsmas atjaunošanās, 2019.gadā ekonomikas pieauguma temps atkal kļuva lēnāks. Pērn Latvijas IKP salīdzināmās cenās palielinājās par 2,2%.

Izaugsmes tempu sabremzēšanos 2019.gadā noteica gan ārējās vides pasliktināšanās, gan vairāki vienreizēji iekšēji faktori – enerģētikas nozarei nelabvēlīgie laika apstākļi gada pirmajā pusē, tranzīta kritums, kā arī finanšu pakalpojumu eksporta samazināšanās. Savukārt Latvijas ekonomikas izaugsmi 2019.gadā nodrošināja iekšzemes pieprasījuma pieaugums, privātajam patēriņam palielinoties par 2,9%, ko veicināja joprojām strauji augošā darba samaksa un bezdarba līmeņa samazināšanās. Sabiedriskais patēriņš tajā pašā laikā pieauga par 2,6%. Stabilizējoties ES fondu investīciju plūsmai, ieguldījumi bruto pamatkapitālā pērn pieauga aptuveni piecreiz lēnāk kā 2018.gadā – par 3,1%. Savukārt straujāku eksporta pieaugumu kavēja pasaules ekonomiskās izaugsmes un globālās tirdzniecības sabremzēšanās, kā arī preču reeksporta apjomu straujš kritums. Tikmēr Latvijā ražoto preču eksports pērn pieauga, ko īpaši pozitīvi ietekmēja augstie graudaugu eksporta apjomi, turklāt noturīgs kāpums tika reģistrēts arī pakalpojumu eksportā. Tādējādi 2019.gadā kopējais preču un pakalpojumu eksports bija par 2,0% augstāks nekā 2018.gadā. Tajā pašā laikā preču un pakalpojumu importa kāpums bija straujāks par eksportu, pieaugumam veidojot 2,3%, tādējādi neto eksporta devums Latvijas ekonomiskajā izaugsmē pērn bija negatīvs.

Nozaru attīstība

Latvijas ekonomisko izaugsmi pērn noteica noturīgs privātais patēriņš, tādējādi arī nozaru griezumā lielāko devumu valsts tautsaimniecības pievienotās vērtības kāpumā nodrošināja uz iekšējo tirgu vērsto nozaru stabilā attīstība. Tā, piemēram, **tirdzniecības** nozares pievienotā vērtība salīdzināmās cenās 2019.gadā palielinājās par 4,1%, ko noteica straujāks vairumtirdzniecības apjomu pieaugums. Tikmēr mazumtirdzniecībā kāpums bija lēnāks, tam sasniedzot 2,4%. Augstāku mazumtirdzniecības apjomu pieaugumu ierobežoja vājie pārtikas un autodegvielas pārdošanas apjomu kāpumi, kamēr nepārtikas preču, izņemot degvielu, mazumtirdzniecības pieauguma temps bija ātrāks un atbilda reālās neto darba samaksas kāpumam valstī 2019.gadā. Šā gada sākumā mazumtirdzniecības apjomu pieaugums bija straujāks par pērnā gada kopējo sniegumu, 2020.gada pirmajos divos mēnešos salīdzinājumā ar 2019.gada attiecīgo laika posmu mazumtirdzniecības apgrozījumam salīdzināmās cenās palielinoties par 3,3%. To noteica gan straujāks nepārtikas preču, atskaitot degvielu, gan pārtikas preču veikalu tirdzniecības kāpums – attiecīgi par 5,3% un 3,8%. Tajā pašā laikā autodegvielas tirdzniecība saruka – par 3,3% gada griezumā. Saistībā ar Covid-19 izplatību Latvijā un no tā izrietošajiem ierobežojumiem sagaidāms, ka martā strauji pieaugs pārdošanas apjomi pārtikas preču veikalos. Savukārt mazumtirdzniecības apjomus citās preču grupās negatīvi ietekmēs aicinājums iedzīvotājus ievērot fizisko distancēšanos, kā arī citas ar vīrusa izplatību saistītās sekas, piemēram, vairojoties nenoteiktībai par savu finansiālo situāciju, iedzīvotāji varētu samazināt savu patēriņu un lemt par lielāku uzkrājumu veikšanu.

Citas ar vietējo tirgu saistītās **pakalpojumu nozares** 2019.gadā arī nodrošināja būtisku devumu Latvijas ekonomiskajā izaugsmē. Veselības un sociālās aprūpes jomā radītā pievienotā vērtība 2019.gadā pieauga par 9,5%, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu – par 8,0%, profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi, kopā ar administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība uzrādīja pievienotās vērtības pieaugumu par 6,5%. Tomēr līdzīgi kā ar tirdzniecību arī pakalpojumu nozares, īpaši, izmitināšana un ēdināšana, māksla un izklaide,

smagi cietīs Covid-19 izplatības dēļ. **Informācijas un komunikācijas pakalpojumu** radītā pievienotā vērtība pērn pieauga lēnāk nekā iepriekšējos trīs gadus, 2019.gadā izaugsmei veidojot 2,0%. Savukārt nozares turpmākās perspektīvas nav skaidras. No vienas puses, šogad, pieaugot nepieciešamībai pēc IT risinājumiem, organizējot darba procesus, nozares izaugsme varētu būt atkal straujāka. Tajā pašā laikā, ar Covid-19 izplatību saistītajai krīzei ieilgstot un uzņēmumiem saskaroties ar nopietnām finanšu problēmām, pieprasījums pēc informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pakalpojumiem varētu arī mazināties.

Lauksaimniecības (ieskaitot lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību) pievienotā vērtība pērn palielinājās par 12,8%, tādējādi lauksaimniecības nozarei uzrādot straujāko izaugsmi starp visām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. Pateicoties augkopībai labvēlīgajiem laika apstākļiem, 2019.gadā Latvijā tika iegūta vēsturiski augstākā graudu kopražā, kā rezultātā augkopības produkcijas pieaugums salīdzinājumā ar 2018.gadu sasniedza 46,4%. Savukārt lopkopības produkcijas apjoms pērn samazinājās par 1,1%. Mežsaimniecības un mežsaimniecības apjomi tajā pašā laikā palielinājās par 5,9%, kamēr zivsaimniecībā, kas veido nelielu daļu Latvijas lauksaimniecības struktūrā, tika reģistrēts kritums.

Ievērojami lēnāku izaugsmi nekā iepriekšējos divus gadus pērn uzrādīja **būvniecība**, tās pievienotajai vērtībai salīdzināmās cenās palielinoties par 2,9%. Būvniecības nozares izaugsmes tempu sabremzēšanās galvenokārt bija saistīta ar ES fondu investīciju plūsmas stabilizēšanos, kas noteica inženierbūvniecības apjomu pieaugumu tikai par 1,0%. Savukārt pērn veikto specializēto būvdarbu apjomi, tajā skaitā elektroinstalāciju ierīkošana, cauruļvadu uzstādīšana, būvdarbu pabeigšana, saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Tajā pašā laikā būvniecības izaugsmi pozitīvi ietekmēja ēku celtniecības pieaugums par 7,8%. Jāatzīmē, ka šogad ES fondu investīcijas saglabāsies aptuveni iepriekšējā gada līmenī, tādējādi, lai nodrošinātu būvniecības sektora izaugsmi 2020.gadā, svarīga nozīmē būs ar privāto finansējumu īstenoto būvniecības projektu realizēšanai. Tomēr pēdējie būvnieku konfidences rādītāji norādīja uz būtisku noskaņojuma pasliktināšanos nozarē, kas saistīts ar aktuālākajiem notikumiem un nenoteiktību saistībā ar Covid-19 izplatību Latvijā, tādējādi arī būvniecības perspektīvas un jaunu ar celtniecību saistītu investīciju projektu īstenošana Latvijā šogad varētu būt apdraudēta.

Mērenu izaugsmi 2,1% apmērā 2019.gadā uzrādīja **apstrādes rūpniecība**, kuras attīstību pērn kavējusi gan pasaules ekonomiskās izaugsmes vājināšanās un pieprasījuma samazināšanās ārējos tirgos, gan nelabvēlīgā situācija lielākajā apstrādes rūpniecības apakšnozarē – kokapstrādē. Kokrūpniecības izlaide pērn samazinājās par 0,2%, ko ietekmēja pieprasījuma un cenu kritums eksporta tirgos. Ražošanas apjomu sarukums tika reģistrēts arī otrā lielākajā apstrādes rūpniecības apakšnozarē – pārtikas produktu ražošanā (-1,0%). Tajā pašā laikā spēcīgu izaugsmi joprojām spēja uzrādīt metālizstrādājumu un elektrisko iekārtu ražošana, kā arī datoru un elektronisko iekārtu ražošanas apakšnozares. Rūpniecības kopējo izaugsmi 2019.gadā negatīvi ietekmēja arī **elektroenerģijas un gāzes apgādes** sarukums par 4,4%, ko noteica saražotās elektroenerģijas spēcīgais kritums pērnā gada pirmajā pusē saistībā ar elektroenerģijas ražošanai nelabvēlīgajiem laikapstākļiem. Šā gada sākumā rūpniecībā turpinājās negatīvas tendences, kad janvārī rūpniecības kopējā izlaide samazinājās par 4,5%, salīdzinot ar attiecīgo mēnesi pirms gada. Tas bija straujākais nozares kritums kopš 2009.gada nogales. To ietekmēja gan enerģētikas nozares sarukums par 11,0%, gan apstrādes rūpniecības kritums par 3,6%, kad bāzes efekta ietekmē būtiski samazinājās kokrūpniecības izlaide. Jāatzīmē, ka norises pasaulē, tajā skaitā Latvijā, saistībā ar koronavīrusa izraisītās slimības Covid-19 straujo izplatību ietekmēs arī apstrādes rūpniecības turpmāko attīstību šogad. Šī slimība ir būtiski iedragājusi ekonomisko aktivitāti pasaulē, kā rezultātā ir traucēta starptautisko piegāžu darbība un samazinās jau tā novājinātā globālā tirdzniecība. Tāpat, arī Latvijas

rūpniecības uzņēmumiem, ievērojot piesardzības pasākumus un reaģējot uz šo saspringto situāciju, ir jāpielāgo savi ražošanas procesi un jāseko pieprasījuma izmaiņām.

Transporta un uzglabāšanas nozarē 2019.gadā tika reģistrēts sarukums par 4%. To noteica kravu tranzīta kritums caur Latvijas ostām, Krievijai pārorientējot kravas uz savām Baltijas jūras ostām un krītoties pieprasījumam pēc Krievijas ogleņ pasaulē tirgos. Tā rezultātā kravu apgrozījums ostās 2019.gadā bija par 5,7% zemāks nekā 2018. gadā, savukārt pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms pērn saruka par 15,8%. Kravu apgrozība autopārvadājumos saglabājās iepriekšējā gada līmenī, 2019.gadā samazinoties par 0,2%. Savukārt aviopārvadājumi pēdējo gadu laikā bija tie, kas balstījuši transporta nozari, un 2019.gadā lidostā Rīga apkalpoto pasažieru skaits bija audzis par 10,5%. Turklāt šā gada janvārī, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, lidostā Rīga pasažieru skaits pieauga par 12,2%. Tomēr transporta sektora turpmākās perspektīvas ir kritiskas – tranzītu turpinās negatīvi ietekmēt Krievijas kravu pārvadājumu politikas īstenošana. To apstiprina jaunākie transporta dati par kravu pārvadājumiem šā gada sākumu, kad 2020.gada pirmajos divos mēnešos salīdzinājumā ar attiecīgo laika periodu 2019.gadā kravu apgrozījums Latvijas ostās saruka par 32,2%, un dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms samazinājās pat uz pusi – par 50,0%. Savukārt aviopārvadājumos februārī vēl ir sagaidāms apkalpoto pasažieru pieaugums, taču saistībā ar Covid-19 slimības izplatību jau marta sākumā situācija nozarē piedzīvoja straujas izmaiņas. Mēneša sākumā Latvijas nacionālā aviokompānija *airBaltic* samazināja reisu skaitu un pārtrauca lidojumus uz un no vairākiem galamērķiem. Taču, lai efektīvāk ierobežotu Covid-19 izplatību Latvijā, jau no 17.marta tika atcelti visi starptautiskie pasažieru pārvadājumi caur lidostu, ostām, ar autobusiem un dzelzceļa transportu. Neapšaubāmi, šie noteikumi atstās smagas sekas uz pasažieru pārvadātājiem un transporta nozari kopumā, kam būs būtiska negatīva ietekme uz Latvijas ekonomiku šogad.

2019.gadā kritumu uzrādīja arī **finanšu un apdrošināšanas nozare**. Samazinoties nerezidentu apkalpošanas biznesam un sarūkot finanšu pakalpojumu eksportam, nozares pievienotā vērtība pērn samazinājusies par 8,8%. Līdz ar to arī nozares īpatsvars ekonomikā ir būtiski samazinājies, 2019.gadā veidojot 3,2%. Pievienotās vērtības kritums nozarē bija saistīts ar Latvijas centieniem uzlabot finanšu noziegumu novēršanas sistēmu, kā rezultātā, Latvijai izpildot visas Finanšu darījuma darba grupas rekomendācijas, ir būtiski samazinājušies nerezidentu noguldījumi. Nerezidentu noguldījumu apjoms Latvijas komercbankās 2019.gada beigās, salīdzinot ar 2018.gada nogali, bija sarucis par 24,6% un veidoja 23% no kopējiem noguldījumiem – vairāk nekā uz pusi mazāk nekā 2015.gadā, kad nerezidentu noguldījumu īpatsvars Latvijā bija sasniedzis 58%. Vienlaikus jāatzīmē, ka rezidentu noguldījumi 2019.gadā turpinājuši pieaugt, sasniedzot 14 miljardus *euro*, kas bija par 7,5% vairāk nekā pirms gada.

Investīcijas

2019.gadā **ieguldījumi bruto pamatkapitāla veidošanā jeb investīcijas** uzrādīja pieaugumu, bet salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem investīciju kāpumu drīzāk var uzskatīt par simbolisku, jo gada laikā tās palielinājās tikai par 3,1%. Tomēr investīciju kāpums bija straujāks par IKP kopējo izaugsmi un nodrošināja 0,7 procentpunktus reālā IKP pieaugumā 2019.gadā. Investīciju pieauguma tempa piebremzēšanās saistīta galvenokārt ar zemāku būvniecības aktivitāti, uz ko norāda arī vājāks būvniecības nozares sniegums 2019.gadā.

Neskatoties uz to, ka būvniecības aktivitāte pagājušajā gadā ievērojami samazinājās, investīcijas joprojām pamatā tiek novirzītas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā. 2019.gadā investīcijas ēkās un būvēs veidoja 50,9% no kopējām investīcijām jeb 3 332 milj. *euro*. Investīciju apjoma pieaugums ēkās un būvēs fiksēts vairākās tautsaimniecības nozarēs, tomēr lielāko devumu nodrošināja divas nozares, FMINFO_30042020_SP;

proti, operācijas ar nekustamo īpašumu, kā arī valsts pārvalde un aizsardzība. Kopumā investīcijas ēkās un būvēs pērn bija par 2,8% augstākas nekā 2018.gadā.

Investīciju kāpums tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās arī palēninājās, pērn pieaugumam veidojot vien 2,0%, pretstatā 13,1% kāpumam 2018.gadā. Tādējādi investīciju apjoms iekārtās un mašīnās 2019.gadā sasniedza 2,8 mljrd. *euro*. Tomēr, neskatoties uz pēdējos gados reģistrēto investīciju kāpumu šajos aktīvos, pašreizējais investīciju apjoms iekārtās un mašīnās uzskatāms pārāk zems, lai tas spētu būtiski veicināt un nodrošināt produktivitātes pieaugumu un inovāciju ieviešanu. Piemēram, investīcijas iekārtās un mašīnās 2019.gadā kopumā bija par 1 mljrd. zemākas nekā 2007.–2008.gada periodā. Arī pārējos investīciju objektos investīciju apjoms ir mazāks nekā pirms 2009.gada finanšu krīzes, taču IKP kopumā pārsniedza pirmskrīzes līmeni jau 2017.gadā. Tas norāda uz uzņēmēju piesardzību veikt investīcijas un paplašināt savu uzņēmējdarbību. Neiepriecina arī uzņēmēju aptauju dati par investīciju veikšanu ietekmējošiem faktoriem, kas norāda uz to, ka lielākā daļa veikto investīciju ir vērstas uz vecās iekārtas aizvietošanu un ražošanas procesu optimizāciju, bet tikai trešdaļa investīciju ir mērķētas uz ražošanas paplašināšanos.

Būtiska loma investīciju aktivitātes pieaugumā pēdējos gados bija arī ES fondu investīcijām. Valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem pērnajā gadā bija 712 milj. *euro*, no tiem 350 milj. *euro* bija kapitālie izdevumi jeb investīcijas, kas tiešā veidā ietekmē bruto pamatkapitāla veidošanas apjomu tautsaimniecībā. Tomēr gan kopējie valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem, gan kapitālie izdevumi 2019.gadā praktiski bija iepriekšējā gada līmenī, tādējādi neradot papildus stimulu straujākam investīciju pieaugumam tautsaimniecībā kopumā. Ņemot vērā pēdējās prognozes, sagaidāms, kā arī 2020.gadā valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem būs iepriekšējā gada līmenī.

Balstoties uz aktuālāko situāciju – ārējā pieprasījuma kritums, kas Latvijas eksporta datus sāka atspoguļoties pagājušā gada vidū, un jaunā koronavīrusa izplatības izraisītās sekas, investīciju apjomus 2020.gadā ietekmēs negatīvi. Valsts robežu slēgšana, ārvalstu tūristu plūsmas kritums, kā arī pašizolācija un karantīnas prasību ieviešana mazinās iedzīvotāju ekonomisko aktivitāti, kas tiešā veidā atspoguļosies zemākos uzņēmumu ieņēmumos. Papildus tam pēkšņs piegādes ķēžu pārrāvums varētu negatīvi ietekmēt ražošanas piedāvājuma pusi, sadārdzinot ražošanas izejvielas. Tādējādi uzņēmumi saskarsies ar būtisku ieņēmumu kritumu un investīciju projektu realizācija varētu tikt atlikta uz nenoteiktu laiku.

Ārējā tirdzniecība

Latvijas **preču un pakalpojumu eksports** salīdzināmās cenās 2019.gadā pieauga vien par 2,0%, kas ir vājākais kāpums kopš 2014.gada. Ņemot vērā, ka arī Latvijas reālā IKP pieauguma temps pērn sabremzējās, veidojot 2,2%, eksporta īpatsvars IKP palika praktiski nemainīgs salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem un bija 63,2%. Eksporta attīstību 2019.gadā vienlaicīgi negatīvi ietekmēja vairāku faktoru kopums. Viens no galvenajiem faktoriem bija divu pasaules lielāko ekonomiku jeb ASV un Ķīnas tirdzniecības saspīlējums un savstarpējā importa tarifu ieviešana, kas radīja negatīvu efektu uz globālo tirdzniecību un pasaules ekonomisko izaugsmi. Tādējādi pasaules IKP pērn uzrādīja vājāko pieaugumu pēdējās desmitgades laikā, kamēr ES izaugsme bija zemākajā līmenī kopš 2014.gada.

ES ir lielākais Latvijas preču un pakalpojumu eksporta tirgus. 2019.gadā uz ES tika eksportēti 72,3% no Latvijas kopējā preču eksporta un 66,9% no kopējā pakalpojumu eksporta. Tādējādi, palēninoties ES iekšējam patēriņam, Latvijas eksporta pieauguma tempi arī sāka mazināties. Piemēram, preču eksporta vērtība faktiskajās cenās 2019.gadā uz ES palielinājās par 1,8%, bet pakalpojumu eksporta vērtība – par 7,9%.

Latvijas preču eksportētājiem 2019.gads bija izaicinājumiem pilns, jo ārējā pieprasījuma sašaurināšanās, nenoteiktība saistībā ar Lielbritānijas izstāšanos no ES, koksnes cenu kritums pasaules tirgos un reeksporta apjomu samazinājums ir bremsējuši Latvijas preču eksporta attīstību. Preču eksports balansēja uz krituma robežas visa 2019.gada garumā, un gadā kopumā preču eksporta vērtība bija tikai par 0,2% lielāka nekā 2018. gadā, tādējādi sasniedzot 12,8 miljardus *euro*.

Preču eksporta vērtības izmaiņas 2019.gadā visbūtiskāk ietekmēja mehānismu un mehānisko ierīču eksporta samazinājums par 28,2%, kas ir saistīts ar turboreaktīvo dzinēju reeksporta samazinājumu uz ASV par 343 milj. *euro*. Šo faktoru jāuztver kā izņēmumu, kurš neraksturo nedz ārējā pieprasījuma izmaiņas, nedz Latvijas eksportētāju konkurētspēju, jo to ietekmēja aviokompānijas *airBaltic* lidmašīnu flotes atjaunošana un ar to saistītā lidmašīnu tehniskā apskate un remonts 2018.gadā. Ja no kopējās preču eksporta vērtības izslēgtu turboreaktīvo dzinēju reeksportu, tad preču eksporta pieaugums 2019.gadā būtu sasniedzis 2,8%, nevis 0,2%.

Vēl viens faktors, kas negatīvi ietekmēja preču eksporta vērtību, īpaši koksnes eksportu, 2019.gadā bija koksnes cenu kritums. Koksnes eksporta vērtības kritumi 2019.gadā tika fiksēti uz vairākām valstīm - Lielbritāniju, Vāciju, Zviedriju, kas ir nozīmīgākie koksnes eksporta tirgi. Koksnes cenu kritumu pasaules tirgos noteica pieprasījuma un piedāvājuma izmaiņas - no vienas puses pasaules ekonomikas attīstības tempu bremsēšanās mazināja koksnes pieprasījumu, bet no otras puses - nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ iepriekšējos gados vairākās Rietumeiropas valstīs tika veikti pastiprināti mežistrādes darbi, tādējādi palielinot koksnes piedāvājumu. Papildus tam, koksnes eksporta svārstības noteica neskaidrība par Lielbritānijas izstāšanos no ES un iespējamie tirdzniecības tarifi starp Lielbritāniju un ES. Vēl 2019.gada sākumā šis faktors labvēlīgi ietekmēja kokrūpniecības preču eksportu, jo Lielbritānija veidoja šo preču krājumus, taču, sākot ar 2019.gada otro ceturksni, koksnes eksports uz Lielbritāniju sāka samazināties. Ņemot vērā, ka Lielbritānija ir lielākais Latvijā ražoto kokrūpniecības izstrādājumu noieta tirgus, tas negatīvi ietekmēja kopējo koksnes eksporta dinamiku. Tādējādi kopējā koksnes eksporta vērtība 2019.gadā bija par 3,1% zemāka nekā 2018.gadā.

Minerālproduktu eksporta vērtība 2019.gadā samazinājās par 13,0%, būtiski sarūkot naftas eļļas un elektroenerģijas eksportam. Naftas eļļas eksporta kritumu ietekmēja naftas cenu kritums pasaules tirgos, bet elektroenerģijas eksporta samazinājums bija saistīts ar elektroenerģijas cenas kritumu Eiropas elektroenerģijas biržā “*Nord Pool Spot AS*”.

Vienlaikus 2019.gada eksporta datus bija vērojamas arī vairākas pozitīvas iezīmes, kuras mazināja augstākminēto faktoru negatīvo ietekmi. Atzīstamus eksporta pieauguma tempus visā 2019.gada garumā uzrādīja graudaugu un eļļas augu sēklu eksports, pateicoties augstajai šo produktu ražai 2019.gadā. Tā, 2019.gadā graudaugu eksporta vērtība pieauga par 43,4% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, bet eļļas augu sēklu eksports gandrīz dubultojās. No pārtikas precēm eksporta pieaugumu uzrādīja arī piena produkti un alkoholiskie dzērieni. Kopumā lauksaimniecības un pārtikas preču eksports 2019.gadā palielinājās par 14,8% jeb 350 milj. *euro*.

Samērā straujš eksporta kāpums bija fiksēts arī ķīmiskās rūpniecības ražojumiem. 2019.gadā šīs preču grupas eksports pieauga par 8,9%, ko pamatā nodrošināja farmaceitisko produktu eksporta kāpums uz Krieviju un Baltijas valstīm. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka pēdējos divos 2019.gada mēnešos farmaceitisko produktu eksports kritās, kas varētu liecināt par ārējā pieprasījuma vājināšanos pēc šīm precēm.

Prețēji preču eksporta attīstībai, pakalpojumu eksports 2019.gadā uzrādīja visai noturīgu pieaugumu par 6,8% jeb 358 milj. *euro*, tādējādi sasniedzot 5 627 milj. *euro*. Tik spēcīgu pakalpojumu eksporta pieaugumu izdevās sasniegt par spīti ievērojamam finanšu pakalpojumu

eksporta samazinājumam (-42,5%). Lielāko devumu kopējā pakalpojumu eksporta pieaugumā nodrošināja transporta pakalpojumi, to eksporta vērtībai faktiskās cenās palielinoties par 3,7%. Pakalpojumu eksporta kāpumu izdevās sasniegt, pateicoties ieņēmumu pieaugumam no kravu pārvadāšanas pakalpojumiem ar autotransportu, kamēr ieņēmumu apjoms no jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumiem pērn samazinājās. Transporta pakalpojumi ir lielākā pakalpojumu eksporta grupa ar 39,0% lielu īpatsvaru kopējā pakalpojumu eksportā 2019.gadā.

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, 2019.gadā palēninājās ārvalstu tūristu izdevumu pieauguma temps, pērn kāpumam veidojot vien 1,2%. Ārvalstu tūristu izdevumu sabremzēšanās bija saistīta ar ārvalstu tūristu plūsmas palēninājumu 2019.gadā. Apkalpoto ārvalstu viesu skaits un to pavadītais laiks Latvijas viesnīcās pērn palielinājās attiecīgi par 1,1% un 2,9%, kas ir ievērojami zemāks pieaugums nekā iepriekšējos gados. Pakalpojumu eksportu turpināja veicināt informācijas un datorpakalpojumi, kas, līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2019.gadā pieaugums mērāms ar divciparu skaitli – par 11,3%. Straujāko eksporta kāpumu starp visām pakalpojumu grupām pērn uzrādīja būvniecības pakalpojumu eksports, gada laikā palielinoties par 27,2%.

Tāpat kā eksports, arī **preču un pakalpojumu importa** izaugsme 2019.gadā bremsējusies. Palēninoties Latvijas ekonomikas izaugsmei, mazinājies arī pieprasījums pēc importa precēm, galvenokārt starppatēriņa precēm, kas tiek izmantotas ražošanas procesā. Kopējā preču un pakalpojumu importa vērtība salīdzināmās cenās 2019.gadā pieauga par 2,3%, kas ir nedaudz straujāk nekā eksporta kāpums, tādējādi neto eksporta devums reālā IKP pieaugumā pērn bija negatīvs, proti, -0,3 procentpunkti.

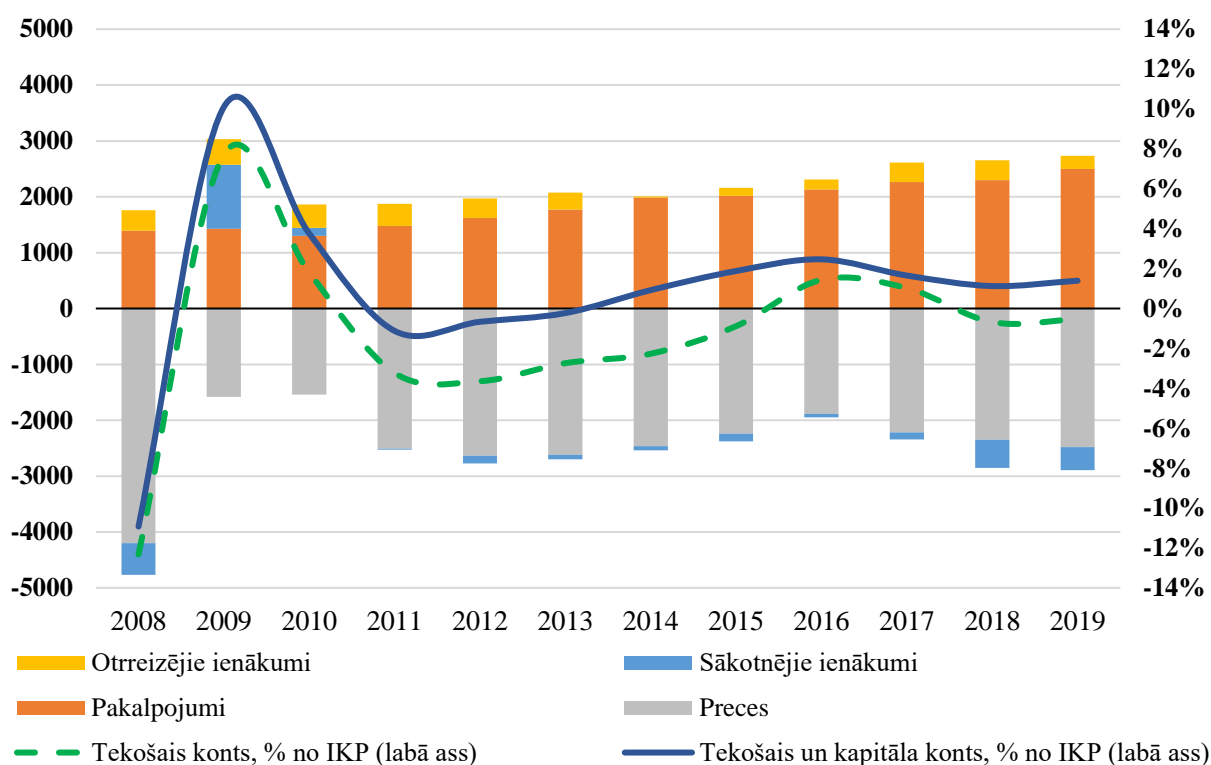
Savukārt faktiskajās cenās kopējā importa vērtība palielinājās par 1,7%, kas nozīmē, ka preču un pakalpojumu importa cenas pērn bija nedaudz zemākas nekā 2018.gadā. Vērtējot kopējo ārējās tirdzniecības bilanci, 2019.gadā izveidojies pārpalikums 25 milj. *euro* apmērā, pretstatā 54 milj. *euro* deficītam 2018.gadā.

2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu preču importa vērtība faktiskajās cenās samazinājās par 0,3%. Preču importa kritumu lielā mērā noteica divas preču grupas, proti, mehānismi un mehāniskas ierīces, kā arī minerālprodukti, kuru importa vērtība saruka attiecīgi par 17,6% un 15,1%. Mehānismu un mehānisko ierīču importa samazinājumu ietekmēja jau iepriekšminētā situācija saistīta ar turboreaktīvo dzinēju apkopi un remontu aviokompānijā *airBaltic*. Savukārt minerālproduktu importu ietekmēja naftas, gāzes un elektroenerģijas importa vērtības samazinājums saistībā ar šo energoresursu cenu samazinājumu. Importa kritums par 7,2% fiksēts arī metāliem un to izstrādājumiem. Tajā pašā laikā tādām precēm kā pārtika, ķīmiskās rūpniecības preces un satiksmes līdzekļi 2019.gadā bija fiksēts samēra būtisks importa vērtības pieaugums, kas ļāva gandrīz pilnībā kompensēt mehānismu un minerālproduktu importa samazinājuma negatīvo ietekmi.

Tāpat kā pakalpojumu eksportam, samēra spēcīgs kāpums 2019.gadā fiksēts arī pakalpojumu importam, kopumā par 5,2% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Pieaugums fiksēts visās pakalpojumu grupās, izņemot telesakaru un finanšu pakalpojumus, to importa vērtībai samazinoties attiecīgi par 17,5% un 11,5%. Lielākais importa kāpums bija fiksēts informācijas un datorpakalpojumiem, kopumā par 19,7%. Transporta pakalpojumu imports bija par 3,9% augstāks nekā pirms gada, bet Latvijas tūristu izdevumi ārvalstīs palielinājās par 0,9%. Pakalpojumu imports ir cieši saistīts ar Latvijas eksporta attīstību un ekonomikas izaugsmi kopumā. Mazinoties gan ārējam un iekšējam patēriņam, gan investīciju aktivitātei Latvijā, pieprasījums pēc ārvalstu jeb importa pakalpojumiem arī kļūst vājāks. Tādējādi, lai arī pakalpojumu imports pērn palielinājās, tas bija vājākais pieaugums pēdējos piecos gados.

Tekošais konts

2019.gadā Latvijas maksājumu bilances tekošajā kontā bija fiksēts deficīts 163 milj. *euro* apmērā, kas bija par 35 milj. *euro* mazāks nekā 2018.gadā. Ārējā tirdzniecība ietekmēja tekošā konta izmaiņas, tomēr noteicošā loma, kāpēc tekošajā kontā 2019.gadā veidojās deficīts, bija sākotnējo ienākumu kontam. Saglabājoties augstiem ārvalstu investoru gūtajiem ienākumiem par iepriekš veiktajām investīcijām Latvijā, tekošā konta bilancē veidojās deficīts 163 milj. *euro* apjomā. Tādējādi tekošā konta bilance 2019.gadā veidoja tikai -0,5% no Latvijas nominālā IKP, kas ir par 0,2 procentpunktiem zemāk nekā iepriekšējā gadā, kad deficīta apmērs bija 198 milj. *euro*. Lai arī tekošā konta bilance pēdējos divos gados bija negatīva, kopumā situācija vērtējama kā ilgtspējīga un nenorāda uz nesabalansētībām Latvijas tautsaimniecības attīstībā. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta dinamika sadalījumā pa komponentiem ir atspoguļota 2.1.attēlā.

2.1. attēls. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. *euro*) un tekošais un kapitāla konti procentos no IKP¹

Preču importam palielinoties straujāk par preču eksportu, preču konta deficīts pieauga par 130 milj. *euro* līdz 2 481 milj. *euro*. Taču pakalpojumu konta pārpalikums pilnā apmērā nosedza preču konta deficītu, tādējādi līdzsvarojot tirdzniecības kontu bilanci. Pakalpojumu konta pārpalikums 2019. gadā bija 2 499 milj. *euro*, gada laikā palielinoties par 202 milj. *euro*.

Sākotnējo ienākumu kontā deficīts samazinājās no 502 milj. *euro* 2018.gadā līdz 414 milj. *euro* 2019.gadā. Deficīta samazinājumu labvēlīgi ietekmēja augstāki Latvijas rezidentu ienākumi ārvalstīs, kā arī zemāki ārvalstu investoru gūtie ienākumi par iepriekš veiktajām investīcijām Latvijā. Tomēr jāatzīmē, ka tieši ārvalstu investoru ienākumi uztur samēra augsto

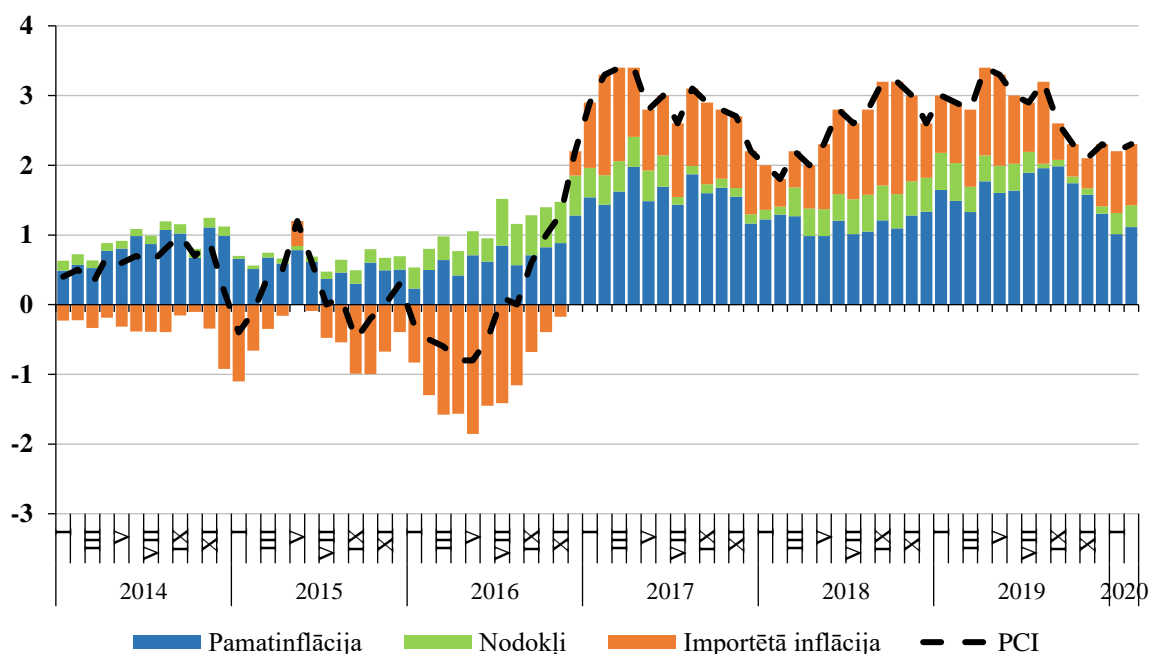
¹ Datu avots: Latvijas Banka
FMINFO_30042020_SP;

deficītu šajā kontā. Otrreizējo ienākumu kontā 2019.gadā saglabājās pārpalikums, tomēr tas bija par 124 milj. *euro* mazāks nekā iepriekšējā gadā, ko ietekmēja augstākas Latvijas iemaksas ES budžetā un mazāki Latvijas mājsaimniecību un uzņēmumu naudas pārvedumi no ārvalstīm. Kopumā otrreizējo ienākumu konta pārpalikums bija 234 milj. *euro*.

Inflācija

2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu **patēriņa cenas** Latvijā pieauga par 2,8%, palielinoties gan preču, gan pakalpojumu cenām attiecīgi par 2,7% un 3,0%. Sasniegtais patēriņa cenu kāpums precīzi atbilst FM prognozēm, kuras bija izstrādātas 2019.gada jūnijā.

Patēriņa cenu pieauguma diapazons 2019.gadā pa mēnešiem bija samērā plašs, ko galvenokārt noteica bāzes efekti, atsevišķos mēnešos akcīzes nodokļa un administratīvi regulējamo pakalpojumu tarifu pieaugums, kā arī samērā svārstīgās pārtikas cenas. Ja vēl pērnā gada pirmajā pusē inflācija bija tuvu 3%, tad gada otrajā pusē bija vērojams cenu pieauguma palēninājums. Patēriņa cenu izmaiņas pa mēnešiem ir atspoguļotas 2.2. attēlā.

2.2. attēls. Gada inflācija pēc izcelsmes avota²

Lielāko devumu patēriņa cenu kāpumā 2019.gadā nodrošināja pārtikas cenu pieaugums par 3,3%. Pārtikas cenu pieaugumu ietekmēja dārgāka maize un graudaugi, dārzeņi un cūkgaļa. Šo preču cenas 2019.gadā vidēji bija attiecīgi par 6,1%, 11,8% un 7,8% augstākas nekā 2018.gadā. Ja graudaugu un dārzeņu cenas ietekmēja sausie laika apstākļi gan 2018.gadā, gan pērnā gada vasarā vairākās Eiropas valstīs, tad cūkgaļas cenu ietekmēja cūkgaļas deficīts Ķīnā saistībā ar Āfrikas cūku mēra izplatīšanos šajā valstī. Ņemot vērā, ka Ķīna ir lielākais cūkgaļas ražotājs, kā arī patērētājs pasaulē, cūkgaļas piedāvājuma samazinājums Ķīnā būtiski ietekmēja tās cenas pasaulē.

Būtisku paaugstināšu ietekmi uz patēriņa cenām 2019.gadā radīja komunālo pakalpojumu cenu kāpums. Piemēram, elektroenerģija bija par 9,0% dārgāka nekā iepriekšējā

² Datu avots: CSP, FM aprēķini
FMINFO_30042020_SP;

gadā. Tik strauju cenu pieaugumu noteica būtisks elektroenerģijas cenu pieaugums 2018.gadā *Nord Pool Spot* biržā (+44% pret iepriekšējo gadu). Jāatzīmē, ka 2018.gada nogalē lielākai daļai mājsaimniecību tika noslēgti jauni līgumi par elektroenerģijas piegādi 2019.gadam, kuros bija ņemts vērā straujais elektroenerģijas cenu kāpums biržā.

Gāze 2019.gadā sadārdzinājās par 5,7%. Taču, ja gada pirmajā pusē gāzes cenu pieaugums bija sasniedzis gandrīz 20%, tad gada otrajā pusē gāzes cena kritās par 7,0% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Straujo gāzes cenu pieaugumu 2019.gada pirmajā pusē noteica divi faktori. Pirmkārt, 2019.gada 1.janvārī stājās spēkā jaunie divpakāpju dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojuma tarifi, ieviešot fiksētu maksu par pieslēgumu atbilstoši pieslēguma atļautajai slodzei neatkarīgi no dabasgāzes patēriņa apjoma. Otrkārt, gāzes cenu ietekmēja arī 2018.gada straujais naftas cenu pieaugums pasaulē. Taču, ņemot vērā, ka naftas cenas pasaules biržās 2019.gada pirmajā pusē bija zemākas nekā pirms gada, pārskatot gāzes tarifus 2019.gada otrajam pusgadam, gāzes cena mājsaimniecībām pazeminājās.

Jūtami sadārdzinājās arī pārējie ar mājokļa uzturēšanu saistītie pakalpojumi. Piemēram, atkritumu savākšana 2019.gadā bija par 17,0% dārgāka nekā iepriekšējā gadā, ko ietekmēja palielinātās nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu, sākot ar 2019.gada 1.janvāri. Savukārt ūdensapgādes pakalpojumu cenu kāpumu par 6,0% ietekmēja jaunie SIA "Rīgas ūdens" ūdenssaimniecības pakalpojumu tarifi, kuri stājās spēkā vēl 2018.gada 1.jūnijā. Tādējādi paaugstinātā ietekme bija fiksēta tikai līdz 2019.gada vidum.

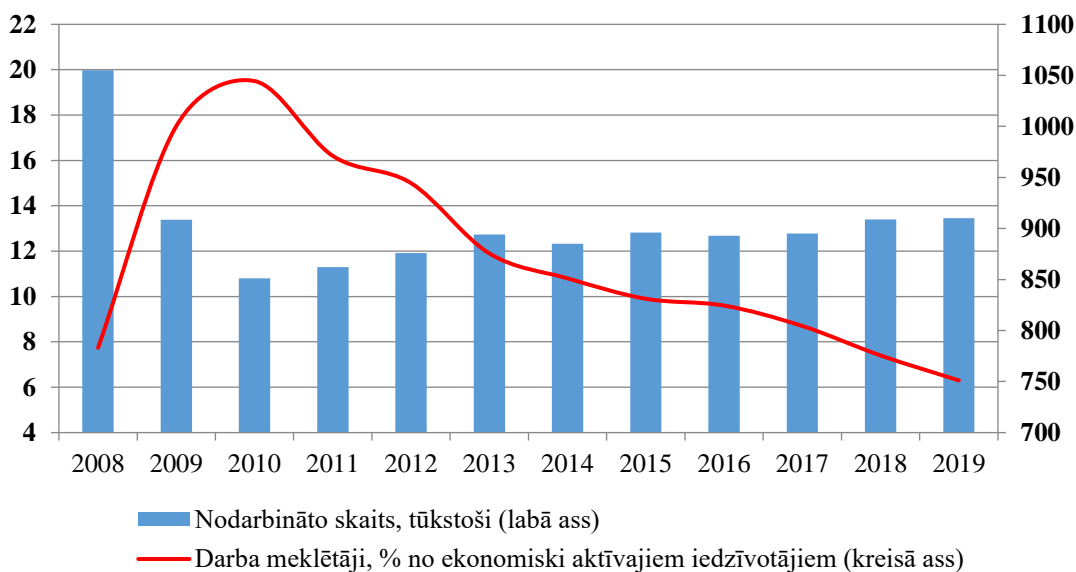
Paaugstinātu ietekmi uz patēriņa cenām 2019.gadā radīja arī alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu cenu pieaugums attiecīgi par 4,9% un 6,7%. Šo preču cenu pieaugumu galvenokārt ietekmēja akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana alkoholam pērnā gada martā un cigaretēm jūlijā.

Noturīgais darba samaksas kāpums visās tautsaimniecības nozarēs, kā arī komunālo pakalpojumu sadārdzinājums, kas palielināja uzņēmējdarbības izmaksas, tiešā veidā ietekmēja arī citu pakalpojumu cenas, it īpaši atpūtas un kultūras, veselības, kā arī ēdināšanas pakalpojumu. Šo pakalpojumu cenas 2019.gadā bija attiecīgi par 3,1%, 2,1% un 4,1% augstākas nekā iepriekšējā gadā.

Kopumā jāsecina, ka patēriņa cenu kāpumu 2019.gadā uzturēja iekšējie ekonomiskie procesi, ko apliecina dati par pamatinflāciju. Pagājušajā gadā pamatinflācijas devums vidējā patēriņa cenu kāpumā bija 1,7 procentpunkti, tādējādi nodrošinot vairāk nekā pusi no patēriņa cenu pieauguma. Ārējo faktoru ietekme jeb devums cenu pieaugumā, kas galvenokārt atspoguļojās caur augstākām gāzes un siltumenerģijas, kā arī pārtikas cenām, bija 0,9 procentpunkti. Savukārt nodokļu likmju izmaiņu dēļ inflācijas līmenis 2019.gadā pieauga par 0,3 procentpunktiem.

Darba tirgus

Ekonomikas izaugsmei 2019.gadā palēninoties, nodarbinātības pieaugums Latvijā praktiski apstājās, tajā pašā laikā bezdarba līmenis turpināja strauji samazināties, ko noteica darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās. Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija pieaudzis par 0,1%, un bijis 910,0 tūkstoši. Savukārt bezdarba līmenis samazinājās līdz 6,3% un bijis par 1,1 procentpunktu zemāks nekā pirms gada.

2.3.attēls. Nodarbinātība un bezdarbs 2008.–2019.gadā

Dati par aizņemtajām darba vietām rāda, ka 2019.gadā darba vietu skaits visbūtiskāk palielinājās administratīvo pakalpojumu nozarē – par 4,7%, izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – par 3,9%, veselības un sociālās aprūpes nozarē – par 3,3% un būvniecības nozarē – par 2,4%. Savukārt darba vietu skaits samazinājās elektroenerģijas un gāzes apgādes nozarē – par 3,1%, valsts pārvaldes nozarē – par 1,7%, kā arī apstrādes rūpniecības un finanšu pakalpojumu nozarēs – abās par 0,1%.

2020.gada pirmajos mēnešos turpinājās pagājušā gada tendence, bezdarba līmenim turpinot samazināties. Ja 2019.gada laikā reģistrētā bezdarba līmenis bija pazeminājies par 0,4 procentpunktiem līdz 6,1%, 2020.gada februāra beigās tas bija 6,3% un tāpat bija par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā pirms gada. Taču pēc Covid-19 vīrusa izraisītās krīzes pasaulē un krasā ekonomiskās aktivitātes krituma martā bezdarba līmenis ir sācis paaugstināties, mēneša laikā līdz 1. aprīlim reģistrēto bezdarbnieku skaitam palielinoties par 3 280 jeb 5,6% un reģistrētā bezdarba līmenim paaugstinoties līdz 6,7%. Brīvo darba vietu skaits, kas 2019.gada laikā bija uzrādījis strauju kāpumu, Covid-19 krīzes ietekmē ir sācis strauji kristies, darba sludinājumu skaitam personāla atlases kompānijas *CV Online* portālā mēneša laikā līdz 1.aprīlim samazinoties gandrīz par 50%.

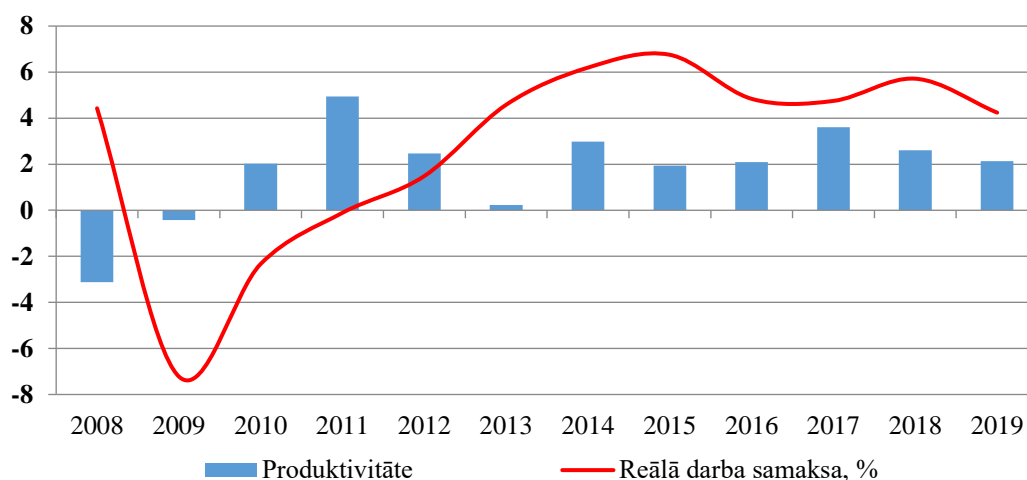
Mēneša vidējā bruto darba samaksa 2019.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 7,2% līdz 1 076 *euro*. Tas ir nedaudz lēnāks pieaugums nekā iepriekšējos divos gados, kad darba samaksa bija augusi attiecīgi par 7,9% 2017.gadā un 8,4% 2018.gadā. Darba samaksas pieauguma tempi 2019.gada laikā pakāpeniski samazinājās, ceturtajā ceturksnī noslīdot līdz 6,9%.

Pagājušajā gadā kopumā straujāks darba samaksas pieaugums bija privātajā sektorā, kur mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 7,6%, kamēr sabiedriskajā sektorā tā auga par 6,8%. Tomēr vēl joprojām augstāks darba samaksas līmenis saglabājās sabiedriskajā sektorā, kur vidējā alga 2019.gadā bija 1 103 *euro*, kamēr privātajā sektorā tā veidoja 1 067 *euro*. Reālā neto darba samaksa 2019.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, palielinājās par 3,9%, kas ir lēnāks pieaugums nekā 2018.gadā, kad tās pieaugumu par 7,2% papildus veicināja iedzīvotāju ienākuma nodokļa samazinājums no 2018.gada 1.janvāra.

No nozarēm straujākais algu pieaugums bija veselības aprūpes nozarē – par 13,2%, administratīvo pakalpojumu nozarē – par 10,9% un būvniecībā – par 10,3%. Augstākā mēneša

FMINFO_30042020_SP;

bruto darba samaksa bija finanšu pakalpojumu nozarē – 2 083 *euro* un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – 1 731 *euro*. Savukārt zemākā alga bija izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – 767 *euro*.

2.4. attēls. Produktivitātes un reālās darba samaksas izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Darba samaksas pieaugums jau kopš 2013.gada ir pārsniedzis produktivitātes pieaugumu, radot bažas, ka pārāk straujš izmaksu pieaugums var vājināt Latvijas uzņēmumu ārējo konkurētspēju un ierobežot eksportu, tomēr iepriekšējos gados tāda negatīva ietekme uz eksporta tirgus daļu mazināšanos vēl nebija vērojama. Jāpiemin, ka iepriekšējos gados darba samaksas pieaugumu ietekmēja arī vairāki vienreizēji faktori, tajā skaitā straujš minimālās algas paaugstinājums un ienākumu legalizācija, mazinoties ēnu ekonomikas apjomam, un uzņēmēju reālo izmaksu kāpums nebija tik straujš, kā to parāda vidējās darba samaksas pieauguma dati. Tāpat darbaspēka izmaksu pieaugumu vājināja no 2018.gada realizētā nodokļu reforma un tajā ietvertais iedzīvotāju ienākuma nodokļa pazeminājums.

2.3. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJS

2.3.1. Bāzes scenārijs

Sākotnējais makroekonomiskās attīstības bāzes scenārijs vidējam termiņam – 2020.–2023.gadam, tika izstrādāts 2020.gada februārī, kad vēl nebija sākusies Covid-19 pandēmija. Šīs prognozes tika izstrādātas, konsultējoties ar Latvijas Bankas un Ekonomikas ministrijas, kā arī EK un SVF ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes apstiprināja Fiskālās disciplīnas padome, 2020.gada 17.februārī publicējot savu atzinumu. Par pamatu ārējās vides pieņēmumiem un situācijas attīstībai Latvijas galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs, uz kā balstās Latvijas eksporta prognozes, tika izmantotas EK un SVF tā brīža jaunākās, 2020.gada ziemas prognozes.

Šajā scenārijā tika ņemts vērā, ka Latvijas ekonomika ir iegājusi cikliskās bremsēšanās fāzē, par ko liecina tas, ka pagājušajā gadā Latvijas ekonomikas izaugsmes tempi palēninājās līdz 2,2%. Bāzes scenārijs paredzēja, ka IKP 2020.gadā pieaugs par 2,2% jeb būs par 0,6 procentpunktiem zemāka salīdzinājumā ar iepriekšējām, 2019.gada jūnijā izstrādātajām

FMINFO_30042020_SP;

prognozēm. 2020.gada prognozes samazinājumu noteikusi nelabvēlīgāka situācija ārējos tirgos, kā arī mazāk labvēlīga attīstība vairākās Latvijai nozīmīgās ekonomikas nozarēs, tostarp transportā un būvniecībā. Savukārt IKP pieauguma prognoze 2021. un 2022.gadam netika mainīta, pieņemot, ka pasaules tirdzniecība atkopsies pēc vairāku gadu bremsēšanās, kā to savās prognozēs paredzēja arī EK un SVF.

Scenārijs paredzēja, ka saglabāsies spēcīgs iedzīvotāju ienākumu pieaugums un zems bezdarba līmenis. Galvenais ekonomiskās izaugsmes nodrošinātājs 2020.gadā būs privātais patēriņš, kas palielināsies par 3,3%. Investīciju pieaugums būs lēnāks kā iepriekšējos gados un eksporta pieauguma tempi saglabāsies visai mērenā 2,5% līmenī, ko noteiks ierobežotais pieprasījums ārējos tirgos un tranzīta pakalpojumu eksporta samazināšanās. Nākamajos gados, situācijai ārējos tirgos uzlabojoties, Latvijas ekonomikas izaugsme stabilizēsies 2,8% līmenī, kas ir tuvu ekonomikas potenciālās izaugsmes tempam.

Gada vidējā inflācija 2020.gadā prognozēta 2,3% līmenī, tai samazinoties no 2,8% pagājušajā gadā. Arī turpmākajos gados inflācijas līmenis turpinās pazemināties un līdz 2023.gadam noslīdēs līdz 2,0%. Zemāku patēriņa cenu pieaugumu 2020.gadā noteiks lēnāka pasaules ekonomikas izaugsme, vājinot naftas un pārtikas cenu pieaugumu pasaules tirgos, kamēr iekšējie faktori, tostarp stabils algu pieaugums, turpinās noteikt pakalpojumu cenu kāpumu.

Patēriņa cenas paaugstinošā virzienā ietekmēs pārtikas, alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu sadārdzinājums, kā arī veselības aprūpes, ēdināšanas, kultūras un atpūtas pakalpojumu cenu pieaugums. Atšķirībā no pērnā gada inflāciju ietekmējošiem faktoriem, š.g. sākumā korekcijas patēriņa cenu dinamikā ieviesa atsevišķu komunālo pakalpojumu cenu kritums no vienas puses un degvielas cenu kāpums no otras puses. 2020.gada pirmajos divos mēnešos vidējais cenu kāpums precēm bija 1,9% gadā, kamēr pakalpojumu cenas vidēji pieauga par 2,9%.

2.1.tabula. Izaugsme un ar to saistītie faktori

(2020.gada februāra bāzes scenārijs)

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	Pieaugums %				
1. IKP faktiskajās cenās	B1*g	30 476	4,9	5,0	5,3	5,1	4,6
2. IKP 2010. gada cenās	B1*g	27 497	2,2	2,2	2,8	2,8	2,4
IKP pēc izlietojuma 2010. gada cenās							
3. Privātais patēriņš	P3	16 515	2,9	3,3	3,2	3,2	3,0
4. Sabiedriskais patēriņš	P3	5 005	2,6	2,2	2,8	2,6	2,9
5. Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 550	3,1	3,0	4,5	3,0	1,8
6. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53	467	-	-	-	-	-
7. Eksports	P6	17 387	2,0	2,5	3,5	3,4	2,6
8. Imports	P7	18 426	2,3	3,0	4,4	3,7	3,0
Ieguldījums IKP izaugsmē							
9. Kopējais iekšzemes pieprasījums	P3+P51		2,9	3,1	3,6	3,2	2,8
10. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53		-0,5	-0,4	0,0	0,0	0,0
11. Eksporta-importa bilance	B11		-0,3	-0,4	-0,8	-0,4	-0,4

FMINFO_30042020_SP;

Lielāko devumu patēriņa cenu kāpumā šā gada pirmajos divos mēnešos nodrošināja pārtikas cenu pieaugums par 3,9%, kas izskaidro vairāk kā trešdaļu no kopējā patēriņa cenu pieauguma. Izteikti augsts cenu kāpums bija svaigiem augļiem, gaļai un gaļas izstrādājumiem, rīsiem, ko noteica galvenokārt ārējie faktori (t.sk. pieprasījums Ķīnā).

Savukārt inflācijas spiedienu mazinās energoresursu cenu kritums. Scenārijs paredz, ka 2020.gadā mazināsies gāzes, elektroenerģijas un cietā kurināmā cenas. Attiecīgi zemākas komunālo pakalpojumu cenas mazinās cenu spiedienu arī uz tādiem pakalpojumiem kā veselības aprūpe, ēdināšanas un izmitināšanas pakalpojumi.

Jau gada sākumā bija sagaidāms, ka janvārī pieaugs degvielas cena – salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo mēnesi degviela sadārdzinājās par 8,8%. Savukārt februārī degvielas cenu kāpums gada griezumā bija mazāks jeb 4,8%. Tādējādi degvielas cenu pieauguma spiediens uz inflāciju mazinās un turpinās mazināties vismaz līdz šā gada vidum. Degvielas cenu kāpumu šā gada sākumā noteica divi faktori - pirmkārt, šā gada 1.janvārī tika palielināta akcīzes nodokļu likme naftas produktiem, otrkārt, augstāka naftas cena pasaules tirgos. Taču kopš gada sākuma naftas cena uzrāda lejupejošu dinamiku, ko lielā mērā nosaka energoresursu patēriņa samazinājums pasaulē. Scenārijs paredz, ka naftas cena pirmajā pusgadā mazināsies, bet otrajā pusgadā stabilizēsies, tādējādi naftas vidējā cena 2020.gadā varētu būt tuvu 2019.gada līmenim.

Nodokļu paaugstinošo ietekmi uz patēriņa cenām nodrošinās akcīzes nodokļa likmju palielināšana alkoholiskajiem dzērieniem no šā gada marta. Akcīzes nodokļa likme tabakas izstrādājumiem šogad saglabājas nemainīga, taču tabakas izstrādājumu cenas šā gada pirmajā pusgadā ietekmēs vēl pērnā gada jūlijā palielinātā akcīzes nodokļa likme.

Atbilstoši bāzes scenārijam, darba samaksas pieaugums 2020.gadā būs nedaudz zemāks kā iepriekšējos gados, ko noteiks lēnāka ekonomikas izaugsme, tomēr bāzes efektu un darbaspēka piedāvājuma sarūkuma ietekmē saglabāsies salīdzinoši spēcīgs. Mēneša vidējā bruto darba samaksa 2020.gadā palielināsies par 6,0% un sasniegs 1 147 *euro*. Nākamajos gados algu pieauguma tempi pakāpeniski palēnināsies, 2021.gadā pieaugumu vēl pozitīvi ietekmēs plānotais minimālās algas paaugstinājums līdz 500 *euro*, un vidējās algas pieaugums veidos 5,5%, bet pēc tam stabilizēsies 5% līmeni, kas būs tuvu produktivitātes pieaugumam tautsaimniecībā.

2.3.2. Covid-19 ietekmes scenārijs

Ņemot vērā, ka koronavīrusa straujā izplatība pasaulē un Eiropā, kā arī ieviestie pasākumi pandēmijas ierobežošanai ir nopietni ietekmējuši pasaules valstu ekonomikas attīstību, FM š.g. aprīlī ir izstrādājusi jaunu vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju. Šis scenārijs ņem vērā gan Covid-19 negatīvo ietekmi uz Latvijas ekonomisko izaugsmi, gan arī Latvijas valdības atbalsta pasākumus krīzes ietekmes mazināšanai, tādējādi prognozējot Latvijas IKP kritumu 2020.gadā par 7%. Makroekonomiskās attīstības scenārijs veidots, balstoties uz EK 2020.gada pavasara prognožu tehniskajiem pieņēmumiem, kas tika publiskoti 25.martā, tajā skaitā prognozēm par ekonomikas izaugsmi pasaulē. FM prognozēs arī pieņemts, ka vidējā naftas cena 2020.gadā būs 38 ASV dolāri par barelu, kas ir par 41% mazāk nekā vidēji 2019.gadā.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs balstās uz pieņēmumu, ka vīrusa pandēmija tiek ierobežota 2020.gada pirmajā pusē un pēc tam ekonomiskā aktivitāte pakāpeniski atjaunojas. Šāds pieņēmums ir pamatā visu starptautisko institūciju makroekonomiskajām prognozēm, kas balstās uz Covid-19 izplatības dinamikas pēdējiem datiem un rezultātiem Ķīnā un situācijas uzlabojumu Itālijā.

Scenārijs paredz, ka IKP pirmajā ceturksnī uzrādīs 1% līdz 1,5% kritumu gada griezumā. Vislielākais ekonomikas kritums gaidāms 2.ceturksnī, atsevišķu nozaru pievienotajai vērtībai

samazinoties vairāk nekā par 50%. Savukārt 3. un 4.ceturksnī samazinājumi gada griezumā būs aptuveni uz pusi mazāki nekā 2.ceturksnī. Krīzes vairāk skartajās nozarēs: transportā, izmitināšanā un ēdināšanā, mākslas, izklaides un atpūtas nozarē, profesionālo pakalpojumu nozarē, izklaides apjomi līdz 2020.gada beigām neatgriežas 2019.gada līmenī.

No izlietojuma puses lielākais kritums 2020.gadā gaidāms investīcijās, kur, uzņēmējiem atsakoties no investīcijām un atliekot investīciju projektus, bruto pamatkapitāla veidošana būs par 18% mazāka nekā 2019.gadā. Eksports un privātais patēriņš samazināsies attiecīgi par 9% un 6%, kamēr kopējo ekonomikas kritumu nedaudz mīkstinās sabiedriskā patēriņa pieaugums par 2%, saglabājot šī gada plānoto izdevumu apmēru.

Nākamajos gados ekonomikas izaugsme pakāpeniski atjaunosies, IKP pieaugumam 2021.gadā veidojot 1% un 2022.gadā 3,5%, IKP tomēr vēl neatgriežoties 2019.gada līmenī un to pārsniedzot tikai 2023.gadā.

Salīdzinājumā ar inflācijas prognozi bāzes scenārijā, Covid-19 ietekmes scenārijā inflācijas prognoze 2020.gadam ir samazināta par 1,9 procentpunktiem līdz 0,4%. Savukārt 2021.gadam prognoze ir samazināta par 0,4 procentpunktiem līdz 1,7%. Korekcija 2020.gadam ir saistīta ar pārskatītām degvielas, gāzes, siltumenerģijas, atpūtas un kultūras, kā arī restorānu pakalpojumu cenu prognozēm.

2.2.tabula. Izaugsme un ar to saistītie faktori

(2020.gada aprīļa Covid-19 ietekmes scenārijs)

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	Pieaugums %				
1. IKP faktiskajās cenās	B1*g	30 476	4,9	-7,9	2,4	5,6	4,4
2. IKP 2010. gada cenās	B1*g	27 497	2,2	-7,0	1,0	3,5	2,4
IKP pēc izlietojuma 2010.gada cenās							
3. Privātais patēriņš	P3	16 515	2,9	-6,0	1,0	3,9	3,0
4. Sabiedriskais patēriņš	P3	5 005	2,6	2,0	2,0	2,9	2,5
5. Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 550	3,1	-18,0	3,0	4,9	2,0
6. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53	467	-	-	-	-	-
7. Eksports	P6	17 387	2,0	-9,0	1,0	4,0	3,3
8. Imports	P7	18 426	2,3	-10,0	1,9	4,5	3,7
Ieguldījums IKP izaugsme							
9. Kopējais iekšzemes pieprasījums	P3+P51		5,6	-8,4	3,0	6,1	4,7
10. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53		-0,5	-0,5	0,0	0,0	0,0
11. Eksporta-importa bilance	B11		-0,3	1,0	-0,6	-0,5	-0,4

Naftas cenu prognoze pasaulē un tās ietekme uz degvielas un gāzes cenām Latvijā ir samazināta. Š.g. martā Brent markas jēlnaftas cena strauji samazinājās līdz 24,5 ASV dolāriem par barelu (zemākais līmenis kopš 2003.gada), divu nedēļu laikā naftas cenai samazinoties uz pusi. Ja gada sākumā naftas cenu pazeminošā virzienā ietekmēja naftas piedāvājuma pārpalikums pasaulē, kā arī ekonomikas sentimenta pasliktinājums saistībā ar straujo Covid-19 FMINFO_30042020_SP;

izplatību Ķīnā, tad marta sākumā naftas cenu kritumu noteica naftas eksportētājvalstu organizācijas (turpmāk – OPEC) un Krievijas nespēja vienoties par naftas ieguves apmēra samazināšanu, lai stabilizētu naftas piedāvājumu atbilstoši pieprasījuma kritumam. Pēc OPEC+ sanāksmes Saūda Arābija paziņoja, ka samazina savu naftas cenu aprīļa piegādēm līdz 25 ASV dolāriem par barelu, tādējādi vienas dienas laikā naftas cenas samazinājās par 30%. Sagaidāms, ka līdz aprīlim, kad Saūda Arābija faktiski veiks naftas piegādi par iepriekš izteikto cenu, naftas cena pasaules tirgos svārstīsies no 25 līdz 30 ASV dolāriem par barelu. Valstu robežu slēgšana, avioreisu atcelšana un karantīnas ieviešana negatīvi ietekmē tūrisma un pasažieru pārvadājumu apjomu, kas samazinās pieprasījumu pēc naftas. Līdz ar to sagaidāms, ka naftas cena š.g. pirmajā pusgadā svārstīsies no 25 līdz 40 ASV dolāriem par barelu. Tādējādi degvielas cenas Latvijā vismaz līdz š.g. vidum būs zemākas nekā pērnā gada attiecīgajā periodā.

Atbilstoši straujajam naftas cenu samazinājumam, tiek prognozēts arī straujāks gāzes tarifu samazinājums Latvijā, sākot ar š.g. otro pusgadu. Tādējādi gāzes cenas kritums Latvijā arī š.g. otrajā pusgadā varētu būt ļoti līdzīgs cenu kritumam gada pirmajā pusē, kad gāzes cenas samazinājās par 18,4%. Zemāku energoresursu cenu dēļ no š.g. 1.aprīļa par 7,4% mazināsies arī AS “Rīgas siltums” siltumenerģijas tarifs, kas samazinās arī vidējo siltumenerģijas cenu 2020.gadā. Zemākas degvielas, gāzes un siltumenerģijas cenas mazinās arī tādu pakalpojumu cenas kā veselības aprūpe, ēdināšanas un izmitināšanas pakalpojumi. Lai arī degvielas, gāzes un siltumenerģijas īpatsvars kopējā patēriņā veido tikai 10,6%, tomēr būtisks degvielas un gāzes cenu kritums un tā netiešā ietekme uz pakalpojumu cenām ievērojami mazinās inflācijas prognozi 2020.gadam salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Degvielas cenu kritums atsevišķos 2020.gada mēnešos varētu būt 15-20% robežās. Papildus tam, Covid-19 izraisītās sekas, kas atspoguļosies iedzīvotāju ienākumu kritumā, mazinās pieprasījumu pēc kultūras, atpūtas, izklaides un restorānu pakalpojumiem, tādējādi bremsējot šo pakalpojumu cenu pieaugumu. Tomēr 2020.gadā vidējā inflācija būs pozitīva, ko nodrošinās pārtikas cenu pieaugums.

Covid-19 izplatība visā pasaulē varētu ietekmēt pārtikas cenas. Lai arī daudzas pasaules valstis slēdz savas robežas, lai mazinātu cilvēku kustību un vīrusa izplatību, tomēr šie ierobežojumi neattiecas uz kravu pārvadājumiem. Tādējādi, arī turpmāk būs nodrošināta kravu plūsma starp valstīm, tajā skaitā arī pārtikas kravu plūsma. Taču straujš inficēto cilvēku skaita pieaugums un karantīna negatīvi ietekmēs pārvadātāju kapacitāti nodrošināt pārtikas kravu pārvadājumus nepieciešamajā apjomā. Tādējādi, sagaidāms, ka pārtikas cenas gan Eiropā, gan Latvijā turpinās palielināties arī turpmākajos š.g. mēnešos. Jāatzīmē arī, ka pārtikas preču grupa veido piekto daļu kopējā patēriņā grozā. Tā ir lielākā patēriņa grupa, līdz ar to pārtikas cenu pieaugums nosegs energoresursu cenu krituma ietekmi uz inflāciju un nodrošinās nelielu patēriņa cenu kāpumu 2020.gadā.

Līdz ar Covid-19 izraisīto krīzi pasaulē un krasi ekonomiskās aktivitātes kritumu Latvijā martā un aprīlī bezdarba līmenis ir sācis strauji paaugstināties, pusotra mēneša laikā līdz 17.aprīlim reģistrēto bezdarbnieku skaitam palielinoties par 10 616 jeb 18,2% un reģistrētā bezdarba līmenim paaugstinoties līdz 7,4%. Pēc Labklājības ministrijas datiem, līdz 17.aprīlim paziņojumus par kolektīvajām atļaušanām bija iesnieguši 28 uzņēmumi kopumā par 4 118 darbiniekiem. Savukārt dīkstāves pabalstus kopš 6.aprīļa saņēmuši 15 064 darbinieki. Brīvo darba vietu skaits, kas 2019.gada laikā bija uzrādījis strauju kāpumu, šā gada marta un aprīļa laikā ir strauji krities, darba sludinājumu skaitam personāla atlases kompānijas *CV Online* portālā mēneša laikā līdz 17.aprīlim samazinoties aptuveni par 50%. Covid-19 ietekmes scenārijā pieņemts, ka vīrusa izplatības un tā ierobežošanas pasākumu ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2020.gadā samazinās vidēji par 45 tūkstošiem jeb 5%, darbu zaudējot daļai darbinieku ierobežojumu tieši skartajās nozarēs, tajā skaitā transportā, tirdzniecībā, izmitināšanā un ēdināšanā, profesionālajos un administratīvajos pakalpojumos, kā

arī nedaudz samazinoties strādājošo skaitam arī netieši ietekmētajās nozarēs. Attiecīgi sagaidāms, ka bezdarba līmenis 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu pieaugs par 4,9 procentpunktiem līdz 11,2%. 2021. un 2022.gadā, ekonomikas izaugsmei atjaunojoties, nodarbināto skaits nedaudz palielināsies, līdz 2023.gadam stabilizējoties 883 tūkstošu līmenī.

Atbilstoši Covid-19 ietekmes scenārijam, mēneša vidējā darba samaksa 2020.gadā samazināsies par 3,0%, gada pirmajā ceturksnī vēl saglabājoties spēcīgam algu pieaugumam, bet pēc tam uzņēmējiem vairs nespējot saglabāt esošo algu līmeni strauja ekonomikas krituma apstākļos. Nākamajos gados algu pieaugums pakāpeniski atjaunosies, mēneša vidējai darba samaksai palielinoties par 3,0% un pēc tam pieaugumam stabilizējoties līmenī, kas tuvs kopējam produktivitātes pieaugumam tautsaimniecībā.

Jāatzīmē, ka Covid-19 ietekmes scenārijs ir izstrādāts ļoti augstas nenoteiktības apstākļos un scenārija riski ir lejupvērsti. Ja koronavīrusa izplatības ierobežošana ieilgs, IKP un nodarbinātības rādītāju kritums būs straujāks, nekā paredzēts Covid-19 ietekmes scenārijā.

3. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCE UN PARĀDS

3.1. FISKĀLĀS POLITIKAS STRATĒGIJA UN VIDĒJA TERMIŅA MĒRĶIS

Covid-19 pandēmija ir izraisījusi būtiskas izmaiņas līdz šim īstenotajā fiskālajā politikā, kas ir balstīta uz strukturālā deficīta mērķa -0,5% no IKP ievērošanu.

EK ir pieņēmusi lēmumu par maksimālas elastības noteikumu piemērošanu SIP, kas ietver gan atzinumu par to, ka Covid-19 negatīvo seku mazināšanas pasākumi tiek atzīti par ārkārtējiem notikumiem, kas atrodas ārpus valdību ietekmes, gan 20.martā paziņojot, ka Covid-19 izraisītās negatīvās sekas ir uzskatāmas par periodu, kurā ir nopietna ekonomikas lejupslīde *euro* zonā un ES kopumā un tāpēc uz to attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1175/2011 (2011.gada 16.novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu 5.panta pirmās daļas nosacījums:

“Gadījumā, ja ir kādi ārkārtēji apstākļi, ko attiecīgā dalībvalsts nevar kontrolēt un kam turklāt ir liela ietekme uz vispārējās valdības finansiālo stāvokli, vai nopietnas ekonomikas lejupslīdes periodos *euro* zonā vai Savienībā kopumā, dalībvalstīm var uz laiku atļaut pilnībā neveikt trešajā daļā minētā vidēja termiņa budžeta mērķa sasniegšanai vajadzīgās korekcijas ar noteikumu, ka tādējādi vidējā termiņā netiek apdraudēta fiskālā stabilitāte.”

Faktiski tas nozīmē, ka dalībvalstis var atkāpties no deficīta mērķiem apmērā, kas netiek kvantitatīvi ierobežots. Vienīgais ierobežojums ir nosacījums, ka atkāpes apjoms nedrīkst apdraudēt fiskālo stabilitāti, tomēr šis nosacījums netiek kvantificēts. Faktiski to nosaka finanšu tirgus potenciālā reakcija uz budžeta deficīta un valsts parāda līmeni un dinamiku.

FDL paredz iespējas ārkārtas apstākļos atkāpties no pieļaujamā deficīta līmeņa. Likuma 12.pants nosaka, ka:

“(1) Sagatavojot ietvara likuma projektu, var atkāpties no šā likuma 10.panta nosacījuma šādos gadījumos:

1) īstenojami dabas katastrofu, avāriju un citu dabas vai sociālo procesu izraisītu materiālo zaudējumu novēršanas pasākumi, kuru prognozētās izmaksas vienā saimnieciskajā gadā pārsniedz 0,1 procentu no attiecīgā gada IKP;

2) novēršams Satversmes 62.pantā minētais apdraudējums;

3) ekonomikas nopietnas lejupslīdes laikā. Termiņš "ekonomikas nopietna lejupslīde" šajā likumā lietots tādā pašā nozīmē kā Padomes 2005.gada 27.jūnija regulā (EK) Nr. 1056/2005, ar kuru groza regulu (EK) Nr. 1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu.

(2) Šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā minētajos gadījumos atkāpes apjoms nedrīkst pārsniegt nepieciešamo izmaksu apjomu.

(3) Šā panta pirmās daļas 3.punktā minētajā gadījumā atkāpe ir pieļaujama tādā apjomā, kāds nepieciešams ekonomikas nopietnas lejupslīdes pārvarēšanai, un nedrīkst pārsniegt prognozēto ieņēmumu samazinājumu. Nosakot atkāpes apjomu, izvērtē Fiskālās padomes viedokli.”

Saskaņā ar FDL 9.pantu un ievērojot 5.panta pirmās daļas 4.punktu, 12.panta pirmās daļas pirmā punkta nosacījums attiecas uz gadījumiem, kad budžeta izpildes procesā var neievērot vidēja termiņa budžeta ietvara likumā noteiktos izdevumu griestus.

Covid -19 pandēmijas apkarošanas pasākumi un negatīvo seku mazināšanas pasākumi ir uzskatāmi par 12.panta pirmās daļas pirmajā punktā minēto gadījumu un šo pasākumu izraisītā negatīvā fiskālā ietekme var tikt finansēta, pārsniedzot vidēja termiņa budžeta ietvara likumā noteiktos izdevumu griestus, kā arī, gan budžeta īstenošanas posmā, gan nākamā vidēja

termiņa budžeta ietvara likuma sagatavošanas posmā var pārsniegt pieļaujamo strukturālā deficīta līmeni.

Bez tam, likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 27.pants nosaka, ka attiecībā uz pasākumiem ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai netiek piemēroti FDL 7.panta trešās daļas un 9.panta nosacījumi, un 28.pants nosaka, ka attiecībā uz FDL normu piemērošanu pasākumi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai ir vienreizēji pasākumi, kas netiek iekļauti vispārējās valdības budžeta strukturālajā bilanci.

Jāatzīmē, ka likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” termins “pasākumi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai” ir plašāks tvērums nekā FDL 12.panta pirmās daļas 1.punktā minētie “dabas katastrofu, avāriju un citu dabas vai sociālo procesu izraisītu materiālo zaudējumu novēršanas pasākumi” un ietver arī potenciālos ekonomikas sildīšanas pasākumus.

Ņemot vērā minēto, 2020.gadā gan pasākumi, kas tieši saistīti ar Covid-19 pandēmijas mazināšanu un atbalstu skartajām personām un uzņēmumiem krīzes pārvarēšanai (atbilst FDL 12.panta pirmās daļas 1.punkta nosacījumiem), gan potenciālie ekonomikas sildīšanas pasākumi (atbilst FDL 12.panta pirmās daļas 3.punkta nosacījumiem) var tikt finansēti virs vidēja termiņa budžeta ietvarā noteiktajiem izdevumu griestiem un pārsniedzot pieļaujamo deficīta līmeni.

Jautājums par iespējām atkāpties no deficīta un pieļaujamo izdevumu griestiem būs atkarīgs no valstī izsludinātā ārkārtas stāvokļa atcelšanas un no lēmuma par SIP vispārējās izņēmuma klauzulas atcelšanas, kā arī no tālākās EK rīcības attiecībā uz pārmērīga budžeta deficīta procedūras uzsākšanas datuma un tajā noteiktajām prasībām uz deficīta samazināšanu.

Šajā fiskālās politikas stratēģijā tiek pieņemts, ka 2021.gadā valstī izsludinātais ārkārtējais stāvoklis un ar to saistītais tiesiskais regulējums tiek atcelts, bet SIP vispārējā izņēmuma klauzula tiek atcelta no 2022.gada, jo 2021.gadā vēl pastāvēs nopietnas lejupslīdes pazīme: “pastāv ļoti zema gada IKP apjoma izaugsme attiecībā pret izaugsmes potenciālu.” Tiek prognozēts, ka izlaižu starpība 2021.gadā negatīvajā apjomā pat pārsniegs 2020.gada izlaižu starpību un būs -10,4% no IKP. Līdz ar to Latvijā 2021.gadā ir pamats saglabāt vispārējo izņēmuma klauzulu.

Attiecībā uz 2022. un 2023.gadu pastāv augsta nenoteiktība par EK potenciālajiem lēmumiem par izņēmuma klauzulas atcelšanu, tāpēc, pielietojot konservatīvu budžeta prognozēšanas principu, tiek pieņemts, ka 2022. un 2023.gadā izņēmuma klauzula netiek piemērota un līdz ar to FDL 12.panta atkāpes arī netiek piemērotas. Līdz ar to tiek pieņemts, ka šajos gados vispārējās valdības budžeta bilances mērķi tiek noteikti vispārējā kārtībā.

3.1.1. Strukturālās bilances mērķi 2021., 2022. un 2023.gadam

Šajā Stabilitātes programmā, ņemot vērā SIP paredzētās vispārējās izņēmuma klauzulas iedarbināšanu, sakarā ar Covid-19 pandēmijas ietekmi uz ES valstu ekonomisko attīstību un publiskajām finansēm, vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā piemērotā pieeja ir nedaudz atšķirīga no līdz šim ierastās.

Tāpat kā iepriekšējās Stabilitātes programmās strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tiem ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), kas definēti FDL. Tomēr šajā Stabilitātes programmā

netiek veikta strukturālās bilances mērķu testēšana atbilstoši EK pielietotajai metodoloģijai. Izvērst mērķu noteikšanas algoritms ir izklāstīts turpmāk.

Vispirms strukturālās bilances mērķi tiek aprēķināti, pielietojot bilances nosacījumu. Bilances nosacījuma pārbaudei atšķirībā no līdz šim izmantotās pieejas tiek veidots tikai scenārijs ar nacionālo VTM, ņemot vērā EK fiskālo prognožu neesamību uz šīs Stabilitātes programmas sagatavošanas brīdi kā arī SIP vispārējās izņēmuma klauzulas iedarbināšanu.

FDL paredz, ka bilances nosacījuma ievērošana nav vienīgais fiskālais nosacījums. Strukturālās bilances mērķu noteikšanā ir jāievēro arī izdevumu pieauguma nosacījums, ko nosaka Regula Nr. 1175/2011 (Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 1175/2011 (2011.gada 16.novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu), kas arī noteikts FDL 13.pantā. Šis nosacījums vispārīgajā gadījumā var noteikt augstākus vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķus. FDL arī paredz, ka centrālās valdības izdevumi tiek noteikti Ietvara likumā turpmākajiem trim gadiem un tie ir juridiski saistoši (izdevumu pārmantojamības nosacījums). Līdz ar to var izveidoties situācija, ka centrālās valdības izdevumu paturēšana iepriekšējā Ietvara likumā noteiktajā līmenī var mainīt vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi. Tomēr izmaiņas ierobežo FDL noteikums, ka, ja izdevumu novirzes ir lielākas par 0,1% no IKP, izdevumi netiek saglabāti, bet tiek aprēķināti no jauna saskaņā ar vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances un izdevumu pieauguma nosacījumiem.

Augstākminētie fiskālie nosacījumi nosaka vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi un nominālo bilanci (maksimāli pieļaujamo vispārējās valdības deficītu vai minimālo pieļaujamo vispārējās valdības budžeta pārpalikumu) saskaņā ar *lejupvērsto budžeta bilances plānošanas metodi*. Vienlaicīgi tiek piemērota arī *augšupvērstā budžeta bilances plānošanas metode*, saskaņā ar kuru tiek prognozēta vispārējās valdības budžeta bilance **nemainīgas politikas gadījumā**³.

Vispārīgā gadījumā vispārējās valdības budžeta bilances pēc abām metodēm atšķiras. Ja vispārējās valdības budžeta bilance pēc pirmās metodes ir lielāka nekā otrās metodes rezultātā noteiktā bilance, valdības rīcībā ir tā saucamā fiskālā telpa jeb iespējas palielināt izdevumus jaunām izdevumu politikas prioritātēm vai samazināt ieņēmumus jaunām nodokļu politikas iniciatīvām. Ja vispārējās valdības budžeta bilance pēc pirmās metodes ir mazāka kā pēc otrās metodes, valdībai ir jāveic konsolidācijas pasākumi, pieņemot diskrecionāros pasākumus izdevumu samazināšanai vai ieņēmumu palielināšanai.

Atkāpe no VTM 2021. gadā.

2021.gadā tiek piemērots FDL 12.panta pirmās daļas trešā punkta nosacījums, ka nopietnas ekonomiskās lejupslīdes laikā sagatavojot ietvara likuma projektu, var atkāpties no FDL 10.pantā noteiktās minimāli plānojamās strukturālās bilances, kas ir -0,5% no IKP. FDL 12.panta trešā daļa, savukārt, nosaka, ka atkāpe ir pieļaujama tādā apjomā, kāds nepieciešams ekonomikas nopietnas lejupslīdes pārvarēšanai, un nedrīkst pārsniegt prognozēto ieņēmumu samazinājumu. Ieņēmumu samazinājums tiek mērīts monetārā izteiksmē (nevis procentos no IKP) un noteikts pret prognozētajiem ieņēmumiem bāzes scenārijā. Tāpat, jāņem vērā, ka daļu

³ Jāņem vērā, ka šajā Stabilitātes programmā tiek veidoti divi scenāriji – bāzes scenārijs, kas tika sagatavots š.g. februārī un paredzēja turpmāku IKP pieaugumu un Covid-19 scenārijs, kas ietver valdības pieņemtos lēmumus Covid-19 pandēmijas seku mazināšanai un tautsaimniecības atbalstam kā arī paredz ekonomikas sarukumu salīdzinot ar bāzes scenāriju, bet vēl neietver valdības lēmumus nākamā gada valsts budžeta sagatavošanas kontekstā.

no ieņēmumu krituma jau ņem vērā automātiskais stabilizators un tas ir jāizslēdz. Līdz ar to 2021.gadā ir pieļaujama atkāpe no minimāli plānojamās strukturālās bilances 1,1% IKP apmērā (skat 3.1.tabulu).

3.1. tabula. Strukturālās bilances atkāpe 2021.gadā saskaņā ar FDL 12.panta trešās daļas nosacījumu

(1)	Vispārējās valdības budžeta ieņēmumi bāzes scenārijā, milj. <i>euro</i>	12 297
(2)	Vispārējās valdības budžeta ieņēmumi bāzes Covid-19 scenārijā, milj. <i>euro</i>	10 835
(3)=(2)-(1)	ieņēmumu izmaiņas, milj. <i>euro</i>	-1 462
(4)	IKP faktiskajās cenās Covid-19 scenārijā	28 725
(5)=(3)/(4)*100	Vispārējās valdības budžeta ieņēmumu izmaiņas, % no IKP	-5.1
(6)	izlaižu starpība % no IKP bāzes scenārijā	0.2
(7)	izlaižu starpība % no IKP bāzes Covid-19 scenārijā	-10.4
(8)=(6)*0,378	cikliskā komponente bāzes scenārijā, % no IKP	0.1
(9)=(7)*0,378	cikliskā komponente Covid-19 scenārijā, % no IKP	-3.9
(10)	VTM, % no IKP	-0.5
(11)=(10)+(8)	nominālā bilance bāzes scenārijā pie VTM, % no IKP	-0.4
(12)=(11)-(5)	nominālā bilance, ja notiktu prognozējamais kritums, % no IKP	-5.5
(13)=(12)-(9)	strukturālā bilance pie prognozējamā ieņēmumu krituma, % no IKP	-1.6
(14)=(13)-(10)	FDL pieļaujamā atkāpe, % no IKP	-1.1

FDL 12.panta trešā daļa arī nosaka, ka pieļaujamās atkāpes lielums ir jāsaista ar Fiskālās disciplīnas padomi. Šis nosacījums attiecas uz vidēja termiņa budžeta ietvara likuma sagatavošanu un tiks veikts, izstrādājot vidēja termiņa budžeta ietvara likumu šī gada rudenī.

Bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam

Vispirms strukturālās bilances mērķi tiek aprēķināti, pārbaudot to atbilstību **bilances nosacījumam**. Kā jau tika minēts iepriekš bilances nosacījumu pārbaudei tiek veidots tikai scenārijs ar nacionālo VTM, kas tiek noteikts -0,5% no IKP. Zemāk esošajā 3.2.tabulā ir atspoguļotas turpmākās korekcijas.

3.2.tabula. Strukturālās bilances mērķis atbilstoši nacionālajai metodoloģijai

		2021	2022	2023
(1)	VTM	-0,5%	-0,5%	-0,5%
(2)	atkāpe no VTM (FDL 12.panta pirmās daļas 3. punkts)	-1.1%	-	-
(3) = (1)+(2)	strukturālās bilances mērķis	-1.6%	-0.5%	-0.5%
(4)	cikliskā komponente	-3.9%	-3.7%	-3.8%
(5)=(3)+(4)	cikliski koriģētā bilance	-5.5%	-4.2%	-4.3%
(6)	vienreizējie pasākumi	0.2%	0.2%	0.3%
(7)=(5)+(6)	nominālā bilance	-5.3%	-4.0%	-4.0%

Strukturālās bilances mērķa 2021.gadam noteikšanai papildu tiek pielietota FDL 12.panta pirmās daļas 3.punktā definētā atkāpe no VTM ievērojot FDL 12.panta trešās daļas nosacījumu. Atkāpes apmēru pieskaitot VTM tiek iegūta maksimāli pieļaujamā strukturālā bilance. Tā kā šajā Stabilitātes programmā bilances nosacījuma pārbaudē netiek veidots FMINFO_30042020_SP;

scenārijs ar VTM SIP, tad šajā gadījumā attiecīgi tiek iegūts **strukturālās bilances mērķis, kas ir -1,6%, -0,5% un -0,5% attiecīgi 2021., 2022. un 2023.gadā.**

Tā kā ir nepieciešams noskaidrot arī no strukturālās bilances mērķa izrietošo vispārējās valdības budžeta nominālās bilances apmēru, kas nepieciešams fiskālās telpas noteikšanai, tiek veikti tālāki aprēķini.

Bilances cikliskā komponente tiek aprēķināta reizinot izlaižu starpības novērtējumu ar elastības koeficientu 0,38, izmantojot FM prognozēto izlaižu starpību. Aprēķinātā bilances cikliskā komponente ir -3,9%, -3,7% un -3,8% attiecīgi 2021., 2022. un 2023.gadā.

Šajā scenārijā valdības pieņemtie atbalsta pasākumi ar fiskālo ietekmi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai tiek uzskatīti par vienreizējiem pasākumiem (angl. *one-off measures*) un netiek iekļauti strukturālajā bilancē. Šāda pieeja ir paredzēta saskaņā ar likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" 28.panta nosacījumiem. FM pielietotā pieeja attiecībā uz atbalsta pasākumu ietekmes izslēgšanu no strukturālās bilances ir simetriska. 2020.gadā atbalsta pasākumi gan budžeta ieņēmumu, gan izdevumu daļā rada būtiski negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta nominālo bilanci un atbilstoši augstāk minētajai pieejai tiek izslēgti no strukturālās bilances, to uzlabojot. Savukārt 2021.–2023.gadā budžeta izdevumu puses atbalsta pasākumi netiek turpināti, jo atbilstoši valdības lēmumiem tie ir terminēti līdz šī gada beigām, bet 2020.gadā īstenotie ieņēmumu puses atbalsta pasākumi rada pozitīvu ietekmi gan uz nominālo, gan strukturālo bilanci 2021.–2023.gadā. Attiecīgi tā kā 2020.gadā tiek pieņemts, ka budžeta ieņēmumu puses pasākumu izraisītā ietekme ir ar vienreizēju raksturu, tāpat arī 2021–2023.gados tā tiek izslēgta no strukturālās bilances.

Tādējādi izmantojot iepriekš noteikto strukturālās bilances mērķi, FM prognozes par izlaižu starpību un vienreizējos pasākumus tiek iegūta nominālā bilance, kas 2021.gadā ir -5,3% no IKP, 2022.gadā ir -4,0% no IKP un 2023.gadā ir -4,0% no IKP.

Bilances mērķu noteikšana atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam un izdevumu pārmantojamības nosacījumam.

Tālāk iegūtie rezultāti tiek pārbaudīti, lai nodrošinātu arī izdevumu pieauguma nosacījuma un izdevumu pārmantojamības nosacījumu izpildi.

Kā arī iepriekšējās Stabilitātes programmās, veicot vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu pārbaudi atbilstoši **izdevumu pieauguma nosacījumam**, izdevumu korekcijām tiek piemērotas FM veiktās prognozes attiecībā uz valsts parāda apkalpošanas izdevumiem, investīciju izdevumiem, izdevumiem ārvalstu finanšu palīdzības projektiem, kas atbilst saņemtajiem ārvalstu finanšu palīdzības ieņēmumiem, diskrecionārajiem ieņēmumiem un vienreizējiem pasākumiem, kā arī IKP deflatoru un potenciālā IKP pieaugumu. Izdevumu pieaugumu tempu nosaka tā, lai tas atbilstu 10 gadu vidējā potenciālā IKP pieaugumam. Papildus 2021.gadā maksimāli pieļaujama izdevumu pieauguma temps tiek koriģēts ar VTM atkāpi.

Veicot iegūto vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu pārbaudi atbilstoši izdevumu pieauguma nosacījumam tiek iegūts, ka 2021.gadā reālo koriģēto izdevumu pieaugums, ko pieļauj izdevumu pieauguma nosacījums ir 5,65%, 2022.gadā 2,79% un 2023.gadā 2,78%. Savukārt iepriekš noteiktais vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķis saskaņā ar bilances nosacījumu nosaka, ka reālie koriģētie izdevumi var palielināties par 0,97% 2021.gadā, -0,30% 2022.gadā un 2,72% 2023.gadā. Veicot izdevumu pārmantojamības nosacījuma pārbaudi tika konstatēts, ka papildu korekcijas nav jāveic.

Līdz ar to 2021.–2023.gadam tiek saglabāti strukturālās bilances mērķi atbilstoši bilances nosacījumam.

Vispārējās valdības budžeta mērķi 2021., 2022. un 2023.gadam

Nemot vērā augstāk veikto fiskālo nosacījumu pārbaudi, tiek noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi turpmākajiem trīs gadiem atbilstoši bilances nosacījuma rezultātiem, t.i., **nodrošināt vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci 2021.gadā -1,6% no IKP, 2022.gadā -0,5% no IKP un 2023.gadā -0,5% no IKP. Vispārējās valdības nominālā bilance, kas izriet no strukturālās bilances mērķa, tiek noteikta: -5,3% no IKP 2021.gadam, -4,0% no IKP 2022.gadam un -4,0% no IKP 2023.gadam.**

Līdz ar to 2021.gadā ir pieejama fiskālā telpa 0,2% no IKP un 2023.gadā 1,3 % no IKP, bet 2022.gadā strukturālās bilance pie nemainīgas politikas sakrīt ar pieļaujamo strukturālo bilanci, un fiskālā telpa nav pieejama.

Nemot vērā ar augsto nenoteiktību attiecībā uz izmantotajiem pieņēmumiem fiskālo mērķu noteikšanā, Stabilitātes programmas pielikumos iekļautie fiskālie dati ir parādīti tikai pie nemainīgas politikas scenārija.

3.1.2. Diskrecionārie pasākumi

Starplaikā starp Stabilitātes programmu 2019.–2022.gadam un Stabilitātes programmu 2020.–2023.gadam ir pieņemti fiskālās politikas lēmumi. Tie iekļauj

- (i) pasākumus, kas ietverti likumā "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam" un likumā "Par valsts budžetu 2020.gadam", kā arī
- (ii) (ii) valdības un Saeimas līdz šā gada 17.aprīlim apstiprinātos (tai skaitā konceptuāli) atbalsta pasākumus Covid-19 krīzes seku mazināšanai. Pirmais pasākumu kopums šajā Stabilitātes programmā netiek atsevišķi izklāstīts, bet ar to var iepazīties Latvijas Vispārējās valdības budžeta plāna projektā 2020.gadam. Savukārt otrais pasākumu kopums ir detalizēti aprakstīts šajā Stabilitātes programmā gan sadaļā "Covid-19 ietekmes scenārijs", gan pielikuma 6.tabulā.

2020.gada budžeta izstrādes laikā pieņemtie lēmumi ir ietverti gan šīs Stabilitātes programmas bāzes fiskālajā scenārijā, gan Covid-19 ietekmes scenārijā, savukārt atbalsta pasākumi Covid-19 krīzes seku mazināšanai ir ietverti tikai Covid-19 ietekmes scenārijā.

3.1.3. Fiskāli nozīmīga strukturālā reforma Regulas Nr. 1175/2011⁴ izpratnē

Stabilitātes programmā 2016. – 2019.gadam Latvija pieteica veselības sistēmas reformu kā būtisku strukturālo reformu ar ilgtermiņa pozitīvu efektu uz publisko finanšu ilgtspēju, nolūkā attiecināt uz šo reformu iespēju novirzīties no VTM saskaņā ar EK komunikāciju⁵. EK izskatīja Latvijas iesniegumu un atbalstīja deficīta atkāpes piešķiršanu veselības sistēmas reformai. Lai ievērotu strukturālā deficīta drošības rezervi attiecībā uz Līgumā par ES darbību noteikto atsauces vērtību 3% apmērā no IKP, Latvijai piešķirtā deficīta atkāpe ir 0,13% no IKP 2017.gadā, 0,40% no IKP 2018.gadā un 0,50% no IKP 2019.gadā, savukārt 2020.gadā atkāpe beidzas.

Jāatzīmē, ka Latvijā kopumā tiek runāts par trīs reformām veselības aprūpes jomā:

---

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1175/2011 (2011.gada 16.novembris), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu.

⁵ EK 2015.gada 13.janvāra komunikācija Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai par SIP regulējumā esošās elastības vislabāko izmantošanu.

FMINFO_30042020_SP;

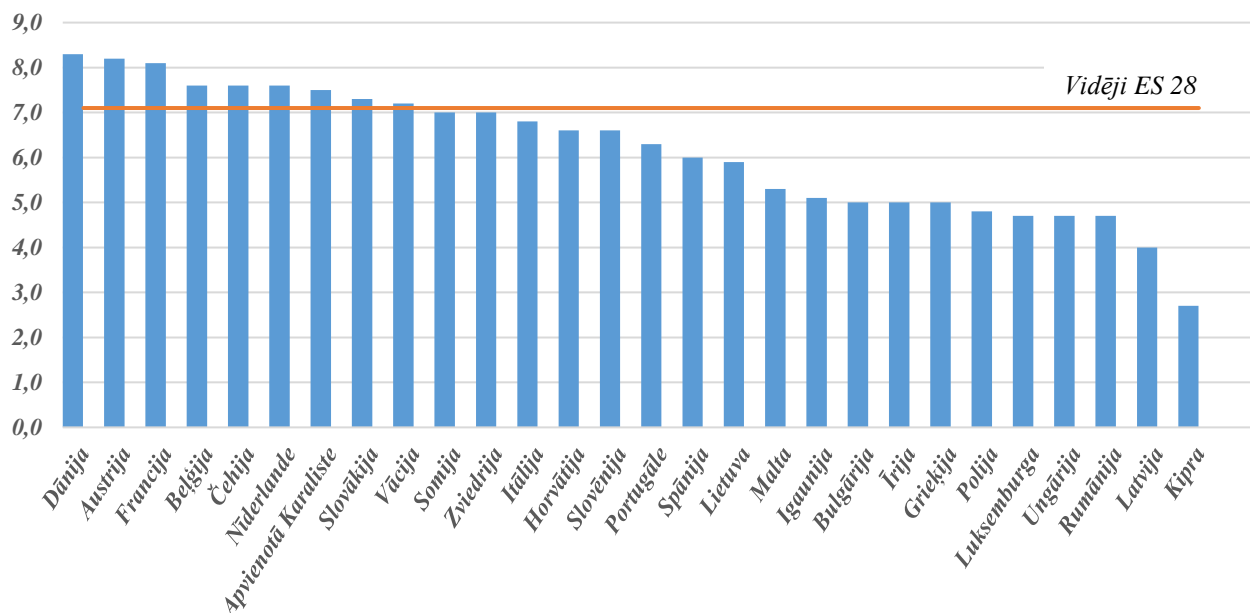
1. Reforma, kas tiek īstenota, pamatojoties uz vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam”;
2. Veselības finansēšanas reforma;
3. Veselības sistēmas pārvaldības reforma.

Šajā Stabilitātes programmā tiek aprakstīta veselības aprūpes reforma, kas balstās uz vidēja termiņa politikas plānošanas dokumenta “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam” īstenošanu, un sekojoši, ievērojot iepriekšējā Stabilitātes programmā ieviesto praksi, nākamajās apakšsadaļās tiks izklāstīti reformas īstenošanas rezultāti pagājušajā gadā (t.i. 2019.gadā).

Veselības aprūpes sistēmas reformas pamatojums un īstenošana

Deficīta atkāpe tika pieprasīta un saņemta reformai, kas tiek īstenota, pamatojoties uz vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu “Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam”. Veselības aprūpes reforma tiek īstenota no 2014.gada saskaņā ar MK apstiprināto vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu “Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam”, un tās virsmērķis ir palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot veselību. Minētā virsmērķa sasniegšanu Latvijā kavē veselības sistēmas vājās puses, kuras galvenokārt saistītās ar zemu publisko finansējumu (skat. 3.1.attēlu), nevienlīdzību ārstniecības pakalpojumu pieejamībā un augstu veselības problēmu dēļ priekšlaicīgi mirušo personu skaitu.

Jāatzīmē, ka šie faktori ir savstarpēji saistīti. Zems publiskā finansējuma līmenis rada nepieciešamību daļu no ārstniecības pakalpojumiem finansēt ar privāto finansējumu, bet tas, savukārt, tos iedzīvotājus, kas nevar atļauties ieguldīt privāto finansējumu, attur no savlaicīgas ārstēšanās un palielina potenciāli zaudētos dzīves gadus.

3.1.attēls. Publiskie izdevumi veselības aprūpei 2018.gadā ES valstīs⁶, % no IKP

⁶ Datu avots: Eurostat
FMINFO_30042020_SP;

ES Padome uz minētajiem Latvijas veselības sistēmas trūkumiem ir norādījusi jau no 2014.gada valsts specifisko rekomendāciju kontekstā, gadskārtēji identificējot, ka ir nepieciešams uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, izmaksu lietderību un kvalitāti. Turklāt tiek atzīmēts, ka veselības aprūpes nozarei ir atvēlēts pārāk mazs publiskais finansējums, atstājot negatīvu ietekmi uz neaizsargāto sabiedrības locekļu piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem.

Pēdējo trīs gadu (2017.–2019.gada), valsts specifiskajās rekomendācijās **Padome novērtē Latvijas īstenotās veselības aprūpes sistēmas reformas**. Vienlaicīgi tiek atzīmēts, ka veselības aprūpei paredzētais publiskais finansējums joprojām ir krietni mazāks par ES vidējo rādītāju. Savlaicīga un vienlīdzīga piekļuve veselības aprūpei ir ierobežota. Tā rezultātā paši iedzīvotāji norāda, ka viņu vajadzības pēc aprūpes lielā mērā netiek apmierinātas, jo personīgie maksājumi – jo īpaši neaizsargātām iedzīvotāju grupām – ir lieli, un netiek nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas. Turpinās reformas, kuru mērķis ir uzlabot veselības aprūpes efektivitāti un kvalitāti, tomēr tās ir agrīnā posmā un būtu jāpaātrina, ieskaitot efektīvus preventīvus pasākumus, slimnīcu nozares racionalizēšanu, primārās veselības aprūpes pastiprināšanu un kvalitātes vadības jautājuma risināšanu. Turklāt ir vērojams veselības aprūpes nozares darbaspēka, jo īpaši medmāsu, trūkums, kas kavē valsts veselības aprūpes sniegšanu un apdraud veselības aprūpes reformu sekmīgumu.

Iepriekšminētā rezultātā ES Padome rekomendē Latvijai uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, kvalitāti un izmaksu lietderību.

Veselības aprūpes sistēmas reformas īstenošana 2019.gadā

Deficīta atkāpes finansējums 2017.–2019.gada periodam, kas ir pieejams sakarā ar veselības aprūpes reformas īstenošanu, tiek izmantots noteiktu veselības aprūpes pasākumu grupai, kas izriet no Sabiedrības veselības pamatnostādņem 2014.–2020.gadam. Šī pasākumu grupa ir nodalīta no pārējiem veselības aprūpes uzlabošanas pasākumiem, paredzot īpašu resursu piešķiršanas un izmantošanas uzraudzības kārtību.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka izvēloties tos veselības reformas pasākumus, kuriem tiek izmantots deficīta atkāpes finansējums, tiek izvirzīti šādi kritēriji:

1. Pasākumam ir jābūt atbilstošam Sabiedrības veselības pamatnostādņem 2014.–2020.gadam.
2. Pasākuma rezultātam, kas finansēts no deficīta atkāpes finansējuma 2017.–2019.gada periodā, ir jāatrisina, vai būtiski jāsamazina noteikta veselības aprūpes sistēmā identificēta problēma. Nevar finansēt tādus pasākumus, kuri dod nebūtisku efektu problēmas atrisināšanā – šāda intervence nav uzskatāma par reformu.
3. Risināmai problēmai ir jābūt atzītai kā veselības aprūpes problēmai EK analītiskajos dokumentos.
4. Ir iespējams izveidot izsekojamu ieguldījumu iznākumu rezultāta rādītāju sistēmu.
5. Risināmā problēma dod ieguldījumu kopējā “Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam” pozitīvā fiskālā efekta sasniegšanā.

Jāatzīmē, ka piešķirtais deficīta atkāpes finansējums 2017.–2019.gadam attiecīgā gada valsts budžeta likumā tika nodalīts atsevišķā budžeta programmā, kā gadskārtējā valsts budžeta izpildes rezultātā pārdaļamais finansējums. Tikai pēc tam, kad VM priekšlikumi par finansējuma izmantošanu tika apstiprināti MK, rezervētais finansējums tika pārdaļīts veselības reformas īstenošanai.

Lai finanšu līdzekļus pārdalītu veselības reformu pasākumu īstenošanai 2019.gadā, VM sākotnēji bija jāsniedz informācija par 2018.gadā īstenotajiem pasākumiem un sasniegtajiem rezultātiem. Šajā nolūkā, pamatojoties uz informatīvo ziņojumu "Par veselības reformas pasākumu īstenošanas rezultātiem veselības aprūpē 2018.gadam"⁷, kurā aprakstīti īstenotie reformas pasākumi un rezultāti, tika secināts, ka nepieciešams turpināt iesāktās intervences arī 2019.gadā, lai nodrošinātu sekmīgu pacientu ārstēšanu un sasniegtu nozīmīgu PZMG samazinājumu ilgākā laika periodā. Tāpat tika uzsvērti tautsaimniecības zaudējumi, ko valstij ik gadu rada iedzīvotāju priekšlaicīga mirstība. Vienlaicīgi, ņemot vērā pieejamo papildu finansējumu, kas 2019.gadā veidoja 0,5% no EK pieļautās budžeta deficīta atkāpes jeb 154,2 milj. *euro*, tika secināts, ka uzsāktās reformas nepieciešams ne tikai turpināt, bet arī paplašināt ar jaunām iniciatīvām veselības aprūpes efektivitātes un ilgtspējas uzlabošanā.

Tādējādi, lai turpinātu veselības aprūpes sistēmas reformu, kā arī paplašinātu to un īstenotu jaunas reformu jomas, MK apstiprināja informatīvo ziņojumu "Par veselības reformas pasākumu īstenošanu 2019.gadā" un VM 2019.gadā no budžeta resora "74.Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" 08.00.00 programmas "Veselības aprūpes sistēmas reformas ieviešanas finansējums" rezervētā finansējuma tika piešķirts finansējums 154,2 milj. *euro* apmērā veselības aprūpes reformai (MK 2019.gada 8.janvāra sēdes protokola Nr.1 33§ 3. un 4.punkts un MK 2019.gada 3.decembra sēdes protokols Nr.56 30§ 2.punkts) šādās jomās un šādā noteiktajā apmērā:

1. **Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanai un rindu mazināšanai** 58 163 253 *euro*, tai skaitā turpinot 2017.gadā uzsākto rindu mazināšanu;
2. **Onkoloģisko saslimšanu diagnostikas un ārstēšanas pieejamības uzlabošanai** 30 492 825 *euro*, tai skaitā turpinot un paplašinot 2017. un 2018.gadā uzsāktās aktivitātes;
3. **Infekcijas slimību izplatības mazināšanai** 15 843 002 *euro*, tai skaitā turpinot 2017. un 2018.gadā uzsāktās reformas valsts kompensējamo medikamentu nodrošinājumam vīrushepatīta C pacientiem F3-F4 stadijā;
4. **Primārās veselības aprūpes sistēmas kvalitātes un pieejamības uzlabošanai** 13 396 162 *euro*;
5. **Kardiovaskulārās saslimstības mazināšanai un slimību ārstēšanas efektivitātes uzlabošanai** 10 507 717 *euro*;
6. **Ārstniecības iestāžu līmeņu reformai** 6 433 916 *euro*;
7. **Rehabilitācijas pakalpojumu stacionārā stratēģiskais iepirkumam** 3 874 774 *euro*;
8. **Psihiskās veselības aprūpes pakalpojumus pieejamības uzlabošanai** 6 308 906 *euro*;
9. **Vides uzlabošana un infrastruktūras efektīvizēšanai** 7 548 747 *euro*.

Ņemot vērā, ka atsevišķiem pakalpojumiem, kā, piemēram, onkoloģijas un SAS medikamenti, laboratorijas pakalpojumi, atbilstoši 2019.gada I pusgada izpildei tika konstatēts, ka plānojas sniegto pakalpojumu pārstrāde virs plānotā, bet atsevišķiem pasākumiem tika prognozēts, ka plāna pasākumi, piemēram, pediatru pieejamība, ģimenes ārstu kvalitātes maksājums, Siguldas slimnīcas ķirurģiskais profils, Jēkabpils slimnīcas insulta vienības nodrošināšana un akūtā rehabilitācija netiks realizēti sākotnēji plānotajā apmērā, VM iesniedza MK informatīvo ziņojumu par atsevišķu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas

⁷ Ar detalizētu informāciju par veselības reformas īstenošanas rezultātiem 2018.gadam iespējams iepazīties FM tīmekļa vietnē – http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/stabilitates_konvergenes_programma/FMINFO_30042020_SP;

finansējuma izpildi un plānotajiem pasākumiem veselības nozares reformu turpināšanai, lai novērstu EK atkāpes finansējuma neizpildi.

Jāatzīmē, ka pediatru, algologa, laboratorisko izmeklējumu, kā arī ārstniecības iestāžu līmeņu reformu, rehabilitācijas un psihiatrijas pasākumiem finanšu līdzekļu piešķirums tika uzsākts no 2019.gada 1.aprīļa, līdz ar to arī pasākumu apguve uzsākta 2019.gada aprīlī, bet pārējā līdzekļu apguve tika uzsākta no gada sākuma.

2020.gada pavasarī, pamatojoties uz VM izstrādāto ziņojumu “Par veselības reformas pasākumu īstenošanas rezultātiem veselības aprūpē 2019.gadā”⁸, tika secināts, ievērojot reformu uzsākšanai nepieciešamo laiku darba organizatorisko procesu maiņai ārstniecības iestādēs un ambulatorajiem pakalpojumiem novirzāmos līdzekļus, **reformas īstenošana vērtējama kā veiksmīga**. Ir vērojams samazinājums rindām uz speciālistu konsultācijām, dienas stacionāra pakalpojumiem un rehabilitācijas pakalpojumiem, tomēr izmeklējumu segmentā ir novērojams mērens rindu palielinājums, saistībā ar pacientu uzvedības maiņu. Kopumā ir samazinājies iedzīvotāju skaits, kuri rindu, attāluma vai finanšu dēļ nav saņēmuši sekundāros ambulatoros veselības aprūpes pakalpojumus, kā arī ir samazinājies nesaņemto sekundāro ambulatoro veselības aprūpes pakalpojumu skaits (rindu, attāluma vai finanšu dēļ).

Papildus var secināt, ka onkoloģijas rezultatīvie rādītāji ir pārsniegti, jo pieaudzis veikto speciālistu konsultāciju skaits, atbilstoši noteiktajiem algoritmiem, un pacienti ir vairāk nosūtīti papildus veikt sekundāro diagnostiku un izmeklējumus, kas ļāvis savlaicīgāk diagnosticēt saslimšanu un uzsākt atbilstošu ārstēšanu, tai skaitā tika nodrošināts medikamentu pieejamības pieaugums.

Līdz šim veiktās reformas onkoloģijas “Zaļā koridora” izveidei ir nodrošinājušas, ka pacienta ceļš līdz diagnozes noteikšanai un ārstēšanas uzsākšanai ir ievērojami samazinājies, lielākajā daļā gadījumu nodrošinot, ka pēc reformu veikšanas 10 dienu laikā tiek nodrošinātas sākotnējās konsultācijas, izmeklējumi un uzsākta ārstēšana. Pirms “Zaļā koridora” ieviešanas pacients tikai uz konsultāciju pie speciālista gaidīja vidēji 30 dienas.

Ir iezīmējies, ka jaunu programmu sekmīgai ieviešanai (piemēram, rehabilitācijas pakalpojumu stratēģiskais iepirkums stacionārā, Psihiskās veselības aprūpes pieejamības uzlabošanas plānā 2019.–2020.gadam iekļauto pasākumu īstenošana, SAS programma) nepieciešams pietiekami ilgs laiks, lai pakalpojumu sniedzēji varētu veikt izmaiņas pakalpojumu sniegšanas organizācijā, savukārt nosūtītāji izprastu ieguvumus no jaunās kārtības un aktīvi iesaistītos tās izmantošanā, kā arī izstrādātajā kārtībā būtu iespējams veikt korekcijas, kas uzlabotu pacientu plūsmu organizāciju atbilstoši reālai situācijai. Līdz ar to 2019.gadā tika vēltīta pastiprināta uzmanība jauno pasākumu ieviešanas uzraudzībai, lai veicinātu EK pieļautās budžeta deficīta atkāpes piešķirto finanšu līdzekļu apgūšanu.

Veicot reformu izpildes finansējuma izlietojuma apkopojumu bija izveidojusies finansējuma neizpilde programmā algologa (sāpju mazināšanas) pakalpojumiem, akūtai rehabilitācijai, bioloģiskās terapijas nodrošināšanai Krona slimībai, čūlainajam kolītam un psoriāzei un HIV/AIDS medikamentozā ārstēšana, kompensējamie medikamenti C hepatīta ārstēšanai, kopā veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībā veidojot 0,40% finansējuma neizpildi no piešķirtajiem 154,2 milj. *euro*. Savukārt onkoloģijas jomā bija izveidojusies finansējuma pārstrāde, līdz ar to tika manīta veselības reformu ietekme uz savlaicīgu pacientu diagnostiku un ārstēšanas metodikas pielietošanu, kas kopumā sekmēja dzīvildzes pagarināšanu.

---

⁸ Ar detalizētu informāciju par veselības reformas īstenošanas rezultātiem 2019.gadā iespējams iepazīties FM tīmekļa vietnē – http://www.fm.gov.lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/stabilitates_konvergenes_programma/FMINFO_30042020_SP;

2019.gadā tika aktīvi turpināts darbs pie Valsts patoloģijas centra izveides, lai jau 2020.gada IV ceturksnī centrs varētu uzsākt sniegt plānotos pakalpojumus pilnā apmērā, veicinot kvalitatīvus izmeklējumus. Tāpat tika attīstīta slimnīcu infrastruktūras nomaiņas procesi, lai kopumā tiktu uzlaboti veselības aprūpes rādītāji, sniedzot mūsdienīgus pakalpojumus, kas sekmē ātrāku diagnozes uzstādīšanu, saīsinot ārstēšanas uzsākšanas laiku un palīdzot ātrāk atgriezties darba tirgū, saglabājot dzīves kvalitāti.

Jāatzīmē, ka Latvija uzrāda augstus naudas efektivitātes rezultātus. Ziņojumi “*Euro Health Consumer Index 2017 Report*”⁹ un “*Euro Health Consumer Index 2018 Report*”¹⁰, kuros, lai novērtētu veselības aprūpes sistēmas darbības efektivitāti, tiek mēģināts salīdzināt savā starpā ES dalībvalstis ar ļoti atšķirīgiem finanšu resursiem, veicot naudas vērtības korekciju ar veselības aprūpes izdevumiem uz vienu iedzīvotāju, ļauj secināt, ka Latvija ar vienu no zemākajiem veselības aprūpes izdevumiem uz vienu iedzīvotāju uzrāda augstus naudas efektivitātes rezultātus.

EK pieļautās budžeta deficīta atkāpes līdzekļi, kas trīs gadu garumā tika ieguldīti Latvijas veselības aprūpes sistēmas stiprināšanā, ar mērķi nodrošināt veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un kvalitāti, ir investīcija Latvijas iedzīvotāju veselības uzlabošanā un labklājības celšanā, vienlaikus samazinot veselības nevienlīdzību un veicinot veselības aprūpes sistēmas attīstību.

Investīcijas veselības nozarē ļauj samazināt potenciāli zaudēto dzīves gadu skaitu, palielinot iedzīvotāju līdzdalību darba tirgū un kopējos nodokļu ieņēmumus, tādējādi veicinot ekonomikas attīstību un iedzīvotāju labklājību. Labāka veselība var palielināt atdevi no ieguldījumiem izglītībā un darba ņēmēju pieredzē, jo ilgāks dzīves ilgums palielina ienākumu periodu ieguldījumiem cilvēkkapitāla ražīgumā.¹¹

Prognozējot potenciāli atgūtos (nezaudētos) mūža gadus gadījumā, ja ieguldījumi netiek veikti, var prognozēt, ka pakāpeniski uzlabojoties iedzīvotāju veselībratībai un ņemot vērā nelielos uzlabojumus iepriekšējos periodos, kā arī uzlabojoties ārstniecības procesa koordinācijai sagaidāma esošās situācijas neliela uzlabošanās. Gala rezultātā minētie faktori dotos atspoguļosies kā PZMG skaita minimāla lejupslīde vai pat stagnēšana. Savukārt veicot augstāk minētās reformas, samazināsies PZMG skaits, jo palielināsies iedzīvotāju dzīvildze un samazināsies priekšlaikus mirušo skaits (skat. 3.3.tabulu). Ņemot vērā prognozes par PZMG samazinājumu, **secināms, ka tas atbilst pētījumā “Izvērtējums Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam izstrādei” novērtētajam samazinājumam.**

3.3.tabula. PZMG prognoze, ja ieguldījumi tiek veikti

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PZMG prognoze neveicot ieguldījumus *	93 374	88 297	84 670	83 876	83 037	82 207	81 385	80 571
PZMG prognoze veicot ieguldījumus					80 612	78 223	75 542	73 355
Iegūtie PZMG					2 425	3 984	5 843	7 216
<i>Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošana</i>					518	932	1 553	1 631
<i>Onkoloģisko saslimšanu diagnostikas un</i>					578	751	1 251	1 314

⁹ Björnberg, A., *Euro Health Consumer Index 2017 Report*, © Health Consumer Powerhouse Ltd., 2018.

¹⁰ Björnberg, A., Phang, A.Y., *Euro Health Consumer Index 2018 Report*, © Health Consumer Powerhouse Ltd., 2019.

¹¹ World Health Organization., 2009., WHO guide to identifying the economic consequences of disease and injury. World Health Organization, <https://apps.who.int/iris/handle/10665/137037>
FMINFO_30042020_SP;

ārstēšanas pieejamības uzlabošana							
Infekcijas slimību izplatības mazināšana				534	1 181	1 645	2 748
Primārās veselības aprūpes sistēmas kvalitātes un pieejamības uzlabošana				102	114	216	227
Kardiovaskulārās saslīkstības mazināšanai un slimību ārstēšanas efektivitātes uzlabošana				693	836	929	975
Rehabilitācijas pakalpojumu stratēģiskais iepirkums					104	116	122
Psihiskās veselības aprūpes uzlabošana					66	133	199

Avots: VM un Slimību profilakses un kontroles centrs

Iepriekšējās Stabilitātes programmās tika iekļauts “Sabiedrības veselības pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam” fiskālās ietekmes novērtējums. Atbilstoši šajā Stabilitātes programmā tiek aktualizēts fiskālās ietekmes novērtējums, ņemot vērā precizēto izdevumu apjomu 2019.gadā un precizētās prognozes 2020.–2023.gadiem.

3.4.tabula. “Sabiedrības veselības pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam” makroekonomiskās ietekmes aktualizētais novērtējums

Makroekonomiskie rādītāji	Ikgadējā un kumulatīvā ietekme uz IKP un citiem galvenajiem makroekonomiskajiem mainīgajiem ¹²				
	X ¹³ +5 gadi	X+10 gadi	X+15 gadi	X+20 gadi	X+25 gadi
IKP ¹⁴	0,55%	+2,21%	+4,77%	+7,87%	+11,24%
Bruto pamatkapitāla veidošanās	-	-	-	-	-
Nodarbinātība ¹⁵	+0,24%	+0,62%	+1,02%	+1,41%	+1,81%
Tiešā fiskālā ietekme uz primāro bilanci (10) ¹⁶	-0,36%	-1,04%	-1,07%	-0,62%	+0,18%
Kopējā ietekme uz primāro bilanci (11) ¹⁷	-0,12%	-0,09%	+0,93%	+2,65%	+4,84%

3.2. PAŠREIZĒJĀ FISKĀLĀ SITUĀCIJA

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem vispārējās valdības budžetā 2019.gadā bija deficīts 63,2 milj. euro apmērā jeb 0,2% no IKP, kas ir vērtējama kā labāka izpilde nekā likumā “Par valsts budžetu 2019.gadam” noteiktais pieļaujamais vispārējās valdības budžeta deficīts 0,5% no IKP un labāka, salīdzinot arī ar Stabilitātes programmu 2019.–2022.gadam, kur 2019.gadā, ņemot vērā abu dokumentu vienlaicīgo izstrādes laiku, bija atspoguļots likumā

¹² Diskontēts 2014.gada vērtībās; kumulatīvais efekts.

¹³ X apzīmē 2013.gadu.

¹⁴ Tautsaimniecības izlaide dalīta ar 2014.gada IKP faktiskajās cenās.

¹⁵ Nodarbinātības pieaugums dalīts ar nodarbināto skaitu vecuma grupā 15-64 gadi (2012.gadā).

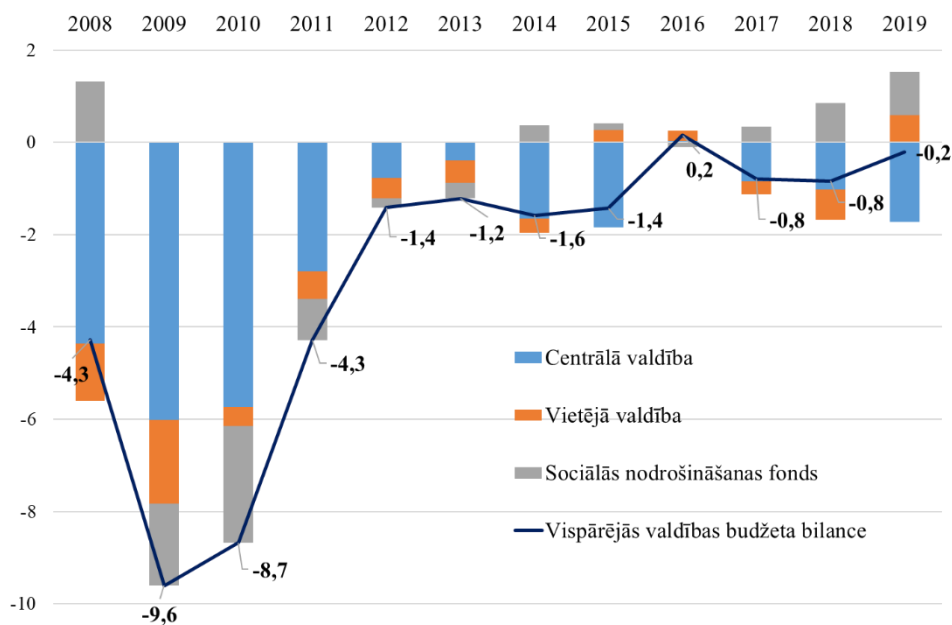
¹⁶ Tiešā fiskālā ietekme, kas attiecināma uz vecuma grupu – 0-64 gadi.

¹⁷ Novērtējot netiešo ietekmi uz budžetu, tiek izmantota budžeta bilances elastība 0,43 (5 gadiem) un 0,41 (10 gadi un vairāk).

FMINFO_30042020_SP;

noteiktais deficīts. Zemāku vispārējās valdības budžeta deficītu, salīdzinot ar iepriekš plānoto, noteica augstāki nodokļu ieņēmumi un ieņēmumi no maksas pakalpojumiem, kā arī zemāki izdevumi vietējās valdības un sociālās apdrošināšanas budžetā. Jāatzīmē, ka 2019.gada deficīta apjoms var tikt precizēts, CSP iesniedzot *Eurostat* notifikāciju šā gada oktobrī.

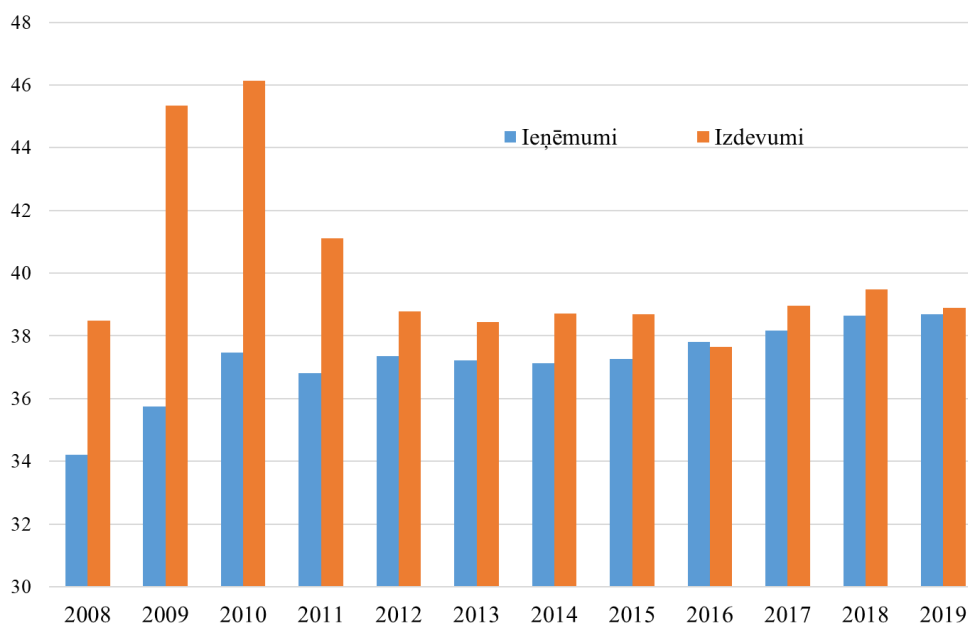
Analizējot vispārējās valdības apakšsektoru ieguldījumu kopējā fiskālajā bilancē, jāsecina, ka lielākais deficīts galvenokārt veidojās centrālajā valdībā un 2019.gadā tas bija 1,7% no IKP. Savukārt sociālās nodrošināšanas fonda un vietējās valdības pārpalikums 2019.gadā veidoja 0,9% un 0,6% no IKP attiecīgi (skat. 3.2.attēlu).

3.2.attēls. Vispārējās valdības budžeta bilance sadalījumā pa apakšsektoriem, % no IKP (Datu avots: *Eurostat*)

Salīdzinājumā ar 2018. gadu vispārējās valdības budžeta deficīts ir samazinājies par 0,6 procentpunktiem. Jāatzīmē, ka to būtiski uzlaboja vietējās valdības budžeta bilance, kas vēl 2018.gadā bija ar deficītu 0,7% no IKP, bet 2019.gadā šajā budžetā bija vērojams pārpalikums 0,6% no IKP. Pateicoties darba spēka nodokļu ieņēmumu straujam pieaugumam, vietējās valdības kopējie ieņēmumi pieauguši par 12,5%, salīdzinot ar 2018.gadu, savukārt izdevumi pieauguši tikai par 0,5%, kas ir skaidrojams ar to, ka 2019.gada pirmajā ceturksnī pašvaldības, ievērojot pagaidu budžeta nosacījumus, varēja aizņemt tikai ES un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu realizācijai. Savukārt, pieņemot likumu “Par valsts budžetu 2019.gadam”, tika noteikti pašvaldību aizņemšanās nosacījumi, pašvaldību aizņēmumu kopējais pieļaujamais palielinājums un kritēriji, kuri bija jāievēro, nodrošinot pašvaldībām pieejamos resursus, tajā skaitā jaunu investīciju projektu īstenošanai.

2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, vispārējās valdības budžeta ieņēmumi pieauguši par 560 milj. *euro* jeb 5,0%, sasniedzot 11,8 miljardus *euro* jeb 38,7% no IKP (skat. 3.3.att.).

3.3.attēls. Vispārējās valdības ieņēmumi un izdevumi, % no IKP
(Datu avots: Eurostat)

Ieņēmumu pieaugumu veicināja nodokļu ieņēmumu pieaugums. Nodokļu ieņēmumi¹⁸ 2019.gadā sasniedza 31,4% no IKP, kas ir par 0,1 procentpunktu mazāk kā 2018.gadā. Salīdzinot ar 2018.gadu, nodokļu ieņēmumi pieauguši par 424,5 milj. *euro* jeb 4,6%. Lielāko pieaugumu nodrošināja sociālās apdrošināšanas iemaksas (D.61), kas, salīdzinot ar 2018. gadu, pieaugušas par 285,5 milj. *euro* jeb 10,3%. Sociālās apdrošināšanas iemaksu pieaugumu veicināja labvēlīga situācija darba tirgū – 2019.gadā pieauga gan nodarbināto skaits, gan darba samaksas vidējais apmērs.

Ražošanas un importa nodokļi (D.2), salīdzinot ar 2018.gadu, auguši par 162,2 milj. *euro* jeb 3,9%. Palielinoties ekonomiskai aktivitātei, par 191,4 milj. *euro* jeb 7,8% pieauguši PVN ieņēmumi, savukārt akcīzes nodokļa ieņēmumi auguši par 34,8 milj. *euro* jeb 3,4%. Atbilstoši VID sniegtajai informācijai kopējā darījumu vērtība 2019.gadā visvairāk pieauga nodokļu maksātājiem, kuri darbojas būvniecības nozarē un apstrādes rūpniecībā, savukārt samazinājās nodokļu maksātājiem, kuri darbojas transporta un uzglabāšanas nozarē. Akcīzes nodokļa ieņēmumu pieaugumu ierobežoja akcīzes nodokļa politika Baltijas valstīs – neplānotā akcīzes nodokļa likmju samazināšana alkoholiskajiem dzērieniem un alum Igaunijā, kas būtiski ierobežoja pēdējos gados attīstījušos alkohola tirdzniecību pierobežā, un degvielas patērētāju plūsmas pārorientēšanās no Latvijas uz Lietuvu, ņemot vērā zemāku degvielas cenu.

Vienīgā nodokļu ieņēmumu pozīcija, kura ir piedzīvojusi ieņēmumu kritumu, salīdzinot ar 2018.gadu, ir ienākuma un mantas kārtējie nodokļi (D.5), kas samazinājušies par 20,1 milj. eiro. Samazinājums ir skaidrojams ar UIN izpildi – 2019.gadā UIN ieņēmumi samazinājušies par 259,2 milj. *euro* jeb par 85,3%. Tas skaidrojams ar 2018.gada 1.janvārī spēkā stājušos nodokļu reformu, kurā tika noteikts, ka 2018.gada pirmajā pusgadā bija veicami avansa maksājumi saskaņā ar iepriekšējo nodokļa maksāšanas kārtību, taču 2019.gadā šādi avansa maksājumi nebija jāveic, bet tika veiktas UIN atmaksas 125,1 milj. *euro* apmērā, kas ir 2,1 reizi vairāk kā 2018.gadā. Nodokļu reforma ietekmēja arī IIN izpildi 2019.gadā. Ar 2019.gada 1.janvāri tika paaugstināts diferencētais neapliekamais minimums no 200 līdz 230 *euro*,

¹⁸ Nodokļu slogs (D.2 (iesk.ES daļu)+D.5+D.61+D91).
FMINFO_30042020_SP;

neapliekamais minimums pensionāriem no 250 līdz 270 *euro*, kā arī atvieglojumi par apgādājamo no 200 līdz 230 *euro*. Taču, neskatoties uz izmaiņām, pozitīvais efekts no darba tirgus attīstības pilnībā kompensēja negūtos ieņēmumus no atvieglojumu pieauguma. IIN ieņēmumi 2019.gadā, salīdzinot ar 2018.gadu, pieauga par 201,2 milj. *euro* jeb 11,6%, lielāko pozitīvo efektu nodrošinot vietējās valdības budžetā. Saskaņā ar iesniegtajiem paziņojumiem par fiziskām personām izmaksātajām summām¹⁹ ieturētais IIN no dividendēm 2019. gadā bija 122,1 milj. *euro*, kas ir par 38,7% vairāk kā 2018.gadā, kas skaidrojams ar pārejas perioda beigām – uzņēmumi, kas bija guvuši peļņu līdz 31.12.2017, to varēja sadalīt, nemaksājot UIN, bet samaksājot IIN 10% apmērā.

Vispārējās valdības budžeta izdevumi pieauga par 379,9 milj. *euro* jeb 3,3%, sasniedzot 11,9 miljardus *euro* jeb 38,9% no IKP. Lielāko pieaugumu nodrošināja izdevumi sociālajiem pabalstiem (D.632 un D.62), kas pieauguši par 233,2 milj. *euro* jeb 6,9%, ko noteica izdevumu pieaugums pensijām un pārējiem sociālajiem pabalstiem. Izdevumu kāpumu ietekmēja vidējās pensijas un pabalstu apmēra kāpums, bezdarbnieku un slimības pabalstu saņēmēju skaita pieaugums, kā arī pensiju indeksācija ar 2019.gada 1.oktobri, piemērojot lielākus indeksus.

Kopējie izdevumi atalgojumam (D.1) 2019.gadā pieauguši par 220 milj. *euro* jeb 7,1% un pieaugumu pamatā noteica gada sākumā veiktās pabalstu izmaksas iekšlietu un tieslietu resora amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, kas atbilstoši Valsts un pašvaldību amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam tiek izmaksāta pēc katriem pieciem nepārtrauktas izdienas gadiem. Tāpat vērojams izdevumu pieaugums aizsardzības un veselības nozarē strādājošajiem, kā arī pedagogiem un nodarbinātajiem augstskolās.

Izdevumi starppatēriņam (P.2) pieauguši par 190,7 milj. *euro* jeb 10,9% un galvenie iemesli kāpumam bija izdevumu pieaugums autoceļu un ielu pārvaldīšanas izdevumiem, izdevumi informācijas sistēmu uzturēšanai un pieklasificēto komersantu izdevumi starppatēriņam.

Subsīdijas (D.3) pieaugušas par 15,1 milj. *euro* jeb 5,1%, kas saistīts ar papildus subsīdijām komersantiem, kas sniedz sabiedriskā transporta pakalpojumus, kā arī subsīdijām komersantiem, kas ražo atjaunojamās energoresursus.

Lielākais vispārējās valdības budžeta izdevumu samazinājums novērojams izdevumiem pamatkapitāla veidošanai (P.51G), kas samazinājušies par 115,1 milj. *euro* jeb 7,1%. Samazinājums saistīts ar zemākiem izdevumiem militārā inventāra iegādei, kas samazinājies par 121,8 milj. *euro*, kā arī ar zemākiem izdevumiem pamatkapitāla veidošanai vietējo valdību budžetā.

Kapitālo transfertu (D.9) izdevumi 2019.gadā samazinājušies par 46,7 milj. *euro* jeb 79,7% ko būtiski ietekmēja 2018.gadā veiktais diskontētās atlīdzības maksājums 51,7 milj. *euro* apmērā par uzstādītajām elektroenerģijas jaudām atjaunojamās elektroenerģijas ražotājiem, kas vidējā termiņā ļaus ietaupīt valsts budžeta līdzekļus.²⁰

Nemot vērā veiksmīgo valsts parāda vadību un zemas procentu likmes, procentu izdevumi (D.41) samazinājušies par 2,6 milj. *euro* jeb 1,2%.

2020.gada pirmajos divos mēnešos koronavīrusa Covid-19 ietekme uz nodokļu ieņēmumiem vēl nebija novērojama. IIN ieņēmumi un sociālās apdrošināšanas iemaksas, salīdzinot ar 2019.gada pirmajiem diviem mēnešiem, pēc naudas plūsmas, pieauga par 20,7%

¹⁹ Deklarētā summa 2019.gada pārskata periodā (2018.gada decembrī un 2019.gada 11 mēnešos). Dati 06.03.2020.

²⁰ Starp CSP un Eurostat notiek diskusijas par obligātā iepirkuma sistēmas ietvaros veikto vienreizējo darījumu statistisko uzskaiti. Pretstatā pašreizējai uzskaitē, kad beznosacījumu kompensācijas daļa tiek uzskaitīta attiecīgajā darījuma gadā, Eurostat uzskata, ka šo kompensācijas daļu atbilstoši darījuma ekonomiskajai būtībai būtu jāuzskaita proporcionāli līdz atbalsta perioda beigām. Eurostat piedāvātās izmaiņas paredzētu izdevumu samazinājumu par 140 milj. *euro* 2017.gadā un 38,7 milj. *euro* 2018.gadā, bet izdevumu pieaugumu 18,3 milj. *euro* apmērā no 2019.gada līdz 2027.gadam un 13,4 milj. *euro* 2028.gadā.

un 6,6% attiecīgi, savukārt PVN un akcīzes nodoklis uzrādīja 3,7% un 0,7% pieaugumu. Taču, kā liecina operatīvie dati, 2020.gada martā jau ir vērojams PVN un akcīzes nodokļa ieņēmumu samazinājums. Akcīzes nodoklis, salīdzinot ar 2019.gada martu, samazinājies par 8,7 milj. *euro* jeb 10,8%. PVN ieņēmumi samazinājušies par 19,6 milj. *euro* jeb 10,7%, bet šā gada martā PVN atmaksas pieaugušas par 13,2 milj. *euro*. IIN ieņēmumi samazinājušies par 13,2 milj. *euro* jeb 12,1%, kas saistīts ar to, ka IIN atmaksas šā gada martā ir pieaugušas par 16,3 milj. *euro*. Sociālās apdrošināšanas iemaksas arī martā turpina uzrādīt nelielu pieaugumu pret pērnā gada ieņēmumiem. Prognozējams, ka turpmākajos mēnešos būs vērojams izteiktāks nodokļu ieņēmumu kritums Covid-19 ietekmes rezultātā.

3.3. FISKĀLĀS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJS

3.3.1. Bāzes scenārijs pie nemainīgas politikas

Vispārējās valdības budžeta prognozes pie nemainīgas politikas vidējam termiņam tika sagatavotas un finalizētas šā gada martā, ņemot vērā makroekonomiskās attīstības scenāriju, kas tika sagatavots 2020.gada februārī un apstiprināts Fiskālās disciplīnas padomē. Ņemot vērā bāzes scenārija izstrādes laiku, tajā nav iekļauta globālā koronavīrusa Covid-19 pandēmijas ietekme. Prognozēs tika ņemti vērā aktualizētie ieņēmumi, atbilstoši apstiprinātajam makroekonomiskās attīstības scenārijam, apstiprinātie valsts pamatbudžeta bāzes izdevumi 2021.–2022.gadam un prognoze 2023.gadam, kā arī sagaidāmā attīstība vietējās valdības budžetā, ņemot vērā aktuālās tendences.

Bāzes scenārijā vispārējās valdības budžeta deficīts 2020.gadā tiek prognozēts 0,4% no IKP un tas ir par 0,1 procentpunktu augstāks nekā tika plānots, sagatavojot budžetu 2020.gadam. Bilances pasliktināšanos pamatā ietekmētu augstāka izdevumu prognoze sociālajiem pabalstiem sociālās nodrošināšanas fondā. Vispārējās valdības budžetā bāzes scenārijā pie nemainīgas politikas 2021.gadā tiek prognozēts deficīts 0,1% no IKP, 2022. gadā deficīts 0,1% apmērā no IKP un 2023.gadā pārpalikums 1,0% apmērā no IKP.

Atbilstoši bāzes scenārijam tiek prognozēts, ka vispārējās valdības ieņēmumu īpatsvars IKP 2020.gadā būs 38,2% no IKP. Zemāks ieņēmumu līmenis kā 2019.gadā saistīts ar procentuāli no IKP zemākiem IIN ieņēmumiem. 2021.gadā, 2022. un 2023.gadā vispārējās valdības ieņēmumu īpatsvars samazināsies attiecīgi līdz 37,5%, 37,1% un 36,9% no IKP. Ieņēmumu īpatsvara samazināšanos ietekmē vidējā termiņā zemāks kā 2020.gadā plānotais saņemto dividenžu apmērs no publiskā sektora kapitālsabiedrībām, tāpat arī vairākas citas ieņēmumu pozīcijas (pašu ieņēmumi, ne-nodokļu ieņēmumi, pieklasificēto komersantu ieņēmumi) nomināli plānotas ar mērenu pieaugumu, bet procentuāli pret IKP tās sarūk. Sagaidāms, ka vidējā termiņā vispārējās valdības izdevumu īpatsvars IKP līdzīgi kā ieņēmumi ik gadu samazināsies, lai gan nominālā izteiksmē izdevumu apjoms pieaugs. 2023.gadā tieši centrālās valdības budžeta bāzes izdevumi, kas pamatā tiek prognozēti 2022.gada līmenī – bez būtiska papildus finansējuma, ietekmē pārpalikuma veidošanos vispārējās valdības budžetā.

3.5. tabula. Fiskālās attīstības bāzes scenārijs pie nemainīgas politikas

		2019	2020	2021	2022	2023
	EKS kods	% no IKP				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem						
Vispārējā valdība	S.13	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	1,0
t.sk. komersanti ²¹		-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	0,0
Centrālā valdība	S.1311	-1,7	-0,9	-0,7	-0,7	0,4
t.sk. komersanti		-0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Vietējā valdība	S.1313	0,6	-0,2	-0,1	0,0	0,1
t.sk. komersanti		0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1
Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	0,9	0,7	0,7	0,6	0,5
Vispārējā valdība (S.13)						
Kopējie ieņēmumi	TR	38,7	38,2	37,5	37,1	36,9
Kopējie izdevumi	TE	38,9	38,6	37,6	37,1	35,9
Procentu izdevumi	D.41	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Cikliskā attīstība						
Budžeta bilances cikliskā komponente ²²		0,3	0,1	0,1	0,1	-0,1
Vienreizējie pasākumi ²³		0,2				
Cikliski koriģētā bilance		-0,6	-0,5	-0,2	-0,1	1,1
Cikliski koriģētā primārā bilance		0,1	0,3	0,6	0,6	1,8
Strukturālā bilance		-0,7	-0,5	-0,2	-0,1	1,1

Centrālās valdības budžets

- 2020.gadā centrālās valdības budžetā pie nemainīgas politikas tiek plānots deficīts 0,9% no IKP, savukārt 2021. un 2022.gadā deficīts 0,7% no IKP, bet 2023.gadā pārpalikums 0,4% apmērā no IKP. Atlīdzības izdevumi centrālās valdības budžetā tiek prognozēti ar lēzenu pieaugumu, tai skaitā izdevumi atlīdzībai mediķiem un pedagogiem vidējā termiņā pamatā saglabājas 2020.gada līmenī, jo atbilstoši lēmumi par finansējuma celšanu 2021.–2023.gadā nav pieņemti. Izdevumu līmenis aizsardzībai turpina saglabāties vismaz 2% no IKP apmērā, kas vidējā termiņā nozīmē izdevumu kāpumu šajā nozarē.
- 2020.gadā prognozēts straujāks nodokļu ieņēmumu palielinājums, ko ietekmē UIN ieņēmumu pieaugums, noslēdzoties reformas ietekmei, kas noteica zemu UIN ieņēmumu apjomu 2019.gadā. No 2021.gada paredzēta minimālās algas palielināšana līdz 500 *euro*, kas pozitīvi ietekmēs nodokļu ieņēmumus, vienlaikus palielinot arī

²¹ Valsts un pašvaldību struktūru kontrolētās un finansētās komercsabiedrības (FM izlases aptaujas rezultāts). Pilns komersantu saraksts ir pieejams CSP mājas lapā <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikācijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>.

²² Budžeta bilances cikliskās komponentes aprēķinā izmantota budžeta pus-elasība 0,378 (Datu avots: G.Mourre ao. European Commission. The Semi-Elasticities Underlying the Cyclically-Adjusted Budget Balance: An Update & Further Analysis. May 2019).

²³ 2019.gadā *one-off* pasākumā ir iekļauts vienreizējs darījums – ieņēmumi 60,7 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP apmērā no emisijas kvotu izsolišanas sekundārajā tirgū. Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un EK, strukturālā bilance 2019.gadā un 2020.gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu attiecīgi 0,5% no IKP un 0,3% no IKP, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet EK šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinošos/ izdevumus palielinošos pasākumus EK neatzīst par vienreizējiem/ īslaicīgajiem pasākumiem.

valsts pamatbudžeta izdevumus atalgojuma nodrošināšanai attiecīgajā līmenī. IIN ieņēmumi 2020.gadā būs zemāki kā 2019.gadā, kas saistīts ar neapliekamā minimuma paaugstināšanu ar šā gada 1.janvāri un augstu dividendžu izmaksu 2019.gadā. Nākamajos gados, kopējam algu fondam palielinoties, IIN ieņēmumi stabili palielināsies.

- Nodokļu ieņēmumu pieaugumu tempu ietekmēs prognozētais samazinājums ieņēmumos no īpašuma, ko galvenokārt veido saņemtie maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu, kas skaidrojams ar to, ka 2021.–2023.gados prognozēs nav iekļauti ieņēmumi no AS “Latvenergo” dividendēm, tos plānojot likumā par valsts budžetu kārtējam gadam.
- ES fondu investīcijas centrālās valdības budžetā kopš 2018.gada veiktas konstanti augstā līmenī (virs 700 milj. *euro*) un līdzīgā apmērā tiek prognozētas arī 2020.gadā. Savukārt no 2021.gada sagaidāms investīciju apmēra pieaugums, jo vienlaikus tiek īstenoti gan 2014.–2020.gada plānošanas perioda, gan 2021.–2027.gada plānošanas perioda ES fondu investīciju projekti.
- 2023.gadā centrālās valdības budžetā tiek plānots, ka kopējais izdevumu apmērs nomināli būs zemāks kā 2022.gadā, kas skaidrojams ar to, ka attiecībā uz 2023.gadu šobrīd nav pieņemti lēmumi par papildus resursu piešķiršanu. Attiecīgi centrālās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas, salīdzinot ar 2022.gadu, būtiski uzlabosies.

Sociālās nodrošināšanas fonds

- Sociālās nodrošināšanas fondā kopš 2014.gada katru gadu veidojas pārpalikums – 2019.gadā tas sasniedza 0,9% no IKP, pateicoties labvēlīgai situācijai darba tirgū un augstam nodarbinātības līmenim. Taču vidējā termiņā pārpalikuma apmērs samazināsies un 2023.gadā būs 0,5% no IKP, palēninoties sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu pieauguma tempam un arvien pieaugot izdevumiem pensijām un pārējiem sociālajiem pabalstiem.
- 2020.gadā sagaidāms straujāks izdevumu pieaugums pensijām, ņemot vērā gan vidējās darba samaksas kāpumu, gan lielākus indeksus, kuru pamatā ir augstāki faktiskie makroekonomiskie rādītāji, indeksējot pensijas līdz 420 *euro* 2019.gada 1.oktobrī. Izdevumi pensijām pieaugtu vēl straujāk, ja netiktu īstenota pensionēšanās vecuma reforma, kas ir ieviesta 2014.gadā un paredz ik gadu par trim mēnešiem līdz 2025.gadam celt pensionēšanās vecumu līdz 65 gadiem, kā rezultātā pensiju saņēmēju skaits sarūk un šobrīd tiek prognozēts, ka turpinās samazināties arī vidējā termiņā.
- Lai motivētu veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas, no 2020.gada tiek paredzēta fondēto pensiju kapitāla mantošana. Fondēto pensiju shēmas dalībniekam ir tiesības izvēlēties, kā tiks izmantots viņa fondētās pensijas kapitāls, ja šis dalībnieks nomirst pirms vecuma pensijas pieprasīšanas dienas. Uzkrāto fondēto pensiju kapitālu varēs ieskaitīt valsts pensiju speciālajā budžetā vai pievienot fondēto pensiju shēmas dalībnieka norādītās personas fondētās pensijas kapitālam, vai to varēs mantot Civillikumā noteiktajā kārtībā.
- No 2020.gada bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums ir samazināts no deviņiem uz astoņiem mēnešiem, tāpat pārskatīts ir izmaksājamā bezdarbnieka pabalsta apmēra procentuālais sadalījums par mēnešiem. Paredzēts, ka pirmos divus mēnešus bezdarbnieka pabalstu izmaksā piešķirtajā apmērā, trešajā un ceturtajā mēnesī 75% no piešķirtā apmēra, piektajā un sestajā mēnesī 50% no piešķirtā apmēra, septītajā un astotajā mēnesī 45% no piešķirtā pabalsta apmēra. Pirms šīs potenciālajiem bezdarbnieka pabalsta saņēmējiem nelabvēlīgākas normas spēkā stāšanās, 2019.gada

nogalē bija vērojams pabalsta saņēmēju skaita pieaugums, kā rezultātā 2020.gada janvārī tika pirmo reizi izmaksāti (jaunpiešķirti) 7 729 pabalsti, kas par 57% pārsniedza iepriekšējā gada vidējo rādītāju. Turklāt, vidējais jaunpiešķirtā pabalsta apmērs bija 571,39 *euro*, kas par 17% pārsniedza 2019.gada rādītāju. Bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaits pēc VSAA datiem 2019.gada decembrī bija 32,1 tūkst., 2020.gada janvārī 35,9 tūkst. un februārī 37,3 tūkst. cilvēku.

- Bāzes scenārijā, prognozējot bezdarbnieka pabalsta saņēmēju skaita izmaiņas 2020.gadā, ir ņemta vērā publiskajā telpā izplatītā informācija par a/s Latvijas Dzelzceļš „plāniem” līdz šī gada beigām pārtraukt darba tiesiskās attiecības ar aptuveni 1 500 darbiniekiem.

Vietējās valdības budžets

- Pretstatā budžeta pārpalikumam 2019.gadā (0,6% no IKP), 2020.gadā bāzes scenārijā pie nemainīgas politikas vietējās valdības budžetā tiek prognozēts deficīts 0,2% no IKP apmērā. Budžeta bilances pasliktināšanās skaidrojama galvenokārt ar zemākiem IIN ieņēmumiem salīdzinājumā ar 2019.gadu. To, savukārt, ietekmēja nodokļa atvieglojumu palielināšana 2020.gadā, kas tiek turpināta nodokļu reformas ietvaros, kā arī daudz zemākā apjomā prognozētie IIN maksājumi par dividendu izmaksu fiziskām personām. Taču, salīdzinot ar iepriekš plānoto, ņemot vērā labāku nodokļu izpildi 2019.gadā, nodokļu ieņēmumu prognoze tika paaugstināta, kā rezultātā vietējās valdības budžeta deficīts salīdzinājumā ar plānu samazinājās.
- Tāpat 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu, augstāku deficītu ietekmēs arī pašvaldību transfertu apjoma palielinājums uz valsts pamatbudžetu, kas skaidrojams ar likumdošanā noteikto Rīgas pašvaldības kompensāciju (2020.gadā 38,0 milj. *euro*, 2021.gadā 10,5 milj. *euro*) par SIA “Rīgas satiksme” radīto negatīvo ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci, kā arī pašvaldību komercsabiedrību saimnieciskās darbības rezultātiem, kas salīdzinājumā ar 2019.gadu tiek prognozēti sliktāki, galvenokārt SIA “Rīgas satiksme” veicot investīcijas sabiedriskajā transportā. Taču, ja salīdzina ar iepriekš plānoto, tad šogad SIA “Rīgas satiksme”, nobīdoties jaunu transporta vienību piegāžu grafīkam, koriģēja savu saimnieciskās darbības prognozi. Šogad tiek plānots, ka Rīgā tiks piegādāti jauni trolejbusi un tramvaji, kā arī modernizēta tramvaju infrastruktūra, savukārt jaunu autobusu piegāde tiek pārcelta uz 2021.gadu.
- Sagatavojot pašvaldību budžeta izdevumu prognozi vidējam termiņam, tika pieņemts, ka, neskatoties uz augsto pašvaldību naudas līdzekļu atlikumu apjomu (budžeta pārpalikumu 2019.gadā, kā arī labu IIN ieņēmumu izpildi šā gada pirmajos divos mēnešos), kopumā izdevumi saglabāsies pagājušā gada līmenī un būtiski nepieaugs. Ja izdevumos atlīdzībai, precēm un pakalpojumiem, subsīdijām un dotācijām tiek prognozēts mērens pieaugums, tad izdevumi investīcijām kopumā tiek prognozēti mazākā apmērā nekā 2018. un 2019.gadā, kad to līmenis bija stabili augsts, pateicoties ES fondu projektu aktīvai īstenošanai. Kapitālo izdevumu samazināšanos vidējā termiņā noteiks gan spēkā esošie aizņemšanās ierobežojumi investīcijām pamatfunkciju izpildei, gan fakts, ka Rīgas pašvaldība līdz budžeta apstiprināšanai mēnesī drīkst tērēt 1/12 daļu no pagājušā gada budžeta, gan arī ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda tuvošanos noslēguma fāzei.
- Tiek prognozēts, ka vidējā termiņā vietējās valdības budžeta bilance ik gadu uzlabosies, sasniedzot pārpalikumu 0,1% no IKP apmērā 2023.gadā.

3.3.2. Covid-19 ietekmes scenārijs

Ņemot vērā situācijas tālāko attīstību saistībā ar Covid-19 izplatību un valdības apstiprinātos ierobežojumus no šā gada 13.marta pandēmijas laikā, aprīļa sākumā FM izstrādāja Covid-19 ietekmes makroekonomiskās attīstības scenāriju, uz kā pamata atjaunotas vispārējās valdības budžeta prognozes 2020.gadam un vidējam termiņam. Balstoties uz aktualizēto makrosceņāriju, kas 2020.gadā paredz IKP kritumu 7%, aktualizētas nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes, izdevumi pensijām un pabalstiem valsts sociālās apdrošināšanas budžetā, procentu izdevumi un citas atsevišķas budžeta pozīcijas, kas tika precizētas kopš bāzes scenārija izstrādes. Fiskālajās prognozēs ir ņemti vērā valdības un Saeimas līdz šā gada 17.aprīlim apstiprinātie (tai skaitā konceptuāli) atbalsta pasākumi krīzes seku mazināšanai. Jāatzīmē, ka, ņemot vērā situācijas nenoteiktību un steidzamu normatīvo aktu pieņemšanas procesu pandēmijas apstākļos, atbalsta pasākumu fiskālā ietekme, ko atbildīgās institūcijas ir norādījušas normatīvo aktu anotācijās, atsevišķos gadījumos ir koriģēta, balstoties uz atbalsta pasākumu faktisko izpildi.

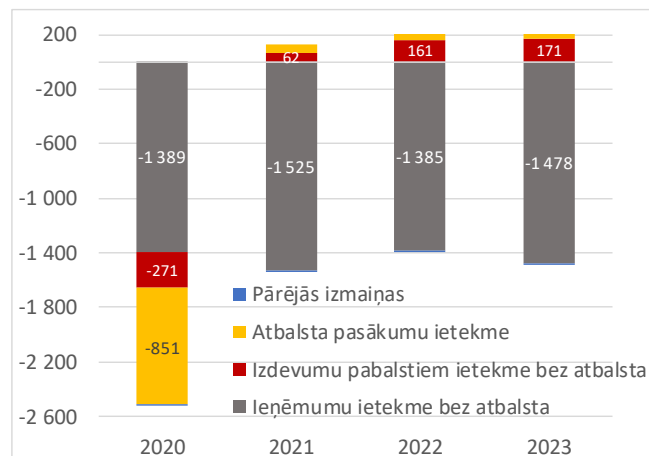
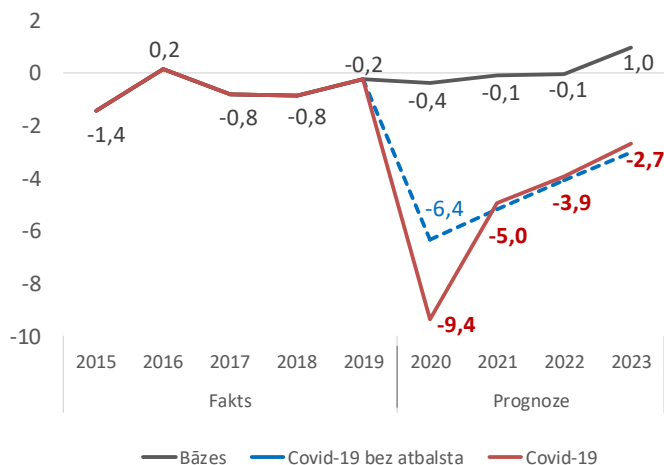
Atbilstoši Covid-19 ietekmes scenārijam vispārējās valdības budžeta deficīts 2020.gadā tiek prognozēts 9,4% no IKP, 2021.gadā tiek prognozēts deficīts 5,0% no IKP, 2022.gadā deficīts 3,9% no IKP un 2023.gadā deficīts 2,7% no IKP apmērā.

3.6. tabula. Fiskālās attīstības scenārijs, ņemot vērā Covid-19 ietekmi

	EKS kods	2019	2020	2021	2022	2023
		% no IKP				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem						
Vispārējā valdība	S.13	-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
Centrālā valdība	S.1311	-1,7	-6,9	-3,7	-3,1	-2,0
Vietējā valdība	S.1313	0,6	-0,6	-0,8	-0,7	-0,5
Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	0,9	-1,9	-0,5	-0,1	-0,2
Vispārējā valdība (S.13)						
Kopējie ieņēmumi	TR	38,7	37,4	38,9	38,9	38,8
Kopējie izdevumi	TE	38,9	46,8	43,8	42,8	41,4
Procentu izdevumi	D.41	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
Cikliskā attīstība						
Budžeta bilances cikliskā komponente ²⁴		0,3	-3,3	-3,9	-3,7	-3,8
Vienreizējie pasākumi ^{25,26}		0,2				
Cikliski koriģētā bilance		-0,6	-6,1	-1,0	-0,2	1,2
Cikliski koriģētā primārā bilance		0,1	-5,2	-0,1	0,7	2,1
Strukturālā bilance		-0,7	-6,1	-1,0	-0,2	1,2

²⁴ Budžeta bilances cikliskās komponentes aprēķinā izmantota budžeta pus-elastība 0,378 (Datu avots: G.Mourre ao. European Commission. The Semi-Elasticities Underlying the Cyclically-Adjusted Budget Balance: An Update & Further Analysis. May 2019).

²⁵ 2019.gadā *one-off* pasākumā ir iekļauts vienreizējs darījums – ieņēmumi 60,7 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP apmērā no emisijas kvotu izsolīšanas sekundārajā tirgū. Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un EK, strukturālā bilance 2019. gadā un 2020. gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu attiecīgi 0,5% no IKP un 0,3% no IKP, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet EK šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinošos/ izdevumus palielinošos pasākumus EK neatzīst par vienreizējiem/ īslaicīgajiem pasākumiem. Papildus jānorāda, ka Latvijas fiskālajā ietvarā valdības un Saeimas pieņemtie atbalsta pasākumi ar fiskālo ietekmi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai tiek uzskatīti par vienreizējiem pasākumiem, attiecīgi -3,0% no IKP 2020.gadā, 0,2% no IKP 2021.gadā, 0,2% no IKP 2022.gadā un 0,3% no IKP 2023.gadā, un netiek iekļauti strukturālajā bilancē. Savukārt, EK pieeja neparedz Covid-19 atbalsta pasākumus atzīt par vienreizējiem pasākumiem, tāpēc šie pasākumi šajā tabulā ir ietverti strukturālajā bilancē.

3.4.attēls. Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP (Datu avots: Eurostat, FM)

3.5.attēls. Bilances izmaiņas ietekmējošie faktori pret bāzes scenāriju, milj. euro (Datu avots: FM)

Salīdzinot ar bāzes scenāriju, bilances pasliktināšanos vidējā termiņā (skat. 3.5.attēlu) pamatā ietekmē prognozētais nodokļu un ne-nodokļu ieņēmumu samazinājums – vidēji par 1,4-1,5 mljrd. *euro* katru gadu, neņemot vērā ieņēmumu kritumu ieviesto atbalsta pasākumu – nodokļu samaksas termiņu pagarinājumu, IIN avansa maksājumu atcelšanas, ātrākas pārmaksātā PVN atmaksas u.c. pasākumu dēļ, kā rezultātā ieņēmumi samazinātos vēl vairāk. Ieņēmumu prognoze ir konservatīvs FM vērtējums, ņemot vērā ekonomikas izaugsmes samazināšanos un pieņemtos ierobežojumus, kas būtiski bremsē ekonomisko aktivitāti. Ieņēmumus, salīdzinot ar bāzes scenāriju, samazina arī negatīva korekcija saistībā ar A/S “Latvenergo” “super-dividendēm” (budžetā saņemto ieņēmumu no dividendēm daļa, kas atbilstoši EKS 2010 jāizslēdz, jo uzņēmums tos samaksāja no saviem ar saimniecisko darbību nesaistītajiem ienākumiem), kas tika iekļauta prognozē, ņemot vērā šā gada aprīļa notifikācijas rezultātu par 2019.gadu.

Tāpat ekonomiskajai situācijai pasliktinoties un pieaugot bezdarba rādītājiem, 2020.gadā tiek prognozēts būtisks izdevumu pieaugums bezdarbnieka pabalstiem, tāpat, pieaugot saslimstībai ar Covid-19 un karantīnā esošo cilvēku skaitam, pieaugtu slimības pabalsta saņēmēju skaits un attiecīgi izdevumi slimības pabalstiem. Izdevumus sociālajiem pabalstiem vēl vairāk palielinās arī atbalsta pasākumi.

Pārējās izmaiņas bilancē, salīdzinot ar bāzes scenāriju, ir nenozīmīgas. Vēl jāatzīmē, ka, balstoties uz vērtējumu par labākiem SIA “Rīgas satiksme” saimnieciskās darbības rezultātiem, tuvākā laikā valdībai tiks piedāvāts samazināt Rīgas pašvaldības kompensāciju no 38 milj. *euro* uz 12,6 milj. *euro* 2020.gadā, kas gan bilanci kopumā neietekmēs, tikai pa budžeta apakšlīmeņiem.

Būtisku vispārējās valdības budžeta bilances pasliktinājumu salīdzinājumā ar bāzes scenāriju veido arī fiskālā ietekme no valdības un Saeimas pieņemtajiem tautsaimniecības atbalsta pasākumiem. Ņemot vērā šos lēmumus, kopumā **tautsaimniecības plānotais atbalsts sasniedz 1,7 miljardus *euro* jeb 6,1% no IKP ar tiešu negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci 851,4 milj. *euro* jeb 3,0% no IKP apmērā 2020.gadā**, savukārt, vidējā termiņā, galvenokārt saņemot budžeta ieņēmumus nodokļus, kuriem termiņi tika

FMINFO_30042020_SP;

pagarināti, tiek prognozēta pozitīva ietekme uz bilanci 2021.gadā 0,2% no IKP, 2022.gadā 0,2% no IKP un 2023.gadā 0,3% no IKP. Ja ņem vērā arī citu organizāciju, piem., starptautisko finanšu sektora institūciju piedāvāto atbalstu, tad kopumā pieejamais atbalsts Latvijas tautsaimniecībai Covid-19 krīzes pārvarēšanai varētu būt lielāks.

Pieņemtos atbalsta pasākumu lēmumus (uz 17.04.2020) Covid-19 krīzes pārvarēšanai, kuri detalizētāk atspoguļoti tabulā Stabilitātes programmas pielikumā, var sadalīt četrās kategorijās – atbalsts nodokļu jomā, atbalsts pabalstu jomā, atbalsts aizdevumu un garantiju jomā, kā arī atbalsts nozarēm.

Atbalsts nodokļu jomā

Kopumā atbalsta pasākumu nodokļu jomā negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci 2020.gadā tiek prognozēta 331,0 milj. *euro* jeb 1,2% no IKP, savukārt 2021.gadā, budžetā saņemot nodokļus, kuriem bija pagarināti samaksas termiņi, tā ir pozitīva 58,7 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP, 2022.gadā 47,3 milj. *euro* jeb 0,2% no IKP un 2023.gadā 94,6 milj. *euro* jeb 0,3% no IKP.

Likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, kas tika pieņemts Saeimā šā gada 20.martā, tika noteikti vairāki nodokļu ieņēmumus ietekmējoši atbalsta pasākumi, lai mazinātu krīzes sekas uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Atbalstā nodokļu jomā ietilpst tādi pasākumi kā:

- nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi;
- IIN avansa maksājumu atcelšana;
- pārmaksātā PVN atmaksa 30 dienu laikā;
- nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņu pagarināšana (šim pasākumam nav fiskālās ietekmes, jo termiņu pārceļšana notiek tikai 2020.gada ietvaros).

Pēc VID datiem līdz 21.04.2020 nodokļu “brīvdienas” ir piešķirtas 2 544 uzņēmumiem 39,4 milj. *euro* apmērā.

Atbalsts pabalstu jomā

Kopumā atbalsta pasākumu pabalstu jomā negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci 2020.gadā tiek prognozēta 131,2 milj. *euro* jeb 0,5% no IKP. Laika posmā no 20.marta līdz 16.aprīlim tika pieņemti vairāki normatīvie akti, kas nosaka papildus izdevumus pabalstiem iedzīvotāju atbalstam, mazinot Covid-19 izraisītās krīzes sekas.

Lielākie izdevumi tiek plānoti šādiem pabalstiem:

- Slimības pabalsta apmaksāšana no valsts budžeta no otrās dienas 80% apmērā no slimības pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas ar Covid-19 infekciju saslimušajiem un tiem, kuriem noteikta karantīna. Labklājības ministrija, prognozējot šī pasākuma fiskālo ietekmi, pieņēma pesimistiskāko scenāriju, ka ar Covid-19 infekciju saslimušo un karantīnā esošo skaits kopumā varētu sasniegt 50% no sociāli apdrošināto personu kopskaita.
- Dīkstāves pabalsti. Darbinieka atlīdzība dīkstāves gadījumā tiek kompensēta no valsts puses 75% apmērā no darbinieka sešu mēnešu vidējās atlīdzības, bet ne vairāk kā 700 *euro*. Dīkstāves pabalsts netiek aplikts ar IIN un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām. Laika posmā no 26. marta līdz 9. aprīlim tika pieņemti vairāki grozījumi MK noteikumos, kas paplašināja dīkstāves pabalsta saņēmēju loku – iekļaujot pašnodarbinātās personas, autoratlīdzības saņēmējus, mikrouzņēmuma nodokļa maksātājus, valdes locekļus, strādājošos pensionārus u.c. Līdz 21.aprīlim

saskaņā ar VID datiem dīkstāves pabalsti ir izmaksāti 5,4 milj. *euro* apmērā 19 474 darbiniekiem pēc 3 560 uzņēmumu iesniegumiem un pēc 1 113 pašnodarbināto iesniegumiem. Lai gan pasākuma izstrādes laikā atbildīgās iestādes prognozēja dīkstāves pabalstu izmaksai nepieciešamos maksimālos izdevumus līdz pat 170 milj. eiro, ņemot vērā izmaksu tendences un vidējo pabalsta apmēru, kas faktiski ir ap 250 *euro*, FM vērtē, ka dīkstāves pabalstu izmaksai būs nepieciešami 30 milj. *euro*.

Savukārt, ar mazāku fiskālo ietekmi prognozēs ir ņemti vērā budžeta izdevumi šādiem pasākumiem pabalstu jomā:

- Valsts mērķdotācija pašvaldību pabalstam krīzes situācijā ģimenei (personai) un piemaksām pie šī pabalsta par apgādībā esošu bērnu 50 *euro* apmērā;
- Piemaksa pie dīkstāves pabalsta par apgādībā esošu bērnu 50 *euro* apmērā;
- Pagarināts vecāku pabalsta saņemšanas termiņš;
- Paplašināts bezdarbnieka pabalsta saņēmēju loks – tiesības uz bezdarbnieka statusu patentmaksas un mikro-uzņēmuma nodokļa maksātājiem. Norma apstiprināta valdībā un iesniegta 14.04.2020. Saeimā.

Jāatzīmē, ka prognozēs nav iekļauti 21.04.2020 valdībā atbalstītie grozījumi likumā “Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”, kas paredz bezdarbnieka palīdzības pabalsta ieviešanu. Šāds atbalsta mehānisms bezdarbnieka palīdzības pabalsta izmaksu gadījumā, ja persona no šī gada 12.marta līdz 31.augustam pēc bezdarbnieka pabalsta izmaksas perioda beigām nebūs atradusi darbu un neveiks saimniecisko darbību. Šāda atbalsta maksimālais apmērs būs ne vairāk kā 130 *euro* (t.i., tiks izmaksāts apmērā, kādu persona saņēma attiecīgi astotajā vai devītajā mēnesī, bet ne vairāk kā 130 *euro* apmērā). Pabalsta apmērs noteikts, par pamatu ņemot spēkā esošajos normatīvajos aktos noteikto trūcīgas ģimenes (personas) ienākumu līmeni jeb 128,06 *euro* un pēc LM informācijas varētu tikt nodrošināts aptuveni 18 653 personām. Balstoties uz šādiem parametriem, tiek lēsts, ka kopumā šim mērķim būs nepieciešams 21,8 milj. *euro*.

Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā

Plānotais atbalsts aizdevumu un garantiju jomā veido 3,3% no IKP, taču tā negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tiek novērtēta 100,8 milj. *euro* jeb 0,4% no IKP apmēra 2020.gadā.

Plānotie atbalsta pasākumi tiek nodrošināti ar finanšu institūcijas ALTUM starpniecību un atbalsta veids pamatā ir paredzēts uzņēmumu likviditātes uzlabošanai īstermiņā.

- Aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem;
- Kredītu garantijas;
- Portfeļgarantijas.

Atbalsts nozarēm

Šo atbalsta pasākumu negatīvā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci tiek novērtēta 288,4 milj. *euro* jeb 1,0% no IKP apmērā, kas paredzēta nozaru finansiālo grūtību mazināšanai, kā arī medicīnas līdzekļu un attālinātā mācību procesa nodrošināšanai. Atsevišķos gadījumos, saglabājot konservatīvu prognozēšanas pieeju, prognozēs tika iekļauta arī ietekme no konceptuāli pieņemtajiem lēmumiem. Tika atbalstītas šādas nozares:

FMINFO_30042020_SP;

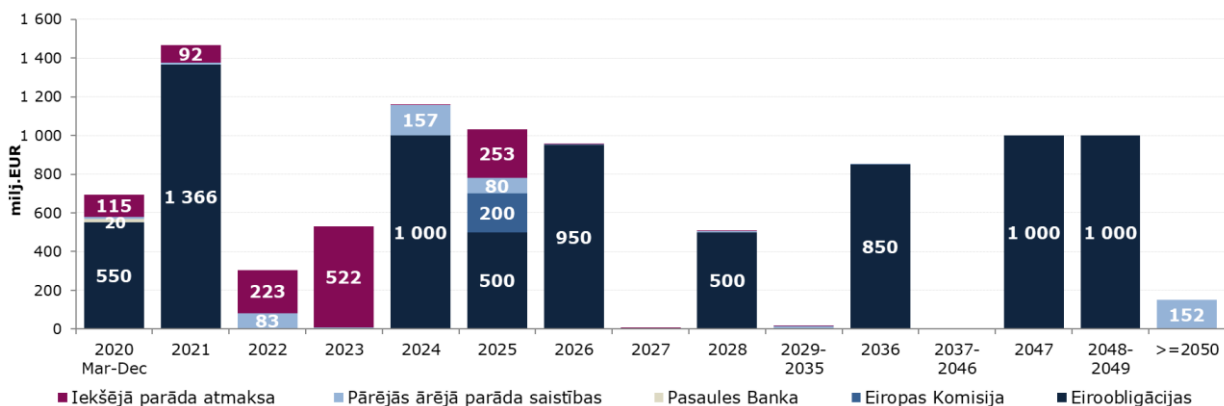
- Atbalsts aviopārvadājumu nozarei;
- Ar veselības aprūpi saistīts atbalsts (individuālo aizsarglīdzekļu, dezinfekcijas, medicīnas aprīkojuma iegāde VM, IeM, AizM resoros, slimnīcu pamatkapitāla palielināšana, piemaksas ārstniecības personām par darbu Covid-19 apstākļos utml.);
- Atbalsts medijiem un sabiedrības informēšanai;
- Atbalsts attālinātajam mācību procesam;
- Atbalsts lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēm.

3.4. VALDĪBAS PARĀDA VIDĒJA TERMIŅA ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus vidējā termiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

Saskaņā ar valsts budžeta deficīta un parāda 2020.gada aprīļa notifikācijas datiem, kuri sagatavoti atbilstoši EKS metodoloģijai, vispārējās valdības parāds 2019.gada beigās sasniedza 11,2 mljrd. *euro*, jeb 36,9% no IKP. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2019.gada beigās bija 10,6 mljrd. *euro*. 2019.gada februārī tika veikta iekšējā aizņēmuma obligāciju dzēšana 229,8 milj. *euro* apmērā un aprīlī EK aizdevuma atmaksa 500 milj. *euro* apmērā izmantojot 2018.gadā un 2019.gadā februārī starptautiskajos finanšu tirgos emitēto eiroobligāciju resursus. 2019.gadā februārī un maijā tika veiktas 30 gadu eiroobligāciju emisijas par kopējo summu 1,0 mljrd. *euro*, nodrošinot resursus gan 2019., gan 2020.gada finansēšanas vajadzībām, t.sk. ASV dolāru obligāciju dzēšanai 2020.gada janvārī.

Iekšējā tirgū līdz 2019.gada jūnijam tika turpināta 2018.gadā uzsāktā 5 gadu obligāciju programma, sasniedzot 250 milj. *euro* apjomu apgrozībā pēc nominālvērtības. Arī 2019.gada jūlijā uzsāka jaunā 5 gadu obligāciju programma 2019.gada beigās sasniedza 232 milj. *euro*. Pieprasījums pēc Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīriem 2019.gadā saglabājās augsts, līdz ar to liela investoru konkurence visās izsolēs nodrošināja resursu piesaisti ar finansiāli izdevīgiem nosacījumiem. Arī 2019.gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru izsolēs (piecu gadu obligācijām) likmes atradās vēsturiski zemākajos, pat negatīvajos līmeņos, bet 2019. gada jūlijā atvērtajai piecu gadu obligāciju programmai pirmo reizi fiksēts 0,000% kupons.

* nav iekļauti sektori S130130, S130140, S130330, S130340, kā arī pieprasījuma un īstermiņa noguldījumi; aprēķinos izmantoti ECB 28.02.2020. noteiktie valūtu kursi

3.6.attēls. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks

(līdz 2020.gada 29.februārim uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

Ņemot vērā līdz 2020.gada 29.februārim (pirms koronavīrusa Covid-19 pandēmijas sākuma) uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku, 2020.gada martā – 2023.gada decembrī pārfinansējamo valsts parāda saistību apjoms ir 3,0 mljrd. *euro* (skat. 3.6.attēlu). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiurobligācijas, kurām pienāks dzēšanas termiņš.

3.4.1.Vispārējās valdības parāda prognoze vidējā termiņā Bāzes scenārijā

Kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai Bāzes scenārijā 2020.–2023.gadā tika paredzēts veikt savlaicīgu aizņemšanos finanšu tirgos, lai, nodrošinot valsts parāda pārfinansēšanas riska vadību atbilstoši Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģijai, pārfinansētu uzņemtās valsts parāda saistības ar aizņēmumu likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem. Investoru uzticība Latvijas valsts kredīspējai un stabils investīciju kategorijas valsts kredītreitings nodrošina stabilu pamatu uzņemto parāda saistību sekmīgai pārfinansēšanai turpmākajos gados.

Ņemot vērā stratēģisku pieeju aizņemšanās pasākumu organizēšanā, lai nodrošinātu valsts parāda pārfinansēšanas riska novēršanu un valsts parāda vadības izdevumu optimizēšanu ilgtermiņā, Bāzes scenārijs paredzēja, ka tuvākajos gados ārējā aizņēmuma instrumenti joprojām veidos būtiskāko daļu no kopējā piesaistāmā finanšu resursu apjoma. Aizņēmumi starptautiskajos tirgos arī turpmāk tiktu balstīti uz publiskiem darījumiem globālajos finanšu tirgos, veicot vidēja termiņa un ilgtermiņa etalona eiurobligāciju emisijas galvenokārt Eiropas finanšu tirgū, kā arī vērsties pie citu reģionu investoriem. Iekšējā finanšu tirgū arī turpmāk tiktu uzturēts pieprasījumam atbilstošs vērtspāpīru piedāvājums primāro dīleru sistēmas ietvaros, sekmējot valsts vērtspāpīru tirgus aktivitāti un likviditāti.

Kopš 2017.gada bija iezīmējusies vispārējās valdības parāda stabilizēšanās un samazināšanās tendence attiecībā pret IKP. Valsts parāds veido lielāko daļu no vispārējās valdības parāda apjoma, tādēļ vispārējās valdības parāda tendences pamatā nosaka valsts parāda izmaiņas, kuras ietekmē aizņemšanās un valsts parāda atmaksa. Bāzes scenārijs paredzēja, ka 2023.gadā vispārējās valdības parāda līmenis attiecībā pret IKP varētu sasniegt zemāko līmeni kopš 2009.gada, ko galvenokārt noteiktu relatīvi neliels pārfinansējamo valsts parāda saistību apjoms 2022.gadā, ņemot vērā, ka 2021.gadā dzēšamās valsts parāda saistības tiktu

FMINFO_30042020_SP;

pārfinansētas ar 2020.–2021.gadā veicamajiem aizņēmumiem. Vidējā termiņā tika prognozēta vispārējās valdības parāda līmeņa stabilizēšanās un turpmākā samazināšanās attiecībā pret IKP, pārliecinoši ievērojot FDL noteikto parāda nosacījumu (skat. 3.7.attēlu).

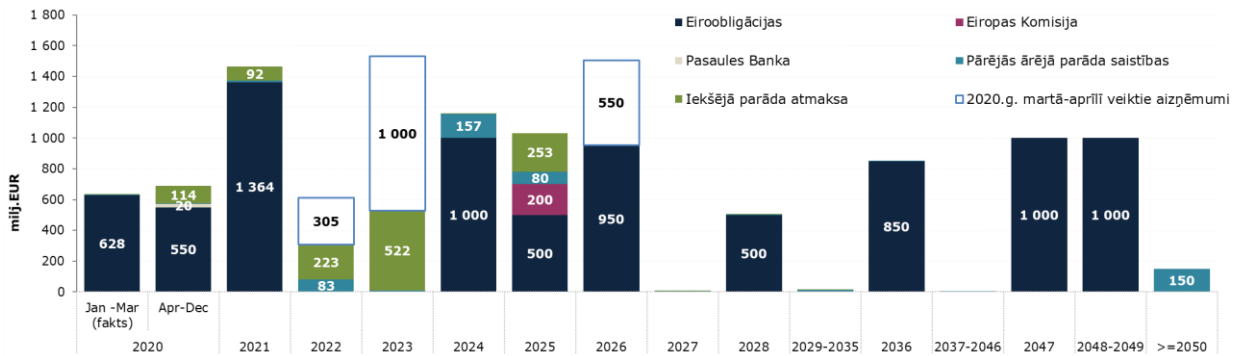
3.7.attēls. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences Bāzes scenārijā (% no IKP)

3.4.2. Vispārējās valdības parāda prognoze vidējā termiņā Covid-19 ietekmes scenārijā

Covid-19 uzliesmojumam un tā seku mazināšanai nepieciešamajiem ierobežojumiem ir paredzama būtiska ietekme uz globālās ekonomikas, t.sk. Latvijas tautsaimniecības, attīstību un fiskālajiem rādītājiem, tomēr šis ietekmes apmēru un ilgumu pašreiz nav iespējams ticami novērtēt, kā arī nav iespējams precīzi prognozēt Covid-19 uzliesmojuma pilno fiskālo ietekmi 2020.gadā un vidējā termiņā. Covid-19 uzliesmojums 2020.gada martā un aprīlī izraisīja nepieciešamību operatīvi veikt aizņemšanās pasākumus iekšējā un starptautiskajos finanšu tirgos, t.sk.:

- papildu emisiju 2026.gadā dzēšamajām eiroobligācijām 550 milj. *euro* apmērā pie iepriekš fiksētas procentu (kupona) likmes 0,375 % gadā (ienesīgums 0,406 %);
- jaunu eiroobligāciju emisiju ar dzēšanu 2023.gadā 1 mljrd. *euro* apmērā ar procentu (kupona) likmi 0,125 % gadā (ienesīgums 0,209 %);
- iekšējā aizņēmuma obligāciju emisiju ar dzēšanu 2022. gadā 304,5 milj. *euro* apmērā ar 0 % kupona likmi (pieci laidieni ar ienesīgumu no (-0,129) % līdz 0,099 %).

Joprojām augstais, investīciju “A” kategorijā esošais, Latvijas valsts kredītreitings veicina investoru aktivitāti un interesi parāda vērtspapīru emisijas darījumos, taču Covid-19 globālā uzliesmojuma izraisītā finanšu tirgu svārstīguma un nenoteiktības apstākļos pieauga valstu kredītriska uzcenojuma līmeņi. Lai mazinātu šādos finanšu tirgos apstākļos veicamās aizņemšanās izmaksu (procentu izdevumu) ietekmi uz valsts budžetu, resursi tika piesaistīti uz relatīvi īsiem termiņiem un ar iespējami zemākām procentu likmēm, vienlaikus ievērojot valsts parāda portfeļa vadības principus un nepalielinot valsts parāda pārfinansēšanas risku tuvākajos gados (skat. 3.8.attēlu).

3.8.attēls. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks

(līdz 2020.gada 23.aprīlim uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

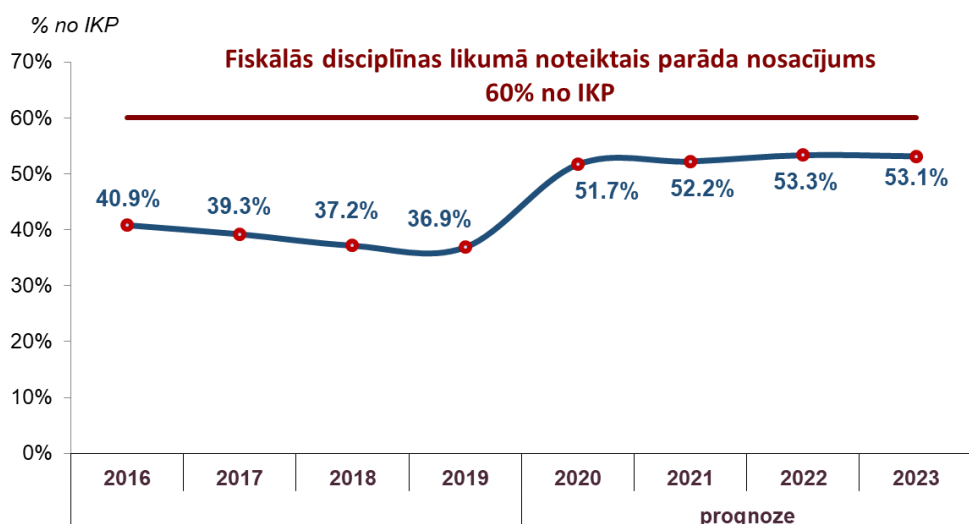
Paralēli tiek nodrošinātas arī papildu aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām. 2020. gada 9. aprīlī noslēgts aizņēmuma līgums ar Ziemeļu Investīciju banku, kura ietvaros ir iespējams piesaistīt ilgtermiņa finansējumu 500 milj. *euro* apmērā Covid-19 seku mazināšanas un pārvarēšanas pasākumiem, turpinās pārrunas ar Eiropas Padomes Attīstības banku un Eiropas Investīciju banku.

Papildu globālajiem finanšu tirgiem un atbalsta instrumentiem, pie kuriem strādā EK, Eiropas Stabilizācijas mehānisms un citas starptautiskās finanšu institūcijas, tiek regulāri monitorēti arī nišas tirgi, kas vērtējami no pieejamības, aizņemšanās nosacījumu un piesaistāmā resursu apjoma viedokļa, gan arī no investoru bāzes diversifikācijas viedokļa.

Līdz ar to valstij šobrīd jau ir ievērojamā apjomā pieejams finansējums Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam ārkārtas situācijā. Pēc situācijas stabilizēšanās finanšu tirgos tiks turpināta resursu piesaiste kopējai finansēšanas nepieciešamībai, t.sk. līdz 2020.gada beigām un 2021.gada sākumā plānoto valsts parāda saistību izpildei, pieaugoša valsts budžeta deficīta finansēšanai un aizdevumu izsniegšanai šogad. Aizņemšanos pamatā plānots veikt ar publiskām parāda vērtspapīru emisijām, prioritāri izvēloties garākus atmaksas termiņus, lai novērstu finanšu riskus un fiksētu zemas valsts parāda apkalpošanas izmaksas ilgtermiņā.

Nemot vērā ievērojamu aizņemšanās apjomu pieaugumu, ko izraisīja Covid-19 uzliesmojuma seku mazināšanai un ekonomikas atbalstam veicamo un plānoto pasākumu finansēšanas nepieciešamība, atbilstoši šī brīža prognozei, kura ir sagatavota izteikti lielas nenoteiktības apstākļos, indikatīvi sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda līmenis varētu pieaugt līdz 52% no IKP 2020.gadā (skat. 3.9.attēlu), kas ir vidēji par 17 procentpunktiem vairāk nekā Bāzes scenārijā prognozētais apmērs. Neskatoties uz prognozēto parāda pieaugumu vidējā termiņā, sagaidāms, ka FDL noteiktais parāda nosacījums tiks ievērots.

3.9.attēls. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences Covid-19 scenārijā (% no IKP)

3.5. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCES UN PARĀDA PROGNOŽU SALĪDZINĀJUMS AR LATVIJAS STABILITĀTES PROGRAMMU 2019.–2022.GADAM

IKP pieaugums 2019.gadā bija lēnāks, nekā to paredzēja Latvijas Stabilitātes programmas 2019.–2022.gadam bāzes scenārijs. Lēnāka nekā prognozēts ekonomikas izaugsme pērn bija saistīta galvenokārt ar spēcīgāku ekonomiskā cikla bremsēšanos, kas mazināja eksporta pieaugumu. To papildināja protekcionisma pieaugums starp ASV un tās tirdzniecības partneriem. To izjuta ne tikai tranzīta, bet arī apstrādes rūpniecības nozares. Savukārt bruto pamatkapitāla veidošana pieauga tikai par 3,1% pretstatā 15,8% 2018. gadā, jo ES fondu ieplūde saglabājās praktiski 2018.gada līmenī. Kopējā ekonomiskā sabremzēšanās bija jūtama arī privātajā un sabiedriskajā patēriņa pieaugumu tempos, kas bija vidēji par 1,5 procentpunktiem mazāki nekā gadu iepriekš.

Savukārt, prognozes 2020.gadam būtiski ietekmē ar Covid-19 izplatību ieviestie ierobežojošie pasākumi. Tādēļ 2020.gada prognoze ir pazemināta no 3,0% (Stabilitātes programma 2018.–2021.gadam un Stabilitātes programma 2019.–2022.gadam bāzes scenārijs) līdz -7%, un tālākajos gados ir paredzēta pakāpeniska atkopšanās, kas sāktos 2020.gada otrajā pusgadā. Scenārijs izstrādāts ļoti augstas nenoteiktības apstākļos, kad nav iespējams paredzēt ieviesto pasākumu ilgumu.

Vispārējās valdības parāda prognoze ir ievērojami palielināta 2020.–2022.gadā, salīdzinot ar 2019.–2022.gada Stabilitātes programmas prognozēm (skat. 3.7.tabulu). Izmaiņas noteica ievērojams aizņemšanās apjoma pieaugums, ko izraisīja Covid-19 uzliesmojuma seku mazināšanai un ekonomikas atbalstam veicamo un plānoto pasākumu finansēšanas nepieciešamība, kā arī Covid-19 ietekmes makroekonomiskais scenārijs, kurš paredz ievērojamu IKP kritumu 2020.gadā un pakāpenisku atkopšanos vidējā termiņā.

3.7.tabula. Salīdzinājums ar 2019. – 2022.gada Stabilitātes programmas prognozēm

	EKS kods	2019	2020	2021	2022	2023
IKP pieaugums (%)	B1g					
2019.gads		3,2	3,0	2,9	2,9	-
2020.gads (Covid-19 scenārijs)		2,2	-7,0	1,0	3,5	2,4
Izmaiņas		-1,0	-10,0	-1,9	+0,6	-
Faktiskā budžeta bilance (% no IKP)	B.9					
2019.gads		-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	-
2020.gads (Covid-19 scenārijs)		-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
Izmaiņas		+0,3	-9,0	-4,8	-3,6	-
Vispārējās valdības kopējais parāds (% no IKP)						
2019.gads		37,4	36,1	33,5	33,1	-
2020.gads (Covid-19 scenārijs)		36,9	51,7	52,2	53,3	53,1
Izmaiņas		-0,5	+15,6	+18,7	+20,2	-

Ņemot vērā izstrādāto Covid-19 ietekmes makroekonomisko scenāriju, kā rezultātā būtiski samazināsies nodokļu ieņēmumi un pieaugs sociālās apdrošināšanas budžeta izdevumi, kā arī Saeimas un valdības pieņemtos lēmumus atbalsta pasākumu ieviešanai, lai novērstu Covid-19 ietekmi, vispārējās valdības budžeta deficīts 2020. un nākamajiem gadiem tiek prognozēts būtiski augstāks nekā iepriekšējā Stabilitātes programmā. Vispārējās valdības budžeta deficīts 2020.gadā tiek prognozēts 9,4% no IKP, 2021.gadā 5,0% no IKP, 2022.gadā 3,9% no IKP un 2023.gadā 2,7% no IKP.

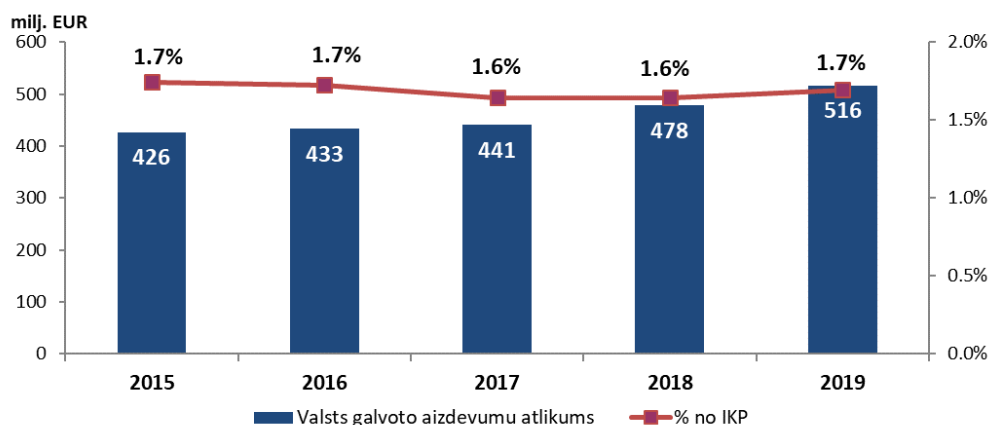
3.6. VALSTS SNIEGTIE GALVOJUMI

Likums “Par valsts budžetu 2019.gadam” jaunus valsts galvojumus neparedzēja, taču noteica, ka saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu un Attīstības finanšu institūcijas likumu, valsts 270,0 milj. *euro* apmērā atbild par ALTUM izsniegtajām garantijām.

Valsts galvojumu apmērs 2019.gada beigās bija 731,0 milj. *euro*, ko veidoja izmaksātā, bet vēl neatmaksātā valsts galvotā aizdevuma daļa 515,7 milj. *euro* un neizmaksātā valsts galvotā aizdevuma daļa 215,3 milj. *euro*.

Kopējais valsts galvoto aizdevumu atlikums 2019.gada beigās bija 515,7 milj. *euro* jeb 1,7% no IKP (skat. 3.10.attēlu), kas ir par 38,1 milj. *euro* vairāk nekā 2018.gada beigās. 2019.gadā, tāpat kā 2018.gadā, jauni valsts galvojumi tika sniegti tikai studiju un studējošo kreditēšanas programmas nodrošināšanai.

Valsts galvoto aizdevumu portfeli lielāko apjomu veido valsts galvojumi par valsts ALTUM saistībām valsts atbalsta programmu īstenošanai (275,9 milj. *euro*), ārstniecības iestāžu galvoto aizdevumu saistības (134,2 milj. *euro*) un valsts galvojumi studējošo un studiju kreditēšanai (73,8 milj. *euro*). Turpmāk paredzams, ka arvien lielāks īpatsvars galvoto aizdevumu portfeli būs mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam un citu valsts atbalsta programmu īstenošanai.

3.10.attēls. Valsts galvoto aizdevumu atlikums attiecīgā gada beigās (milj. euro)

Pastāvot varbūtībai, ka riskantāko valsts galvoto aizdevumu saistības vai to daļa varētu netikt izpildītas noteiktajā termiņā, likumā “Par valsts budžetu 2020.gadam” noteiktas valdības rīcības pieļaujamās robežas, lai segtu izdevumus, kas var rasties, pildot uz valsts budžetu attiecināmās valsts galvotā parāda saistības. Izvērtējot aizņēmēju finansiālo stāvokli, līdzšinējo kredītvēsturi, nodrošinājuma likviditāti un apjomu, kā arī citu pieejamo informāciju, valdības rīcības pieļaujamās robežas riskanto valsts galvoto aizdevumu saistību izpildei 2020.gadā ir noteiktas 2,1 milj. euro apmērā.

Šobrīd pasaules ekonomiku ir skāris satricinājums, ko izraisījis koronavīruss Covid-19. Covid-19 ietekmē Pasaules Veselības organizācija 2020.gada 11.martā izsludināja pandēmiju, kā rezultātā 2020.gada 12.martā visā Latvijas Republikas teritorijā tika izsludināta ārkārtējā situācija ar mērķi ierobežot Covid-19 vīrusa izplatību. Šī vīrusa izplatības ierobežošanas rezultātā būtiski pasliktinājusies finanšu situācija daudzās nozarēs ne tikai Latvijā, bet arī pasaules mērogā, tādēļ pastāv risks, ka valsts galvojuma saņēmējiem radīsies finanšu grūtības, lai segtu uzņemtās saistības, t.sk. Latvijas Republikas kā Ziemeļu Investīciju bankas Eiropas Investīciju bankas dalībvalsts galvoto Ziemeļu Investīciju bankas un Eiropas Investīciju bankas izsniegto investīciju aizdevumu saņēmējiem. Neskatoties uz to, ka pašreizējā tirgus prakse liecina, ka komercbankas piedāvā dažādus atvieglojumus (kredītbrīvdienas, samazinātas procentu likmes), šobrīd nav iespējams novērtēt, kādu ietekmi šī vīrusa radītā krīze atstās uz valsts izsniegtajiem galvojumiem. Līdz šim arī nav saņemta informācija no galvojumu saņēmējiem par iespējamo krīzes ietekmi.

4. VALSTS FINANŠU KVALITĀTE

4.1. VALSTS BUDŽETA LĪDZEKĻU EFEKTIVITĀTE UN IZLIETOJUMA KONTROLE

Valsts budžeta izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību un atbildību budžeta procesā nosaka LBFV.

Saskaņā ar LBFV finanšu ministrs nodrošina gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādi, pamatojoties uz Ietvara likumu un budžeta pieprasījumiem. Finanšu ministrs izvērtē budžeta pieprasījumu atbilstību Ietvara likumā noteiktajiem budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem, kā arī ekonomiskuma un efektivitātes principiem un, ja nepieciešams, pieprasa papildu informāciju. Pamatojoties uz izvērtējumu un sniegto informāciju, finanšu ministrs līdz gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta iesniegšanai MK pieņem lēmumu par budžeta pieprasījumu iekļaušanu gadskārtējā valsts budžeta likuma projektā. Finanšu ministrs jebkurā valsts budžeta likuma projekta izskatīšanas stadijā var izteikt savu viedokli, pievienot nepieciešamos atzinumus, kā arī atsevišķu revīziju rezultātus.

Finanšu ministrs arī ir atbildīgs par valsts budžeta izpildes procesa organizāciju un vadību, kā arī VK darbības uzraudzību atbilstoši LBFV prasībām.

Finanšu ministrs gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta vai tā grozījumu izstrādes procesa laikā informē Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisiju par valsts budžeta plānošanas gaitu, kā arī ne retāk kā reizi ceturksnī – par valsts budžeta izpildes gaitu.

Saskaņā ar LBFV budžeta finansētu institūciju, budžeta nefinansētu iestāžu un pašvaldību, kā arī kapitālsabiedrību, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, vadītāji ir atbildīgi par minētajā likumā noteiktās kārtības un prasību ievērošanu, izpildi un kontroli, kā arī par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

Sākot ar 2016.gada 1.janvāri LBFV ir iekļauta norma, kas paredz MK nodrošināt pastāvīgu un sistemātisku valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu, ļaujot efektīvāk un ekonomiskāk īstenot valsts politiku, kā arī optimizēt budžeta izdevumus un izvērtēt to atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem. MK ik gadu pieņem lēmumu par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas tvērumu vienlaikus ar budžeta sagatavošanas grafika apstiprināšanu. Savukārt finanšu ministrs atbilstoši minētajam grafikam iesniedz MK valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu Ietvara likuma projekta un gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādes procesā.

Tvērumā 2020.gadam ietverti trīs tematiskie bloki, kas paredz valsts budžeta finansēto funkciju fundamentālu analīzi, nozaru ministriju pārraudzībā esošo finansēšanas politiku analīzi un vidēja termiņa izdevumu pārskatīšanas rezultātu analīzi (skat. 4.1.attēlā).

Valsts budžeta finansēto funkciju fundamentāla analīze

Valsts budžeta programmu un apakšprogrammu stratēģiskās pārskatīšanas matricu attiecināta uz funkciju un aktivitāšu detalizācijas līmeni

Izvērtējums par maksājumiem un dotācijām, kas tiek novirzīti novirzītas publiskām personām noteiktu uzdevumu un funkciju īstenošanai

Nozares ministriju pārraudzībā esošo finansēšanas politiku analīze -

Lai nodrošinātu ekonomiskāku un racionālāku valsts funkciju īstenošanu un nepieciešamības gadījumā sniegtu priekšlikumus politikas izmaiņām

Vidēja termiņa izdevumu pārskatīšanas rezultāti, t.sk.

Atbalsta funkciju centralizācijas iespējas

Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomas pilnveidošana

Izdevumu saistes nodrošināšana ar resursu avotu

4.1.attēls: Izdevumu pārskatīšanas tvērumš 2020.gadam.

Valsts budžetu veido budžeta programmas, kuru struktūru nosaka institūcijas darbības stratēģijā definētie darbības (rīcības) virzieni vai ministrijas vai citas centrālās valsts iestādes nolikumā noteiktās funkcijas. Tādējādi tiek veidota sasaiste budžeta izstrādei ar politikas plānošanu, jo viens no institūciju darbības stratēģijas uzdevumiem vidējā termiņā ir panākt, ka budžeta programmas nodrošina attīstības plānošanas dokumentos izvirzīto mērķu un plānoto rezultātu un to rezultātīvo rādītāju sasniegšanu. Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes katru gadu iekļauj budžeta pieprasījumos valsts budžeta programmu darbības rezultātus, kurus pēc iespējas veido attīstības plānošanas dokumentos plānotie darbības rezultāti un to rezultātīvie rādītāji. Pilnveidojot budžeta paskaidrojumu saturu ar mērķi sniegt informāciju par valsts budžetu kā politikas realizācijas instrumentu un palielināt budžeta paskaidrojumos esošās informācijas uztveramību – tika ieviestas Politikas un resursu vadības kartes, kuras sniedz padziļinātu priekšstatu par nozaru politiku rezultātu sasniegšanā ieguldītajiem resursiem (finansu un cilvēkresursiem) un par nozares darbības rezultātā sniegto labumu sabiedrībai.

Papildus pilnveidotais budžeta formāts ir devis iespēju interaktīvā un uzskatāmā veidā informēt Latvijas iedzīvotājus par to, kādās jomās un kādā apmērā tiek ieguldīta nodokļu maksātāju nauda un kādi rezultāti sagaidāmi. Ikvienam interesentam FM tīmekļvietnē ir pieejama:

- interaktīvā budžeta infografika, kas ļauj lietotājam iepazīties ar deviņām budžeta ieguldījuma jomām (piemēram, veselība, izglītība, sociālā aizsardzība u.c.) un tām novirzīto finansējumu, kā arī uzzināt detalizētu informāciju par ieguldījuma virzieniem katrā no nozarēm un finansējuma avotiem. Papildus tiek sniegta informācija par rezultātiem, kuri sagaidāmi no valsts budžeta finansējuma ieguldīšanas attiecīgajā jomā;
- vizualizēti ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžeti gan kopsavilkumā, gan detalizēti. Lietotājs var iepazīties ar ministriju un citu centrālo valsts iestāžu darbības jomām un tām novirzīto finansējumu, kā arī gūt priekšstatu par nozares darbības

rezultātā sniegto labumu sabiedrībai. Tas tiek atspoguļots politikas un resursu vadības kartēs, kurās vienkopus ir sniegta iespējami aptveroša un raksturojoša informācija par nozares darbu attiecīgajā jomā – mērķis, tā sasniegšanā ieguldāmie resursi (angļu val. – *inputs*), sagaidāmie darbības rezultāti (angļu val. – *outputs*) un augstākā līmeņa sasniedzamie nozaru politikas un kvalitātes rādītāji (angļu val. – *outcomes*).

Sagatavojot pārskatu par valsts budžeta izpildes analīzi, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sniedz skaidrojumus par iepriekš plānotajiem rezultātiem un to rezultatīvajiem rādītājiem, to izpildi gada laikā, kā arī par rezultatīvo rādītāju vērtību izpildes novirzēm no plānotajām rezultatīvo rādītāju vērtībām, kas pārsniedz 15 procentus (gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē). FM apkopo, izvērtē un nodrošina gan Politikas un resursu vadības kartēs norādīto rezultātu un to rezultatīvo rādītāju, gan valsts budžeta programmu (apakšprogrammu) darbības rezultātu un to rezultatīvo rādītāju uzkrāšanu.

LBFV nosaka sekojošus valsts budžeta izpildes organizatoriskos aspektus:

- valsts budžeta izpildītāji var veikt valsts budžeta izdevumus vai uzņemties īstermiņa saistības tikai to finansēšanas plānos noteikto asignējumu ietvaros, kurus izsniedz VK. Savukārt VK piešķir asignējumus izdevumiem saskaņā ar gadskārtējā valsts budžeta likumā noteikto apropriāciju un nodrošina to izpildi MK noteiktajā kārtībā. Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes ir atbildīgas par gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās apropriācijas izpildes kontroles sistēmas izveidi un par VK norēķinu kontos ieskaitīto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma kontroli atbilstoši paredzētajiem mērķiem;
- budžeta iestādes var uzņemties valsts budžeta ilgtermiņa saistības, nepārsniedzot saimnieciskā gada valsts budžeta likumā noteiktos valsts budžeta ilgtermiņa saistību maksimāli pieļaujamus apjomus;
- valsts budžeta iestādes asignējumu saņemšanai un izdevumu veikšanai no valsts budžeta līdzekļiem atver valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta kontus tikai VK. Budžeta nefinansētas iestādes atver norēķinu kontus tikai VK. Valsts budžeta līdzekļu saņemšanai un no tiem finansēto izdevumu izdarīšanai budžeta finansētas institūcijas (izņemot valsts budžeta iestādes) atver norēķinu kontus tikai VK, ja citos normatīvajos aktos nav noteikts citādi. Pašvaldības, no valsts budžeta daļēji finansētas atvasinātas publiskas personas un kapitālsabiedrības, kurās ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, var atvērt norēķinu kontus VK naudas līdzekļiem, kuri nav saņemti no valsts budžeta;
- ministrijas un citas centrālās valsts budžeta iestādes un pašvaldības MK noteiktajā kārtībā sagatavo un iesniedz VK ceturkšņa pārskatus, savukārt, VK kārtā valsts budžeta finanšu uzskaiti. VK sagatavo regulārus oficiālos un operatīvos pārskatus un sniedz informāciju par valsts un pašvaldību budžetu izpildi, nodrošinot FM, citu iestāžu, kā arī sabiedrības informēšanu par budžeta izpildes gaitu.

Lai stiprinātu līdzekļu izlietojuma kontroles iespējas, LBFV ir ietverta norma, kas nosaka, ka finanšu ministram ir tiesības dot rīkojumu VK aizkavēt vai samazināt asignējumu noteiktam periodam, ja finanšu ministrs ir saņēmis rakstveida ziņojumu par vismaz viena šāda nosacījuma iestāšanos:

- triju mēnešu periodā valsts budžeta nodokļu un ne-nodokļu faktiskie ieņēmumi attiecībā pret attiecīgajā periodā paredzētajiem ieņēmumiem samazinās vairāk nekā par 0,5% no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās IKP prognozes vai faktiskais uzkrātais valsts budžeta finansiālais deficīts triju mēnešu periodā pārsniedz

attiecīgajam periodam paredzēto valsts budžeta finansiālo deficītu vairāk nekā par 0,5% no gadskārtējā valsts budžeta likumā noteiktās IKP prognozes, vai VK budžeta kontos nav pietiekama līdzekļu apjoma, lai segtu nākamajam mēnesim plānotās maksājumu saistības;

- ja finanšu ministrs ir saņēmis rakstveida ziņojumu par šīs daļas 1.punktā minētā nosacījuma iestāšanos.

Galvenās LBFV noteiktās sankcijas par neatbilstošu rīcību ar budžeta līdzekļiem:

- par valsts budžetam pienākošos summu nesavlaicīgu vai nepilnīgu iemaksu VK budžeta kontos – VK (ja tas nav paredzēts citas valsts institūcijas kompetencē) piedzen iemaksāšanai pamatbudžeta ieņēmumos neiemaksāto summu un var piedzīt nokavējuma naudu 0,1% apmērā no laikā nenomaksātās summas par katru nokavēto maksājuma dienu, ja normatīvajos aktos nav noteikta cita kārtība;
- lai segtu budžetam radušos zaudējumus, VK var ieskaitīt summas pamatbudžeta ieņēmumos, atsaukt vai apturēt asignējumus, ja: nav laikā iesniegti vai ir nepilnīgi ziņojumi par budžetu un finanšu vadību; ja likumā noteiktajā kārtībā nav reģistrēti budžeta līdzekļi un darījumi ar šiem līdzekļiem, kā arī nav ziņots par tiem; ja uzskaitē neatbilst noteiktajai kārtībai un tādējādi tiek slēpti budžetam pienākošie līdzekļi; ja budžeta finansētas institūcijas vadītājs ir uzņēmies saistības, pārsniedzot VK sniegto asignējumu;
- ja budžeta finansētas institūcijas, budžeta nefinansētas iestādes un pašvaldības, kā arī kapitālsabiedrības, kurās ir ieguldīta valsts vai pašvaldību kapitāla daļa, ir pārkāpušas LBFV paredzētos finanšu vadības noteikumus, finanšu ministrs, VK pārvaldnieks, ministriju un citu centrālo valsts iestāžu vadītāji (atbilstoši savai kompetencei) var uz laiku atņemt pilnvarojumu asignēt vai rīkot budžeta ieņēmumus vai izdevumus, noteikt kontu lietošanas ierobežojumus, atsaukt vai apturēt asignējumus, lai tiktu atlīdzināti nelikumīgi izlietotie līdzekļi, vai arī pieprasīt nelikumīgi izlietoto līdzekļu atmaksāšanu, iesniegt tiesā civilprasību vai nodot materiālus kompetentajām amatpersonām jautājuma par kriminālprocesa uzsākšanu izlemšanai, kā arī atsaukt vai apturēt maksājumus;
- VK atbilstoši Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likumam ir tiesības bezstrīdus kārtībā piedzīt no pašvaldības budžeta līdzekļiem naudas summas, ko attiecīgā pašvaldība nav savlaicīgi vai pilnā apmērā ieskaitījusi pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, norakstot šīs summas no attiecīgās pašvaldības budžeta.

Lai saglabātu vispārējo ekonomisko līdzsvaru un nodrošinātu vienotu valsts finansiālo politiku, gadskārtējā valsts budžeta likumā atsevišķi tiek noteikti pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kopējā palielinājuma apjomi.

No summas, kas pašvaldībai pienākas no iedzīvotāju ienākuma nodokļa vai no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda dotācijas, VK ir tiesības ieturēt summas šādos gadījumos un šādā apmērā:

- ja pašvaldība nenodrošina valsts aizdevumu līgumos noteikto saistību savlaicīgu izpildi – savlaicīgi nesamaksātās summas apmērā;
- ja pašvaldība nenodrošina valsts aizdevuma izmantošanu atbilstoši aizdevumu līgumā noteiktajam mērķim – pēc finanšu ministra rīkojuma neatbilstoši līgumā noteiktajam mērķim izmantotās aizdevuma summas apmērā.

4.2. IEŅĒMUMU STRUKTŪRAS UN SISTĒMAS EFEKTIVITĀTE

4.2.1. Stabilitātes programmas bāzes scenārija nodokļu ieņēmumu prognozes

Ar 2018.gada 1.janvāri stājās spēkā *Nodokļu reforma*. *Nodokļu reformas* mērķis ir nodrošināt stabilu un prognozējamu nodokļu politiku vismaz līdz 2021.gadam, līdz ar to 2019.gadā nozīmīgas papildu izmaiņas, kas stājās spēkā ar 2020.gadu, nodokļu politikā nav veiktas. Savukārt tās izmaiņas, kas veiktas pēc *Nodokļu reformas* apstiprināšanas, klasificējamās kā uzlabošanas un pilnveidošanas pasākumi.

4.1.tabula. Nodokļu ieņēmumi vispārējās valdības budžetā (S.13), milj. euro

	Kods (EKS)	2019	2020	2021	2022	2023
Nodokļu ieņēmumi						
1. Ražošanas un importa nodokļi	D.2	4 319,7	4 635,9	4 885,5	5 060,0	5 334,6
2. Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	D.5	2 129,5	2 182,4	2 349,4	2 466,0	2 589,6
3. Kapitāla nodokļi	D.91	11,5	5,4	6,1	6,7	7,2
4. Sociālās iemaksas	D.61	3 052,2	3 219,3	3 397,0	3 562,9	3 730,6
<i>No tā faktiskās sociālās iemaksas</i>	<i>D.611 un D.613</i>	2 904,8	3 111,2	3 288,9	3 454,8	3 622,5

Pēdējos gados nodokļu politika tika vērsta uz darbaspēka nodokļu sloga un ienākumu nevienlīdzības samazināšanu.

Nodokļu reformas viena no pamat-prioritātēm bija ienākumu nevienlīdzības mazināšana un tās ietvaros tika realizēta darbaspēka nodokļu reforma. Darbaspēka nodokļu reformas mērķis bija samazināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa slogu jeb nodokļu plaisas rādītāju un palielināt iedzīvotāju ienākumus, paaugstinot minimālo darba algu, nosakot zemāku IIN likmi zemāku ienākumu saņēmējiem, kā arī paaugstinot diferencēto neapliekamo minimumu, atvieglojumu par apgādībā esošu personu un neapliekamo minimumu pensionāriem. Darbaspēka nodokļu reforma atbilstoši pieņemtajiem likumiem tika ieviesta trīs gadu laikā, samazinot nodokļu slogu šajā laikā par apmēram 3 procentpunktiem. Sloga samazināšanu daļēji ierobežo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes paaugstināšana par 1 procentpunktu, kas pilnībā tika novirzīta kā papildu finansējums veselības aprūpes nozarei.

Papildus darbaspēka nodokļu izmaiņām, kas samazināja kopējos nodokļu ieņēmumus, vienlaikus tika īstenoti pasākumi, kuru mērķis bija nodrošināt nodokļa sloga pārvirzi no darbaspēka uz patēriņu un kapitālu, un aktīvāku ēnu ekonomikas apkarošana.

Pievienotās vērtības nodoklis

Atbilstoši prognozētajai valsts ekonomikas izaugsmei, kā arī, ņemot vērā pēdējo gadu PVN ieņēmumu īpatsvara IKP palielināšanos, bāzes scenārijā sagaidāms stabils PVN ieņēmumu kāpums.

PVN ieņēmumus 2020.gadā ietekmēs arī iepriekšējos gados pieņemtie grozījumi PVN likumā, kā, piemēram, ar 2019.gada 1.jūliju sašaurināts tvērums un izslēgti atsevišķi pakalpojumi melno un krāsaino metālu piegādēm, kam piemērojama reversā maksāšanas kārtība.

Prognozēs ņemtas vērā arī plānotās izmaiņas PVN likumā, kas paredz atmaksu kārtības maiņu, saīsinot noteikto termiņu, kādā valstij jāveic PVN atmaksas. Pasākumu bija plānots ieviest ar 2022.gadu un tas radītu fiskālo ietekmi tikai pēc naudas plūsmas ieviešanas gadā.

FMINFO_30042020_SP;

Papildus minētajām izmaiņām PVN ieņēmumus ietekmē arī citi pasākumi, kas nav tieši saistīti ar PVN likuma izmaiņām, bet veicinās ieņēmumu pieaugumu, piemēram, izmaiņas akcīzes nodokļa piemērošanā, mēneša minimālās algas paaugstināšana (skat. 4.2.tabulu, kurā atspoguļoti visi PVN ieņēmumus ietekmējošie nodokļu politikas pasākumi).

4.2.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme²⁷ uz PVN ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Tvērumsa sašaurinājums melno un krāsaino metālu piegādēm, kam piemērojama reversā maksāšanas kārtība	-1,5			
PVN atmaksu kārtības maiņa			-60,0	+60,0
Diferencētā neapliekamā minimuma paaugstināšana	+3,0			
Ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākums - Valdes locekļu atbildības pilnveidošana	+2,4			
Ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākums - Tiesību noteikšana VID sniegt informāciju par riskantajiem darījuma partneriem	+1,5	+0,3		
Mēneša minimālās algas paaugstināšana no 430 euro līdz 500 euro ar 2021.gadu		+3,8		
Akcīzes starpproduktu definīcijas precizēšana	+1,4	+0,7		
Akcīzes nodokļa atbrīvojumu atcelšana dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei			+0,03	
Izmaiņu ietekme kopā:	+6,8	+4,8	-59,97	+60,0

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Ar 2018.gadu ieviests konceptuāli jauns uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas režīms. Jaunais modelis paredz nodokļa maksāšanas brīdi atlikt līdz brīdim, kad peļņa tiek sadalīta vai citādā veidā novirzīta tādiem izdevumiem, kuri nenodrošina uzņēmuma turpmāku attīstību.

Izmaiņas, kas ietekmēs UIN ieņēmumus 2020.gadā, saistās ar ziedojuma atlaides intensitātes palielināšanu līdz 85% no ziedojuma summas un nepārsniedzot 30% no nodokļa summas par dividendēm (terminēts līdz 2023.gadam), kā arī valsts akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" un "Latvijas Loto" dividendēs izmaksājamā peļņas daļas palielināšanu.

UIN ieņēmumus 2020.gadā un turpmākajos gados ietekmēs arī iepriekš pieņemtās likumdošanas izmaiņas saistībā ar nodokļa atbalsta pasākumiem parādu nomaksai, ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumiem skaidras naudas lietošanas ierobežojumos un čeku loterijas risinājums.

²⁷ Šeit un turpmākajās nodokļu politikas izmaiņu ietekmes tabulās atspoguļota ieviešanas gada ietekme FMINFO_30042020_SP;

4.3.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz UIN ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
“Latvijas valsts meži” dividendēs izmaksājamās peļņas daļas palielināšana	+1,0	-10,0		
“Latvijas loto” dividendēs izmaksājamās peļņas daļas palielināšana	+0,04		-0,04	
Ziedojuma atlaides intensitātes palielināšana	-5,1			+5,1
Skaidras naudas lietošanas ierobežojumi	+0,1			
Nodokļa atbalsta pasākumi	-1,3			
Čeku loterijas risinājums	+0,3			
Izmaiņu ietekme kopā:	-5,0	-10,0	-0,04	+5,1

Akcīzes nodoklis

Nodokļu reformas ietvaros 2017.gada 27.jūlijā tika pieņemti grozījumi likumā „Par akcīzes nodokli”, ar ko tika noteiktas izmaiņas attiecībā uz **akcīzes nodokļa** likmēm alkoholiskajiem dzērieniem, alum, tabakas izstrādājumiem un naftas produktiem, ko izmanto par degvielu, 2018.–2020.gadā.

Ar minētajiem grozījumiem tika noteikts **akcīzes nodokļa naftas produktiem**, ko izmanto par degvielu, pieaugums ar 2018.gada un 2020.gada 1.janvāri (skat. 4.4.tabulu).

4.4.tabula. Akcīzes nodokļa likmes naftas produktiem

Akcīzes nodokļa objekts	01.01.2018.	01.01.2020.
Svinu nesaturošs benzīns, euro par 1 000 litriem	476,0	509,0
Svinu saturošs benzīns, euro par 1 000 litriem	594,0	594,0
Dīzeļdegviela, petroleja, degvielleļļa*, euro par 1 000 litriem	372,0	414,0
Dīzeļdegviela, ko izmanto lauksaimniecībā**, euro par 1 000 litriem	55,8***	62,1
Sašķīdrinātās naftas gāzes, euro par 1 000 kg	244,0	285,0

* degvielleļļai, kuras kolorimetriskais indekss ir mazāks par 2,0 un kinemātiskā viskozitāte 50°C ir mazāka par 25 mm²/s, to aizstājējproduktiem un komponentiem

**iezīmētā (marķētā) dīzeļdegviela (gāzeļļa), ko izmanto lauksaimniecības produkcijas ražošanai, lauksaimniecības zemes apstrādei un meža vai purva zemes apstrādei, kurā kultivē dzērvenes vai mellenes, kā arī zemes apstrādei zem zivju dīķiem

*** likme spēkā ar 2018.gada 1.jūliju. Līdz 2018.gada 30.jūnijam likme 50,0 euro par 1 000 litriem.

Attiecībā uz **tabakas izstrādājumiem** tika paredzēts šāds akcīzes nodokļa pieaugums:

- **cigaretēm** ar 2019.gada 1.jūliju akcīzes nodokļa specifiskā likme tika paaugstināta līdz 78,7 euro par 1 000 cigaretēm, bet minimālais nodokļa līmenis līdz 114,7 euro par 1 000 cigaretēm;
- **cigāriem un cigarillām** ar 2020.gada 1.janvāri akcīzes nodokļa likme tika paaugstināta no 88,0 euro līdz 95,2 euro par 1 000 cigāriem vai cigarillām;
- **smēķējamai tabakai** ar 2020.gada 1.janvāri akcīzes nodokļa likme tika paaugstināta no 70,0 līdz 75,0 euro par 1 000 gramiem tabakas.

4.5.tabulā apkopotas akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem likmes.

4.5.tabula. Akcīzes nodokļa likmes tabakas izstrādājumiem

Akcīzes nodokļa objekts	Likmes spēkā stāšanās datums	
Cigaretēs	01.07.2019.	
Nodokļa likme, <i>euro</i> par 1 000 gab.	78,7	
Nodokļa minimālais līmenis, <i>euro</i> par 1 000 gab.	114,7	
Procentuālā likme no mazumtirdzniecības cenas	20%	
Cigāri un cigarillas	01.01.2019.	01.01.2020.
Nodokļa likme, <i>euro</i> par 1 000 gab.	88,0	95,2
Smēķējamā tabaka	01.01.2019.	01.01.2020.
Smalki sagriezta tabaka, cita smēķējamā tabaka, tabakas lapas, karsējamā tabaka, <i>euro</i> par 1 000 g.	70,0	75,0

Papildus iepriekš minētajam saskaņā ar 2019.gada 4.aprīlī pieņemtajiem grozījumiem Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprītes likumā ar 2020.gada 1.oktobra mazumtirdzniecības vietās būs aizliegts izvietot tabakas izstrādājumus, augu smēķēšanas produktus, elektroniskās smēķēšanas ierīces un uzpildes tvertnes pircējiem redzamā vietā.

Savukārt, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2014/40/ES, kas tika pieņemta 2014.gada 19.maijā, ar 2020.gada 20.maiju ar mentolu aromatizētu cigarešu un tināmās tabakas izstrādājumu tirdzniecība ES būs aizliegta.

Nodokļu reformas ietvaros pakāpenisks likmju paaugstinājums tika paredzēts arī akcīzes nodoklim **alkoholiskajiem dzērieniem un alum**, paredzot likmju pieaugumu ar 2018., 2019. un 2020.gada 1.martu.

Būtisko akcīzes nodokļa likmju atšķirību dēļ Latvijā un Igaunijā jau 2017. un 2018.gadā attīstījās alkoholisko dzērienu un alus tirdzniecība Latvijas – Igaunijas pierobežā. Lai arī iepriekš Igaunijā bija plānots turpināt paaugstināt akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum arī 2019. un 2020.gadā, tomēr 2018.gada nogalē tika nolemts tās saglabāt 2018.gada līmenī. Savukārt 2019.gada 13.jūnijā Igaunijas valdība nolēma par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem un alum.

Ņemot vērā to, ka Igaunijas parlamenta lēmums par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes atsevišķiem alkoholisko dzērienu veidiem pasliktinātu Latvijas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm un negatīvi ietekmētu alkoholisko dzērienu apriti Latvijā, it īpaši Latvijas – Igaunijas pierobežā, Latvijai saglabājot iepriekš plānotās akcīzes nodokļa likmes, 2019.gada 8.jūlijā Saeima pieņēma grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, akcīzes nodokļa likmi pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019.gada 1.augusta līdz 2020.gada 29.februārim samazinot līdz 1 564 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta.

2019.gadā kopējais alkoholisko dzērienu un alus patēriņa pieauguma temps bija lēnāks nekā tika prognozēts, sastādot plānu, kā arī pierobežas tirdzniecības apjoms, salīdzinot ar 2018.gadu, samazinājās, kā rezultātā, ņemot vērā arī akcīzes nodokļa likmes samazinājumu stiprajam alkoholam ar 2019.gada 1.augustu, veidojās 2019.gada akcīzes nodokļa ieņēmumu plāna neizpilde 28,4 milj. *euro* apmērā.

Lai novērstu negatīvo ietekmi no alkoholisko dzērienu patēriņa pieauguma tempa palēninājuma uz Latvijas komersantiem, kas veic darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem, Saeima 2020.gada 20.februārī nolēma iepriekš plānotā likmju paaugstinājuma (stiprajam alkoholam par 29,5%, pārējiem alkoholisko dzērienu veidiem un alum - par aptuveni 10%) ar 2020.gada 1.martu vietā noteikt pakāpenisku akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu – akcīzes FMINFO_30042020_SP;

nodokļa likmes visiem alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, un alum 2020. un 2021.gadā paaugstināt vidēji par 5%. Visu izmaiņu rezultāts attiecībā uz alkoholiskajiem dzērieniem un alu atspoguļots 4.6.tabulā.

4.6.tabula. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum

Alkoholiskā dzēriena veids	Likmes spēkā stāšanās datums		
	01.03.2019.	01.03.2020.	01.03.2021.
Vīns, raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem un starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	101,	106,0	111,0
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	64,0	64,0	64,0
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem, <i>euro</i> par 100 litriem	168,0	176,0	185,0
Pārējie alkoholiskie dzērieni, <i>euro</i> par 100 litriem absolūta spirta	1 840,0/ 1 564,0*	1642,0	1 724,0
Alus, <i>euro</i> par katru absolūtā spirta tilpumprocentu par 100 litriem	7,4	7,8	8,2
Akcīzes nodokļa minimālais līmenis, <i>euro</i> par 100 litriem alus	13,6	14,4	15,2

*likme spēkā no 01.08.2019.

Papildus iepriekš minētajām akcīzes nodokļa likmju izmaiņām saskaņā ar 2020.gada 6.februārī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli”:

- ar 2020.gada 1.maiju tiks precizēta starpproduktu definīcija, novēršot nekorektu akcīzes nodokļa likmes piemērošanu alkoholiskajiem kokteiļiem, tādā veidā izvairoties no nodokļa nomaksas pilnā apmērā;
- ar 2020.gada 1.maiju tiks nodrošināta vienota pieeja dīzeļdegvielas iegādē attiecībā uz zvejniekiem. Piekrastes zvejniekiem saglabāta iepriekš normatīvajos aktos noteiktā kārtība – iespēja ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos piekrastes ūdeņos. Savukārt tiem piekrastes un iekšējo ūdeņu zvejniekiem, kuri nevar rast iespēju ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos, paredzēta samazinātas akcīzes nodokļa likmes piemērošana marķētai dīzeļdegvielai izmantošanai zvejas kuģos piekrastes un iekšējos ūdeņos, vienlaikus ieviešot akcīzes nodokļa atmaksu piekrastes ūdeņu zvejniekiem par to zvejas kuģos izmantoto marķēto dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi;
- ar 2022.gada 1.janvāri tiks atcelti akcīzes nodokļa atbrīvojumi dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei;
- ar 2022.gada 1.janvāri bezalkoholiskajiem dzērieniem ar cukura saturu no 8 gramiem uz 100 mililitriem tiek noteikta paaugstināta akcīzes nodokļa likme 14,00 *euro* par 100 litriem.

4.7.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Akcīzes nodokļa likmes pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem samazināšana no 1840 līdz 1 564 euro par 100 litriem no 01.08.2019. līdz 29.02.2020.	-2,8			
Akcīzes nodokļa likmju alkoholiskajiem dzērieniem lēnāka paaugstināšana ar 01.03.2020. un ar 01.03.2021.(par 5% katru gadu) iepriekš plānoto aptuveni 10% vietā (stiprajam alkoholam plānotais pieaugums bija 29,5%)	-10,1	+9,2	+1,1	
Akcīzes nodokļa likmju alum lēnāka paaugstināšana ar 01.03.2020. un ar 01.03.2021.(par 5% katru gadu) iepriekš plānoto 10% vietā	-4,7	+4,6	+0,3	
Starpproduktu definīcijas precizēšana	+6,7	+3,3		
Akcīzes nodokļa atbrīvojumu atcelšana dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei			+0,1	
Izmaiņu ietekme kopā:	-10,9	+17,1	+1,5	

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, ar IIN neapliekamā minimuma un atvieglojumu apmērs, minimālā darba alga, kā arī ieviestās likumdošanas izmaiņas.

Izmaiņas, kas ietekmēs IIN ieņēmumus 2020.gadā, saistās ar diferencētā neapliekamā minimuma straujāku paaugstināšanu, kā arī ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākumu, kas paredz valdes locekļu atbildības pilnveidošanu, savukārt minimālās mēneša darba algas paaugstināšana ietekmēs IIN ieņēmumus no 2021.gada.

4.8.tabula Diferencētais neapliekamais minimums 2020.gadam

	2020 (nodokļu reforma)	2020 (pēdējās aktuālās izmaiņas)
Maksimālais neapliekamais minimums	250	300
Minimālais neapliekamais minimums	0	0
Aplicamā ienākuma maksimālā robeža	1 200	1 200
Aplicamā ienākuma minimālā robeža	440	500

Vēl joprojām IIN ieņēmumus 2020.gadā ietekmēs arī *Nodokļu reformas* pasākumi:

- atvieglojuma par apgādībā esošām personām paaugstināšana 2020.gadā 250 euro mēnesī;
- neapliekamā minimuma pensionāriem paaugstināšana 2020.gadā līdz 300 euro mēnesī;
- izmaiņas dividenžu politikā saistībā ar reinvestētās peļņas režīma ieviešanu uzņēmumu ienākuma nodoklī;
- ēnu ekonomikas mazināšanas un administrēšanas uzlabošanas pasākumi.

Tāpat IIN ieņēmumus ietekmēs arī iepriekš apstiprinātās likumdošanas izmaiņas saistībā ar pensionāru neapliekamā minimuma palielināšanu 2021.gadā līdz 330 euro mēnesī.

4.9.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz IIN ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021
Diferencētā NM paaugstināšana	-55,2	
Atvieglējuma par apgādībā esošu personu paaugstināšana	-12,5	
Neapliekamā minimuma pensionāriem paaugstināšana	-11,5	-11,8
Pārejas periods dividenžu izmaksai no iepriekšējo gadu nesadalītās peļņas 10% apmērā	-74,4	
Ēnu apkarošanas pasākumi	+0,6	
Iespēja laikā līdz 2 gadiem nomaksāt parādu, rezultātā dzēšot nokavējuma naudu un soda naudu	-4,3	
Risinājums čeku loterijas organizēšanai	+0,1	
Ar 2021.gadu minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 500 euro/mēnesī		+11,9
Izmaiņu ietekme kopā:	-157,3	+0,1

Vidēja termiņa bāzes scenārijā makroekonomiskās attīstības prognozes 2020.gadā un turpmāk paredz stabilu darba samaksas fonda palielināšanos, kas savukārt palielinās darba nodokļu ieņēmumus turpmāko gadu laikā, kā arī IIN ieņēmumus ietekmēs veiktās likumdošanas izmaiņas.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas²⁸

Vidēja termiņa sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu dinamiku noteiks ne tikai prognozētais darba samaksas fonda pieaugums, bet arī veiktās izmaiņas likumdošanā un izmaiņas valsts fondēto pensiju shēmā.²⁹

Nodokļu reformas ietvaros ar 2018.gadu tika transformēts ar 2016.gadu ieviestais solidaritātes nodoklis, kura mērķis ir novērst regresīvo darbaspēka nodokļu sistēmu, kas bija radusies no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālā apmēra atjaunošanas (2014.gada 1.janvārī tika atjaunots valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālais apmērs un nodokļu maksātājiem, kuru ienākumi bija virs noteiktā iemaksu objekta maksimālā apmēra, nodokļu slogs kļuva mazāks, salīdzinot ar tām personām, kas nodokļu maksājumus veic no visiem darba ienākumiem). 2016. un 2017.gadā solidaritātes nodoklis pilnā apmērā tika ieskaitīts valsts pamatbudžetā, taču ar 2018.gada 1.janvāri nodoklis ar 35,09% likmi ienākumiem, kas pārsniedz 55 000 euro gadā, tika attiecīgi sadalīts vairākās komponentēs.

Ar 2019.gada 3.janvāri stājās spēkā solidaritātes nodokļa grozījumi, kas paredz, ka solidaritātes nodokļa likme ir 25,5%, ko piemēro ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 euro gadā. Taksācijas periodā solidaritātes nodokļa objektam piemēro tādu pašu likmi, kādu piemēro valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objektam, un VID līdz pēctaksācijas gada 1.septembrim rezumējošā kārtībā veic pārmaksātā solidaritātes nodokļa atmaksu (starpību starp taksācijas periodā samaksāto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot augstāku valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmi, un rezumējošā kārtībā aprēķināto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot solidaritātes nodokļa likmi (25,5%)). Ar 2019.gada 3.janvāri ir noteikta arī jauna solidaritātes nodokļa sadalīšanas secība, prioritāti piešķirot ar solidaritāti saistītām sadaļām:

- 1 procentpunkta apmērā veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanai (2018.gadā 1 procentpunkts);

²⁸ Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

²⁹Saskaņā ar EKS 2010 sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas tiek novirzītas valsts fondēto pensiju shēmā, netiek uzskaitītas kā vispārējās valdības budžeta ieņēmumi.

- 14 procentpunktu apmērā valsts pensiju speciālajā budžetā (2018.gadā 13,59 procentpunkti);
- 10,5 procentpunktu apmērā iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā (2018.gadā 10,5 procentpunkti).

Solidaritātes nodokļa ieņēmumi vairs netiek pārskaitīti uz 2. un 3.pensiju līmeni, kā tas bija 2018.gadā.

Saskaņā ar 2018.gada 11.oktobra grozījumiem “Valsts fondēto pensiju likumā” ar 2020.gada 1.janvāri iemaksas fondēto pensiju shēmā ir daļa no faktiski veiktajām iemaksām valsts pensiju apdrošināšanai, izņemot obligātās iemaksas no sociālās apdrošināšanas speciālajiem budžetiem un valsts pamatbudžeta. Valsts sociālā apdrošināšanas aģentūra par personām, kas ir noteiktas likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta 4.daļā (piemēram, tādas personas, kuras saņem bezdarbnieka pabalstu, maternitātes, paternitātes vai slimības pabalstu) un kuras ir pakļautas pensiju apdrošināšanai, visus 20 procentpunktus, kas tiek iemaksāti pensiju kapitālā, ieskaitīs tikai 1.pensiju līmenī (personas personīgajā kontā), līdz ar to pozitīvi ietekmējot sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus.

Iemaksu likme valsts fondēto pensiju shēmā saglabājas nemainīga, sastādot 6 procentpunktus no kopējās valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes.

Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā pieņemto likumu “Nodokļu maksātājiem nokavējuma naudas un soda naudas dzēšanai paredzētā atbalsta likums” ar 2019.gada 31.decembri beidzās atbalsta pasākums, kura mērķis bija atvieglot nodokļu maksātājiem radušos nodokļu parādu slogu un palielināt budžeta ieņēmumus.

2019.gadā pieņemtās likumdošanas izmaiņas, kas ietekmē sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus:

- ar 2020.gada 1.janvāri stājās spēkā grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām”, kas nosaka valdes locekļu atbildības pilnveidošanu;
- ar 2021.gada 1.janvāri tiks paaugstināta minimālā mēneša darba alga no 430 līdz 500 euro/mēnesī.

4.10.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumiem³⁰, milj. euro

	2020	2021
Iespēja laikā līdz 2 gadiem nomaksāt parādu, tā rezultātā dzēšot nokavējuma naudu un soda naudu	-3,2	
Valsts fondēto pensiju struktūras izmaiņas no 2020.gada	+42,8	
Valdes locekļu atbildības pilnveidošana	+0,8	
Mēneša minimālās darba algas palielināšana no 430 euro līdz 500 euro ar 2021.gadu		+21,6
Izmaiņu ietekme kopā:	+40,3	+21,6

Iepriekš minētie 2019.gadā pieņemtie pasākumi arī ietekmē valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai.

³⁰ Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un maksājumu pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai FMINFO_30042020_SP;

4.11.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām pamatbudžetā veselības finansēšanai, milj. euro

	2020	2021
Valdes locekļu atbildības pilnveidošana	+0,03	
Mēneša minimālās darba algas palielināšana no 430 euro līdz 500 euro ar 2021.gadu		+0,8
Izmaiņu ietekme kopā:	+0,03	+0,8

Izložu un azartspēļu nodoklis

Ar 2020.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi likumā “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli”, kuri paredz paaugstinātas azartspēļu nodokļa likmes azartspēļu automātiem (par katra azartspēļu automāta katru spēles vietu) par kalendāro gadu no 4 164 euro uz 5 172 euro, ka arī ruletei un kāršu un kauliņu spēlei (par katru galdu) par kalendāro gadu no 23 400 euro uz 28 080 euro. Kā arī mainīts azartspēļu nodokļa ieņēmumu sadalījums starp valsts un pašvaldību budžetiem, paredzot azartspēļu nodokļa ieņēmumus (izņemot azartspēļu nodokļa ieņēmumus par likuma “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” 3.panta 5.daļā minēto objektu) – 95% apmērā ieskaitīt valsts pamatbudžetā, bet 5% apmērā ieskaitīt tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā organizētā azartspēle.

4.12.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2020
Azartspēļu nodokļa likmes paaugstināšana azartspēļu automātiem un spēļu galdiem, sadalījumā pa budžetiem	
<i>Valsts pamatbudžets</i>	+13,89
<i>Pašvaldības budžets</i>	-7,30
Izmaiņu ietekme kopā:	6,59

Papildus grozījumiem likumā “Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli”, 2019.gadā 16.jūlijā tika pieņemti MK noteikumi Nr.333 “No azartspēlēm un interaktīvajām izlozēm pašatteikušos personu reģistra noteikumi”, kuri izdoti saskaņā ar Azartspēļu un izložu likuma 4¹ panta astoto un devīto daļu, 36. panta sesto daļu. Noteikumi paredz, ka ar 2020.gada 1.janvāri fiziskai personai ir tiesības rakstveidā pieprasīt, lai tai tiktu noteikts liegums Latvijas republikā spēlēt azartspēles, tai skaitā interaktīvās azartspēles, un piedalīties interaktīvajās izlozēs un tā tiktu iekļauta pašatteikušos personu reģistrā.

Pašatteikušos personu reģistra mērķis ir aizsargāt sabiedrības intereses un fizisko personu tiesības atturēties no pārmērīgas tieksmes uz azartspēļu, tai skaitā interaktīvo azartspēļu, spēlēšanu un piedalīšanos interaktīvajās izlozēs. Liegums attiecās uz piedalīšanos visās likumā minētajās azartspēlēs un interaktīvajās izlozēs.

Dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir tieši saistīti ar Latvijas uzņēmumu ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisītajām vides noslodzēm, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Līdz ar to nodokļa ieņēmumi gan palielinās, palielinoties kopējai ekonomiskai aktivitātei, gan arī samazinās, uzņēmumiem un pašvaldībām veicot vides aizsardzības pasākumus.

Saskaņā ar 2016.gada 15.decembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā tika paredzēta pakāpeniska dabas resursu nodokļa par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana (skat. 4.13. tabulu).

**4.13.tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu
2019. – 2020. gadā, euro**

Atkritumu veids	01.01.2019.	01.01.2020.
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, euro par tonnu	43,0	50,0
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, euro par tonnu	55,0	60,0

Saskaņā ar 2019.gada 3.aprīlī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā no 2019.gada 13.aprīļa, samaksājot dabas resursu nodokli 165,0 euro apmērā, nodrošināta iespēja norakstīt transportlīdzekli, ja nav iespējams saņemt nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikātu sakarā ar transportlīdzekļa neesamību. Ar minētajiem grozījumiem kopš 2019.gada 1.jūlija vairs netiek piemērots arī dabas resursu nodokļa atbrīvojums vienreiz lietojamajiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas (polimēriem) un to kompozītmateriāliem (laminātiem).

Saskaņā ar 2019.gada 14.novembrī Saeimā pieņemtajām izmaiņām Dabas resursu nodokļa likumā:

- ar 2020.gada 1.janvāri tika paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes:
  - akmeņoglēm, koksam un lignītam – no 0,38 euro līdz 0,76 euro par GJ/tonnā ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju. Par akmeņoglēm, koksu un lignītu, kuru pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja, likme tika paaugstināta no 10,65 euro līdz 21,30 euro par tonnu;
  - smiltij no 0,21 euro līdz 0,36 euro par m³;
  - par CO₂ emisiju no 4,50 euro līdz 9,00 euro par tonnu. Likmi plānots paaugstināt arī ar 2021.gada 1.janvāri līdz 12,0 euro un ar 2022.gada 1.janvāri – līdz 15,00 euro par tonnu;
  - ar 2020.gada 1.janvāri tika mainīta ieņēmumu sadale starp budžetiem, palielinot valsts pamatbudžetā ieskaitāmo daļu:
    - par atkritumu apglabāšanu no 40% uz 100%;
    - par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju no 60% līdz 100%;
    - par dabas resursu ieguvī vai izmantošanu un vides piesārņošanu no 40% uz 60%.
- ar 2020.gada 1.janvāri tika atcelts atbrīvojums no dabas resursu nodokļa akmeņoglēm, koksam un lignītam, ja tos izmanto elektroenerģijas ražošanā vai koģenerācijā;
- ar 2021.gada 1.janvāri nodoklis tiks piemērots arī par sadzīves atkritumu sadedzināšanu.

4.14.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz dabas resursu nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Dabas resursu nodokļa atbrīvojuma atcelšana vienreiz lietojamajiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas un kompozīta materiāliem, un iespēja norakstīt transportlīdzekļi bez nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikāta	+1,6			
Dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana smiltij	+0,4			
Dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana par CO ₂	+1,0	+1,0	+1,0	
Dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana akmeņoglēm, koksam un lignītam	+0,8			
Dabas resursu nodokļa piemērošana par atkritumu sadedzināšanu		+0,2		
Izmaiņu ietekme kopā:	+3,8	+1,2	+1,0	

4.2.2. Scenārija COVID-19 nodokļu ieņēmumu prognozes

Izstrādājot aktualizētā scenārija ieņēmumu prognozes, tika ņemtas vērā aktualizētās makroekonomiskās prognozes, kas paredz būtisku makroekonomisko rādītāju kritumu. Tiek prognozēts, ka IKP 2020.gadā salīdzinājumā pret iepriekšējo gadu samazināsies par -7,9% (vidēja termiņa budžeta ietvarā prognozētais pieaugums bija +5,6%). Rezultātā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek prognozēti ar -1,5 mljrd. euro samazinājumu salīdzinājumā ar vidēja termiņa budžeta ietvara prognozi 2020.gadam.

Prognozēs ietverti arī likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” ietvertie atbalsta un saimnieciskās darbības ierobežojošie pasākumi:

- PVN atmaksu kārtības maiņa, kas iepriekš bija paredzēta ar 2022.gadu, ir ieviesta jau ar 2020.gada 1.aprīli;
- nodokļu samaksas termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ;
- IIN avansa maksājumu atcelšana 2020.gadā;
- azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšana (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas) un azartspēļu organizēšanas licenču apturēšana.

Pievienotās vērtības nodoklis

Covid-19 krīzes ietekmes dēļ aktualizētā scenārija PVN prognozi ietekmējuši tādu makroekonomisko rādītāju prognozes kā IKP, iekšzemes pieprasījums, imports un eksports. Zemāk tabulā apkopotas tās šo rādītāju prognozes, kas izmantotas 2020.gada plāna prognozēšanā 2019.gada jūnijā un tās, kas ir aktualizētas šī gada aprīlī jau ņemot vērā Covid-19 negatīvo ietekmi uz ekonomiku.

4.15.tabula. PVN prognozes

Makro rādītājs	2020.gada prognoze 2019.gada jūnijs	2020.gada prognoze 2020.gada aprīlis	Salīdzinājums
IKP	+5,6%	-7,9%	-13,5%
Iekšzemes patēriņš	+5,9%	-5,7%	-11,6%
Imports	+5,4%	-15,0%	-20,3%
Eksports	+5,3%	-13,6%	-18,9%

Makrorādītāju prognožu krituma rezultātā PVN prognoze pret plānu ir samazināta par 452,7 milj. *euro* jeb 15,7%.

Papildus aktualizēto makroekonomisko rādītāju izmaiņām PVN ieņēmumus ietekmēs divi atbalsta pasākumi, kas pieņemti 2020.gada 22.martā un paredzēti likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”:

- PVN atmaksu kārtības maiņa, kas iepriekš bija paredzēta ar 2022.gadu, ir ieviesta jau ar 2020.gada 1.aprīli. Likumdošanas izmaiņas ieviestas, lai nodrošinātu tūlītēju apstiprinātās pārmaksātās PVN summas atmaksu, kas ir pārcelta uz nākamo taksācijas periodu līdz taksācijas gada beigām, tādējādi radot brīvus finanšu līdzekļus COVID-19 vīrusa izraisītās krīzes pārvarēšanai;
- nodokļu samaksas termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ;

4.16.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz PVN ieņēmumiem, milj. *euro*

	2020	2021	2022	2023
PVN atmaksu kārtības maiņa	-60,0	+60,0		
Termiņu pagarinājumu piešķiršana	-67,5	+74,3	+6,8	+13,5
Izmaiņu ietekme kopā:	-127,5	+134,3	+6,8	+13,5

Ņemot vērā gan makro rādītāju ietekmi, gan ieviestās atbalsta likumdošanas izmaiņas PVN prognoze pret 2020.gada plānu ir samazināta par 580,2 milj. *euro* jeb 20,1%.

Akcīzes nodoklis

Akcīzes nodokļa prognozēs ņemtas vērā aktualizētās makroekonomisko rādītāju prognozes, kas ir būtiski pasliktinājušās, salīdzinot ar makroekonomisko rādītāju prognozēm, kas tika izmantotas, sastādot likumā “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam” iekļautās nodokļu ieņēmumu prognozes. Prognozētais IKP pieauguma temps 2020.gadā samazinājies par 13,5 procentpunktiem, 2021.gadā par 2,9 procentpunktiem, bet 2022.gadā pieaudzis par 0,4 procentpunktiem. Prognozētais darba samaksas pieauguma temps 2020.gadā samazinājies par 9,0 procentpunktiem, 2021.gadā par 2,0 procentpunktiem, bet 2022.gadā tas saglabāsies iepriekš prognozētajā līmenī. Savukārt prognozētais privātā patēriņa pieauguma temps 2020.gadā samazinājies par 11,6 procentpunktiem, 2021.gadā par 2,7 procentpunktiem, bet 2022.gadā pieaudzis par 0,7 procentpunktiem.

Papildus aktualizēto makroekonomisko rādītāju un 4.2.1.nodaļā uzskaitītajām normatīvo aktu izmaiņām, akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmēs 2020.gada 22.martā likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” paredzētā iespēja pagarināt nodokļu samaksas termiņu līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ.

Prognozēts, ka attiecībā uz akcīzes nodokli 2020.gadā tiks pieprasīti termiņu pagarinājumi 20,3 milj. *euro* apmērā, no kuriem lielākā daļa tiks piešķirta par alkoholiskajiem dzērieniem, bet pārējie – par naftas produktiem (skat. 4.17. tabulu).

4.17.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Termiņu pagarinājumu piešķiršana akcīzes nodoklim par alkoholiskajiem dzērieniem	-18,3	+20,1	+1,8	+3,7
Termiņu pagarinājumu piešķiršana akcīzes nodoklim par naftas produktiem	-2,0	+2,2	+0,2	+0,4
Izmaiņu ietekme kopā:	-20,3	+22,4	+2,0	+4,1

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Prognozēs ņemtas vērā aktualizētās makroekonomiskās prognozes, kas paredz, ka darba samaksa fonda pieaugums, salīdzinot ar plānoto Vidējā termiņa ietvarā 2020.–2022.gadam, 2020.gadā samazināsies par 14,0 procentpunktiem, 2021.gadā samazināsies par 0,7 procentpunktiem, 2022.gadā palielināsies par 1,2 procentpunktiem.

Papildus iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumus ietekmēs divi atbalsta pasākumi, kas pieņemti 2020.gada 22.martā un paredzēti likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”:

- IIN avansa maksājumu atcelšana 2020.gadā;
- nodokļu samaksas termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ.

4.18.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz IIN ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
IIN avansa maksājumu atcelšana 2020.gadā	-35,0	+70,0	-35,0	
Termiņu pagarinājumu piešķiršana	-57,2	+62,9	+5,7	+11,4
Izmaiņu ietekme kopā:	-92,2	+132,9	+29,3	+11,4

Sociālās apdrošināšanas iemaksas³¹

Sociālās apdrošināšanas iemaksu prognozēs ņemtas vērā aktualizētās makroekonomiskās prognozes, kas paredz, ka darba samaksa fonda rādītāji, salīdzinot ar plānoto Vidējā termiņa ietvarā 2020.–2022.gadam, 2020.gadā samazināsies par 14,0 procentpunktiem, 2021.gadā samazināsies par 0,7 procentpunktiem, 2022.gadā palielināsies par 1,2 procentpunktiem.

Papildus 4.2.1.nodaļā uzskaitītajām normatīvo aktu izmaiņām sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus ietekmēs 2020.gada 22.martā likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” pieņemtās normatīvo aktu izmaiņas, kas paredz nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ.

³¹ Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.
FMINFO_30042020_SP;

4.19.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumiem³², milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ	-88,0	+96,1	+8,8	+17,7
Izmaiņu ietekme kopā:	-88,0	+96,1	+8,8	+17,7

Iepriekš minētais 2020.gadā pieņemtais pasākums arī ietekmē valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai.

4.20.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām pamatbudžetā veselības finansēšanai, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ	-3,0	+3,3	+0,3	+0,6
Izmaiņu ietekme kopā:	-3,0	+3,3	+0,3	+0,6

Izložu un azartspēļu nodoklis

Papildus aktualizēto makroekonomisko rādītāju un 4.2.1.nodaļā uzskaitītajām normatīvo aktu izmaiņām, izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumus ietekmēs 2020.gada 22.martā likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 8. un 9.panta paredzētie aizliegumi organizēt azartspēles un izlozes (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas), ka arī azartspēļu organizēšanas licences apturēšana gan fiziskajās azartspēļu organizēšanas vietās, gan interaktīvajā vidē un (vai) izmantojot elektronisko sakaru pakalpojumu starpniecību uz šā likuma darbības laiku.

Attiecībā uz izložu un azartspēļu nodokli fiskālā ietekme 2020.gadā prognozēta 12,8 milj. euro apmērā, pieņemot, ka azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegums (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas), kā arī azartspēļu licences apturēšana būs uz trīs mēnešiem. Papildus, ņemot vērā to, ka ārkārtas situācijas un Covid-19 ietekme uz Latvijas un citu tautsaimniecību un iedzīvotāju pirktspēju ir būtiska un saglabāsies ilgi pēc ārkārtas situācijas formālā termiņa beigām, tiek prognozēts, ka tuvākajos mēnešos pēc ārkārtas situācijas noslēguma azartspēles iestādes un kazino nespēs nodrošināt klientu skaitu, kas līdzinātos klientu daudzumam pirms ārkārtas situācijas izsludināšanas. Tādējādi, salīdzinājumā ar 2019.gadu, tiek prognozēts kopējais ekspluatēto azartspēļu automātu skaita samazinājums par 8,8% un kopējais ekspluatēto spēļu galdu skaita samazinājums par 21,0% pēc ārkārtas situācijas beigām.

³² Neskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā un maksājumu pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai FMINFO_30042020_SP;

4.21.tabula. Nodokļu politikas izmaiņu ietekme uz izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumiem, milj. euro

	2020	2021	2022	2023
Azartspēļu un izložu organizēšanas aizliegšana (izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas) un azartspēļu organizēšanas licenču apturēšana Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā, sadalījumā pa budžetiem				
<i>Valsts pamatbudžets</i>	-12,16	+12,16	0,0	0,0
<i>Pašvaldības budžets</i>	-0,64	+0,64	0,0	0,0
Izmaiņu ietekme kopā:	-12,80	+12,80	0,0	0,0

4.22.tabula. Aktualizētā scenārija nodokļu ieņēmumu prognožu izmaiņas pēc naudas plūsmas, salīdzinot ar bāzes scenārija prognozēm, %

	Aktualizētā scenārija prognoze / Bāzes scenārija prognozes, %			
	2020	2021	2022	2022
PVN	-19,3%	-17,2%	-14,8%	-15,8%
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	-27,2%	-23,3%	-11,1%	-11,4%
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	-17,0%	-12,6%	-12,0%	-11,7%
Sociālās apdrošināšanas iemaksas valsts speciālajā budžetā	-13,6%	-13,8%	-12,8%	-12,2%
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai	-13,3%	-13,9%	-12,9%	-12,4%
Muitas nodoklis	-7,8%	-10,4%	-9,1%	-6,9%
Akcīzes nodoklis	-8,1%	-5,4%	-4,7%	-3,7%
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	-2,9%	-3,0%	-3,0%	-3,0%
Uzņēmumu transportlīdzekļu nodoklis	-12,1%	-10,0%	-5,0%	-0,8%
Elektroenerģijas nodoklis	-12,4%	-12,4%	-12,4%	-12,4%
Dabas resursu nodoklis	-15,2%	-12,0%	-9,1%	-9,4%
Izložu un azartspēļu nodoklis	-27,0%	-3,0%	-3,3%	-3,3%
Nekustamā īpašuma nodoklis	-5,3%	-2,3%	-1,3%	-0,4%
Kopbudžetā	-15,4%	-13,4%	-11,8%	-11,8%

PIELIKUMI

A. PIELIKUMS. BĀZES SCENĀRIJS

1a.tabula. Izaugsmē un ar to saistītie faktori

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	Pieaugums %				
1. IKP 2010.gada cenās	B1*g	27 497	2,2	2,2	2,8	2,8	2,4
2. IKP faktiskajās cenās	B1*g	30 476	4,9	5,0	5,3	5,1	4,6
IKP pēc izlietojuma 2010.gada cenās							
3. Privātais patēriņš	P3	16 515	2,9	3,3	3,2	3,2	3,0
4. Sabiedriskais patēriņš	P3	5 005	2,6	2,2	2,8	2,6	2,9
5. Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 550	3,1	3,0	4,5	3,0	1,8
6. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53	467	-	-	-	-	-
7. Eksports	P6	17 387	2,0	2,5	3,5	3,4	2,6
8. Imports	P7	18 426	2,3	3,0	4,4	3,7	3,0
Ieguldījums IKP izaugsmē							
9. Kopējais iekšzemes pieprasījums			2,9	3,1	3,6	3,2	2,8
10. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53		-0,5	-0,4	0,0	0,0	0,0
11. Eksporta-importa bilance	B11		-0,3	-0,4	-0,8	-0,4	-0,4

1b.tabula. Patēriņa cenu izmaiņas

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		līmenis	Pieaugums %				
1. IKP deflators			2,6	2,7	2,4	2,3	2,2
2. Privātā patēriņa deflators			2,9	2,3	2,1	2,0	2,0
3. SPCI izmaiņas (gads pret gadu)			2,7	2,3	2,1	2,0	2,0
4. Sabiedriskā patēriņa deflators			2,9	2,0	2,0	2,0	2,0
5. Investīciju deflators			3,2	1,9	1,8	1,7	1,7
6. Eksporta (preču un pakalpojumu) deflators			0,2	1,0	1,3	1,3	1,3
7. Importa (preču un pakalpojumu) deflators			-0,5	0,5	0,9	0,9	0,9

1c.tabula. Darba tirgus attīstība

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		Līmenis	Pieaugums %				
1. Nodarbinātība, cilvēki, tūkst.		910	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
2. Nodarbinātība, darba stundas uz vienu nodarbināto		1623,6	0,9	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
3. Bezdarba līmenis (%)			6,3	6,4	6,2	5,8	5,7
4. Darba ražīgums, uz nodarbināto			2,1	3,3	2,5	2,9	2,5
5. Darba ražīgums, uz darba stundu			1,3	3,3	2,5	2,9	2,5

FMINFO_30042020_SP;

6. Atlīdzība nodarbinātajiem, milj. euro, faktiskās cenās	D.1	15 173	8,6	6,0	5,5	5,0	5,0
7. Bruto darba samaksa, euro		1076	7,2	6,0	5,5	5,0	5,0

1d.tabula. Sektoru bilances

% no IKP	EKS kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. Tekošais un kapitāla kods	B.9	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9
t.sk.:						
- Preču un pakalpojumu bilance		0,1	0,1	-0,2	-0,2	-0,2
- Ienākumu un pārvedumu bilance		-0,6	-0,2	-0,1	-0,5	-0,9
- Kapitāla kods		1,9	1,5	1,4	1,6	1,9
2. Neto aizdevumi/ aizņemšanās privātajā sektorā	B.9	1,6	1,7	1,2	1,1	-0,1
3. Neto aizdevumi/ aizņemšanās vispārējās valdības sektorā	EDP B.9	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	1,0
4. Statistiskā novirze		0	0	0	0	0

2a.tabula. Vispārējās valdības budžeta attīstība

	EKS kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	% no IKP				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem							
1. Vispārējā valdība	S.13	-63,2	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	1,0
2. Centrālā valdība	S.1311	-526,5	-1,7	-0,9	-0,7	-0,7	0,4
3. Pavalsts valdība	S.1312						
4. Vietējā valdība	S.1313	179,9	0,6	-0,2	-0,1	0,0	0,1
5. Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	283,4	0,9	0,7	0,7	0,6	0,5
Vispārējā valdība (S.13)							
6. Kopējie ieņēmumi	TR	11 790,1	38,7	38,2	37,5	37,1	36,9
7. Kopējie izdevumi	TE	11 853,3	38,9	38,6	37,6	37,1	35,9
8. Budžeta bilance	B.9	-63,2	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	1,0
9. Procentu izdevumi	D.41	210,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
10. Primārā bilance		147,5	0,5	0,4	0,7	0,7	1,7
11. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi		60,7	0,2				
Ieņēmumu sadaļas							
12. Nodokļi kopā (12=12a+12b+12c)		6 460,8	21,2	21,3	21,5	21,3	21,4
12a. Ražošanas un importa nodokļi	D.2	4 319,7	14,2	14,5	14,5	14,3	14,4
12b. Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	D.5	2 129,5	7,0	6,8	7,0	7,0	7,0
12c. Kapitāla nodokļi	D.91	11,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sociālās iemaksas	D.61	3 052,2	10,0	10,1	10,1	10,1	10,1
14. Īpašuma ienākumi	D.4	188,8	0,6	0,7	0,3	0,2	0,2
15. Pārējie ieņēmumi		2 088,3	6,9	6,1	5,7	5,5	5,1
16. Kopējie ieņēmumi	TR	11 790,1	38,7	38,2	37,5	37,1	36,9
Nodokļu slogs (D.2 ³³ +D.5+D.61+D.91-D.995)		9 568,7	31,4	31,6	31,8	31,5	31,7
Izdevumu sadaļas							
17. Atlīdzība nodarbinātajiem un starppatēriņš	D.1+P.2	5 246,6	17,2	16,3	15,9	15,4	14,7
17a. Atlīdzība nodarbinātajiem	D.1	3 309,1	10,9	10,9	10,5	10,2	9,8

³³ Ieskaitot ES budžetā iekasēto nodokļu daļu.
FMINFO_30042020_SP;

17b. Starppatēriņš	P.2	1 937,5	6,4	5,4	5,4	5,2	4,9
18. Sociālie maksājumi (18=18a+18b) tai skaitā bezdarbnieku pabalsti		3 621,3	11,9	12,3	12,3	12,3	12,4
18a. Sociālie pārvedumi piegādāti caur tirgus ražotājiem	D.6311, D.63121, D.63131	389,5	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
18b. Sociālie pārvedumi, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	D.62	3 231,8	10,6	11,1	11,1	11,0	11,1
19.=9. Procentu izdevumi	D.41	210,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
20. Subsīdijas	D.3	308,7	1,0	1,2	1,2	1,1	1,0
21. Bruto kopējā pamatkapitāla veidošana	P.51	1 495,9	4,9	5,0	4,7	5,0	4,7
22. Kapitālo izdevumu transferti	D.9	11,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
23. Pārējie izdevumi		958,4	3,1	2,9	2,6	2,5	2,3
24.=7. Kopējie izdevumi	TE	11 853,3	38,9	38,6	37,6	37,1	35,9
Valdības patēriņš	P.3	5 560,2	18,2	18,4	18,1	17,6	16,9

4.tabula. Vispārējās valdības parāda attīstība un parāda izmaiņas ietekmējošie faktori 2019. – 2023.gadā

% no IKP	EKS Kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. Bruto parāds		36,9	37,9	34,8	34,2	33,8
2. Bruto parāda izmaiņas		1,4	2,7	-1,2	1,1	1,1
Kopējā parāda izmaiņas ietekmējošie faktori						
3. Primārā bilance		0,5	0,4	0,7	0,7	1,7
4. Procentu maksājumi	EDP D.41	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
5. Krājumu izmaiņas, t.sk.		1,2	2,3	-1,3	1,1	2,1
Valsts parāda netiešā procentu likme		1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Citi mainīgie						
6. Likvidi finanšu aktīvi		8,1				
7. Neto finansiālais parāds (7=1-6)		28,8				
8. Parāda amortizācija		1,2	3,7	4,3	0,6	1,4
9. Ārvalstu valūtā denominētā parāda īpatsvars		10,0	1,3	1,3	1,3	1,2
10. Vidējā dzēšana		9,03 gadi				

5.tabula. Cikliskā attīstība

% no IKP	EKS Kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. IKP pieaugums salīdzināmās cenās (%)	B1g	2,2	2,2	2,8	2,8	2,4
2. Faktiskā budžeta bilance	B.9	-0,2	-0,4	-0,1	-0,1	1,0
3. Procentu izdevumi	D.41	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
4. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi ³⁴		0,2				
5. Potenciālā IKP pieaugums (%) ieguldījums:		3,0	2,9	2,9	2,8	2,9

³⁴ Ieņēmumu daļa 60,7 milj. euro apmērā no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolišanas sekundārajā tirgū, kas notika 2018. gada novembrī. Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un EK, strukturālā bilance 2019. gadā un 2020. gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu attiecīgi 0,5% no IKP un 0,3% no IKP, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet EK šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinošos/izdevumus palielinošos pasākumus EK neatzīst par vienreizējiem/īslaicīgiem pasākumiem.

- nodarbinātības		0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
- kapitāla		0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
- kopējās ražošanas faktoru produktivitātes		2,0	1,9	1,9	1,8	1,8
6. Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)		0,9	0,2	0,2	0,2	-0,3
7. Budžeta bilances cikliskā komponente		0,3	0,1	0,1	0,1	-0,1
8. Cikliski koriģētā bilance (2–7)		-0,6	-0,5	-0,2	-0,1	1,1
9. Cikliski koriģētā primārā bilance (8+3)		0,1	0,3	0,6	0,6	1,8
10. Strukturālā bilance (8–4)		-0,7	-0,5	-0,2	-0,1	1,1

7a.tabula Netiešās saistības

% no IKP	2019
Valsts un pašvaldību galvojumi	1,4%

8.tabula. Ārējās vides pamata pieņēmumi

	2019	2020	2021	2022	2023
Īstermiņa procentu likme <i>euro</i> zonā (gada vidējā)	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Ilgtermiņa procentu likme <i>euro</i> zonā (gada vidējā)	-0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
EUR/USD kurss (gada vidējais)	1,12	1,11	1,11	1,11	1,11
Nominālais efektīvais maiņas kurss ES	-1,2	-1,3	0,0	0,0	0,0
Pasaules IKP, izņemot ES, pieaugums salīdzināmās cenās, %	3,8	3,3	3,4	3,4	3,4
ES IKP pieaugums salīdzināmās cenās, %	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2
Pasaules preču un pakalpojumu tirdzniecības apjomu izmaiņas ES eksporta tirgos, izslēdzot ES, %	0,6	2,1	2,5	2,5	2,5
Pasaules preču un pakalpojumu importa apjomu izmaiņas, izslēdzot ES, %	0,4	2,1	2,6	2,6	2,6
Naftas cena (<i>Brent</i> , USD par barelu)	64,1	66,0	63,0		

B. PIELIKUMS. COVID-19 IETEKMES SCENĀRIJS

1a.tabula. Izaugsme un ar to saistītie faktori

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	Pieaugums %				
1. IKP 2010.gada cenās	B1*g	27 497	2,2	-7,0	1,0	3,5	2,4
2. IKP faktiskajās cenās	B1*g	30 476	4,9	-7,9	2,4	5,6	4,4
IKP pēc izlietojuma 2010.gada cenās							
3. Privātais patēriņš	P3	16 515	2,9	-6,0	1,0	3,9	3,0
4. Sabiedriskais patēriņš	P3	5 005	2,6	2,0	2,0	2,9	2,5
5. Kopējā pamatkapitāla veidošana	P51	6 550	3,1	-18,0	3,0	4,9	2,0
6. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53	467	-	-	-	-	-
7. Eksports	P6	17 387	2,0	-9,0	1,0	4,0	3,3
8. Imports	P7	18 426	2,3	-10,0	1,9	4,5	3,7
Ieguldījums IKP izaugsme							
9. Kopējais iekšzemes pieprasījums			2,9	-8,4	3,0	6,1	4,7
10. Krājumu pārmaiņas un vērtslietu iegāde	P52+P53		-0,5	-0,5	0,0	0,0	0,0
11. Eksporta-importa bilance	B11		-0,3	1,0	-0,6	-0,5	-0,4

1b.tabula. Patēriņa cenu izmaiņas

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		līmenis	Pieaugums %				
1. IKP deflators			2,6	-1,0	1,3	2,0	1,9
2. Privātā patēriņa deflators			2,9	0,3	1,7	2,0	2,0
3. SPCI izmaiņas (gads pret gadu)			2,7	0,4	1,7	2,0	2,0
4. Sabiedriskā patēriņa deflators			2,9	1,0	1,0	2,0	2,0
5. Investīciju deflators			3,2	-1,7	1,1	1,9	1,9
6. Eksporta (preču un pakalpojumu) deflators			0,2	-5,0	1,0	2,5	2,4
7. Importa (preču un pakalpojumu) deflators			-0,5	-5,5	1,5	3,0	3,0

1c.tabula. Darba tirgus attīstība

	EKS Kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		Līmenis	Pieaugums %				
1. Nodarbinātība, cilvēki, tūkst		910	0,1	-5,0	1,2	1,0	-0,1
2. Nodarbinātība, darba stundas uz vienu nodarbināto		1 623,6	0,9	-5,0	1,2	1,0	-0,1
3. Bezdarba līmenis (%)			6,3	11,2	10,1	9,0	8,6
4. Darba ražīgums, uz nodarbināto			2,1	-2,1	-0,2	2,5	2,5
5. Darba ražīgums, uz darba stundu			1,3	-2,1	-0,2	2,5	2,5
6. Atlīdzība nodarbinātajiem, milj. euro, faktiskās cenās	D.1	15 173	8,6	-3,0	3,0	5,0	5,0
7. Bruto darba samaksa, euro		1 076	7,2	-3,0	3,0	5,0	5,0

FMINFO_30042020_SP;

1d.tabula. Sektoru bilances

% no IKP	EKS kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. Tekošais un kapitāla kods	B.9	1,4	2,2	1,5	1,0	0,4
t.sk.:						
- Preču un pakalpojumu bilance		0,1	1,0	0,2	-0,3	-0,9
- Ienākumu un pārvedumu bilance		-0,6	-0,5	-0,3	-0,6	-1,0
- Kapitāla kods		1,9	1,7	1,7	1,9	2,3
2. Neto aizdevumi/ aizņemšanās privātajā sektorā	B.9	1,6	11,6	6,5	4,9	3,1
3. Neto aizdevumi/ aizņemšanās vispārējās valdības sektorā	EDP B.9	-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
4. Statistiskā novirze		0	0	0	0	0

2a.tabula. Vispārējās valdības budžeta attīstība

	EKS kods	2019	2019	2020	2021	2022	2023
		milj. euro	% no IKP				
Neto aizdevumi (+) vai aizņēmumi (-) (B.9) pa apakšsektoriem							
1. Vispārējā valdība	S.13	-63,2	-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
2. Centrālā valdība	S.1311	-526,5	-1,7	-6,9	-3,7	-3,1	-2,0
3. Pavalsts valdība	S.1312						
4. Vietējā valdība	S.1313	179,9	0,6	-0,6	-0,8	-0,7	-0,5
5. Sociālās nodrošināšanas fondi	S.1314	238,4	0,9	-1,9	-0,5	-0,1	-0,2
Vispārējā valdība (S.13)							
6. Kopējie ieņēmumi	TR	11 790,1	38,7	37,4	38,9	38,9	38,8
7. Kopējie izdevumi	TE	11 853,3	38,9	46,8	43,8	42,8	41,4
8. Budžeta bilance	B.9	-63,2	-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
9. Procentu izdevumi	D.41	210,7	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
10. Primārā bilance		147,5	0,5	-8,5	-4,1	-3,0	-1,7
11. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi		60,7	0,2				
Ieņēmumu sadaļas							
12. Nodokļi kopā (12=12a+12b+12c)		6 460,8	21,2	20,3	22,0	22,1	22,3
12a. Ražošanas un importa nodokļi	D.2	4 319,7	14,2	14,0	14,9	14,9	14,9
12b. Ienākuma un mantas kārtējie nodokļi	D.5	2 129,5	7,0	6,3	7,1	7,2	7,3
12c. Kapitāla nodokļi	D.91	11,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sociālās iemaksas	D.61	3 052,2	10,0	9,9	10,2	10,3	10,4
14. Īpašuma ienākumi	D.4	188,8	0,6	0,6	0,3	0,3	0,3
15. Pārējie ieņēmumi		2 088,3	6,9	6,6	6,3	6,2	5,8
16. Kopējie ieņēmumi	TR	11 790,1	38,7	37,4	38,9	38,9	38,8
Nodokļu slogs (D.2 ³⁵ +D.5+D.61+D.91-D.995)		9 568,7	31,4	30,4	32,4	32,6	32,8
Izdevumu sadaļas							
17. Atlīdzība nodarbinātajiem un starppatēriņš	D.1+P.2	5 246,6	17,2	18,9	18,6	18,0	17,2
17a. Atlīdzība nodarbinātajiem	D.1	3 309,1	10,9	12,4	12,3	11,9	11,5
17b. Starppatēriņš	P.2	1 937,5	6,4	6,5	6,3	6,1	5,7
18. Sociālie maksājumi (18=18a+18b) tai skaitā bezdarbnieku pabalsti		3 621,3	11,9	15,3	14,2	13,8	13,9
18a. Sociālie pārvedumi piegādāti caur tirgus ražotājiem	D.6311, D.63121, D.63131	389,5	1,3	1,5	1,5	1,5	1,5
18b. Sociālie pārvedumi, kas nav sociālie pārvedumi natūrā	D.62	3 231,8	10,6	13,9	12,7	12,3	12,4
19.=9. Procentu izdevumi	D.41	210,7	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
20. Subsīdijas	D.3	308,7	1,0	1,6	1,5	1,3	1,2
21. Bruto kopējā pamatkapitāla veidošana	P.51	1 495,9	4,9	5,7	5,5	5,8	5,4
22. Kapitālo izdevumu transferti	D.9	11,9	0,0	0,6	0,1	0,1	0,1
23. Pārējie izdevumi		958,4	3,1	3,8	3,0	2,9	2,7
24.=7. Kopējie izdevumi	TE	11 853,3	38,9	46,8	43,8	42,8	41,4
Valdības patēriņš	P.3	5 560,2	18,2	21,4	21,2	20,6	19,7

³⁵ Ieskaitot ES budžetā iekasēto nodokļu daļu.
FMINFO_30042020_SP;

4.tabula. Vispārējās valdības parāda attīstība un parāda izmaiņas ietekmējošie faktori 2019. – 2023.gadā

% no IKP	EKS Kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. Bruto parāds		36,9	51,7	52,2	53,3	53,1
2. Bruto parāda izmaiņas		1,4	11,6	1,7	3,9	2,0
Kopējā parāda izmaiņas ietekmējošie faktori						
3. Primārā bilance		0,5	-8,5	-4,1	-3,0	-1,7
4. Procentu maksājumi	EDP D.41	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
5. Krājumu izmaiņas, t.sk.		1,2	2,2	-3,3	0,0	-0,7
Valsts parāda netiešā procentu likme		1,9	2,2	1,8	1,9	1,8
Citi mainīgie						
6. Likvīdi finanšu aktīvi		8,1				
7. Neto finansiālais parāds (7=1-6)		28,8				
8. Parāda amortizācija		1,2	4,2	5,0	0,7	1,6
9. Ārvalstu valūtā denominētā parāda īpatsvars		10,0	1,1	1,0	1,0	0,9
10. Vidējā dzēšana		9,03 gadi				

5.tabula. Cikliskā attīstība

% no IKP	EKS Kods	2019	2020	2021	2022	2023
1. IKP pieaugums salīdzināmās cenās (%)	B1g	2,2	-7,0	1,0	3,5	2,4
2. Faktiskā budžeta bilance	B.9	-0,2	-9,4	-5,0	-3,9	-2,7
3. Procentu izdevumi	D.41	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9
4. Vienreizēji un citi īslaicīgi pasākumi ³⁶		0,2				
5. Potenciālā IKP pieaugums (%)		3,0	2,9	2,9	2,8	2,9
ieguldījums:						
- nodarbinātības		0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
- kapitāla		0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
- kopējās ražošanas faktoru produktivitātes		2,0	1,9	1,9	1,8	1,8
6. Starpība starp faktisko un potenciālo IKP (% no potenciālā IKP)		0,9	-8,8	-10,4	-9,8	-10,2
7. Budžeta bilances cikliskā komponente		0,3	-3,3	-3,9	-3,7	-3,8
8. Cikliski koriģētā bilance (2-7)		-0,6	-6,1	-1,0	-0,2	1,2
9. Cikliski koriģētā primārā bilance (8+3)		0,1	-5,2	-0,1	0,7	2,1
10. Strukturālā bilance (8-4)		-0,7	-6,1	-1,0	-0,2	1,2

³⁶ Ieņēmumu daļa 60,7 milj. euro apmērā no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izsolīšanas sekundārajā tirgū, kas notika 2018. gada novembrī. Lai atvieglotu datu salīdzināmību starp Latviju un EK, strukturālā bilance 2019. gadā un 2020. gadā ir parādīta kopā ar nodokļu reformas neto ieņēmumu samazinājumu attiecīgi 0,5% no IKP un 0,3% no IKP, kas ir īslaicīgs un Latvijas fiskālajā ietvarā tiek atzīts par vienreizējo pasākumu, bet EK šo efektu ietver strukturālajā bilancē, jo ieņēmumus samazinošos/izdevumus palielinošos pasākumus EK kā likums neatzīst par vienreizējiem/īslaicīgajiem pasākumiem.

Papildus jānorāda, ka Latvijas fiskālajā ietvarā valdības un Saeimas pieņemtie atbalsta pasākumi ar fiskālo ietekmi ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas ietekmes mazināšanai tiek uzskatīti par vienreizējiem pasākumiem, attiecīgi -3,0% no IKP 2020.gadā, 0,2% no IKP 2021. gadā, 0,2% no IKP 2022.gadā un 0,3% no IKP 2023.gadā, un netiek iekļauti strukturālajā bilancē. Savukārt, EK pieeja neparedz Covid-19 atbalsta pasākumus atzīt par vienreizējiem pasākumiem, tāpēc šie pasākumi šajā tabulā ir ietverti strukturālajā bilancē.

FMINFO_30042020_SP;

6.tabula. Tautsaimniecības atbalsta pasākumi Covid-19 pārvarēšanai un to ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci (uz 17.04.2020), izmaiņas pret iepriekšējo gadu

% no IKP	Pasākuma apraksts	EKS kods	Statuss	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
				milj. euro				% no IKP			
1. Atbalsts nodokļu jomā											
- Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi	Krīzes skartie uzņēmēji var lūgt sadalīt vai atlikt nodokļu maksājumus uz laiku līdz 3 gadiem, kā arī piešķirt termiņa pagarinājumu tiem nokavētajiem nodokļu maksājumiem, kuru samaksas termiņš jau ir pagarināts saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām", ja termiņa kavējums radies Covid-19 rezultātā.	D.2, D.5, D.61	Apstiprināts 20.03.2020.	-236.0	259.7	23.6	47.3	-0.8	0.9	0.1	0.1
- IIN avansa maksājumu atcelšana	IIN maksātājs par 2020. taksācijas gadu neveic IIN avansa maksājumus no saimnieciskās darbības ienākuma. Nosacījums attiecināms uz avansa maksājumiem, sākot ar 2020.gada 1.janvāri. IIN avansa maksājumus par 2020. taksācijas gadu var veikt labprātīgi.	D.5	Apstiprināts 20.03.2020.	-35.0	70.0	-35.0	0.0	-0.1	0.2	-0.1	0.0
- Pārmaksātā PVN atmaksa 30 dienu laikā	PVN pārmaksas tiek izskaftas un atmaksātas visiem nodokļu maksātājiem 30 dienu laikā, tās neuzkrājot līdz taksācijas gada beigām; normas spēkā stāšanās - 2020.gada 1.aprīlis.	D.2	Apstiprināts 20.03.2020.	-60.0	60.0	0.0	0.0	-0.2	0.2	0.0	0.0
- NĪN samaksas termiņu pagarināšana	Pašvaldībām ir tiesības noteikt no likuma "Par nekustamā īpašumu nodokli" atšķirīgus nodokļa nomaksas termiņus, tos pārceļot uz vēlāku laiku.	D.5	Apstiprināts 20.03.2020.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
2. Atbalsts pabalstu jomā											
- Pabalsts ģimenēm (personai) krīzes situācijā	Valsts budžeta mērķdotācijas pašvaldībām. Pašvaldība piešķirs ģimenei (personai) pabalstu krīzes situācijā, pamatojoties uz ārkārtējo situāciju, ja ģimenei (personai) nav ienākumu, ir radušies papildus izdevumi, ko tā pati nespēj segt, atrodoties pašizolācijā vai ir atradusies karantīnā un tai nav iztikas līdzekļu (50 procentu apmērā no ģimenei (personai) izmaksātā pabalsta krīzes situācijā, bet ne vairāk kā 40 euro mēnesī vienai personai triju mēnešu periodā).	D.7	Apstiprināts 20.03.2020. 16.04.2020.	-2.9	2.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Piemaksa pabalstam par	Valsts budžeta mērķdotācijas pašvaldībām. Pašvaldība piešķirs pabalstu ārkārtējās situācijas laikā, un vienu	D.7	Apstiprināts 16.04.2020.	-1.4	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

apgādībā esošu bērnu	kalendāra mēnesi pēc ārkārtējās situācijas beigām, ko valsts kompensēs pašvaldībām 100 procentu apmērā (par piemaksu pabalstam krīzes situācijā par apgādībā esošu bērnu 50 euro apmērā).											
- Slimības pabalsta apmaksā no valsts budžeta no 2.dienas	Personai, kurai tiek izsniegta darbnespējas lapa par Covid-19 vai atrašanos karantīnā no 2020.gada 22.marta līdz 2020.gada 30.jūnijam, slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darbnespējas otrās dienas (80% apmērā no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas).	D.632, D.62	Apstiprināts 20.03.2020.	-86.3	86.3	0.0	0.0	-0.3	0.3	0.0	0.0	
- Dīkstāves pabalsti	Darbinieka atlīdzība dīkstāves gadījumā tiek kompensēta no valsts budžeta 75% apmērā no darbinieka sešu mēnešu vidējās atlīdzības (līdz 700 euro). Atbalsts pašnodarbinātām personām (75%, līdz 700 euro) vai autoratlīdzības saņēmējiem vai mikrouzņēmumu nodokļa maksātājiem (50%, līdz 700 euro), kuri dīkstāves periodā nav guvušas ienākumus no saimnieciskās darbības.	D.7	Apstiprināts 26.03.2020. 31.03.2020. 02.04.2020. 09.04.2020.	-30.0	30.0	0.0	0.0	-0.1	0.1	0.0	0.0	
- Darbiniekiem piemaksa pie dīkstāves pabalsta par bērniem	Darbiniekam, kurš saņem dīkstāves pabalstu, piemaksa 50 euro apmērā par katru apgādībā esošu bērnu vecumā līdz 24 gadiem, par kuru darbiniekam uz dīkstāves pabalsta piešķiršanas dienu tiek piemērots IIN atvieglojums.	D.7	Apstiprināts 16.04.2020.	-2.9	2.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
- Tiesības uz bezdarbnieka statusu patentmaksas un mikrouzņēmuma nodokļa maksātājiem	Līdz 2020.gada 31.decembrim tiesības uz bezdarbnieka statusu, ir arī personai, kura zaudējusi darba ņēmēja statusu un uz darba ņēmēja statusa zaudēšanas dienu ir reģistrēta kā patentmaksas maksātājs, mikrouzņēmuma darbinieks, kas ir mikrouzņēmuma īpašnieks vai pašnodarbinātais, kurš ir izvēlējies mikrouzņēmuma nodokļa nomaksu, un kuras ienākumi mēnesī šajā darbības jomā nesasniedz MK noteiktās minimālās mēneša darba alga apmēru.	D.632, D.62	Apstiprināts 09.04.2020.	-1.4	1.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
- Pagarināts vecāku pabalstu saņemšanas termiņš	Personai, kurai piešķirtā pabalsta periods beidzas laikā, kad izsludināta ārkārtējā situācija, un kura nevar atgriezties darbā, var pieprasīt piešķirtā pabalsta turpinājuma izmaksu pēc tam, kad bērns sasniedz viena gada vai pusotra gada vecumu. Par periodu no 2020.gada 12.marta līdz dienai, kad persona sāk gūt ienākumus kā darba ņēmējs vai pašnodarbinātais, bet ne ilgāk kā līdz sakarā ar Covid-19 izsludinātās ārkārtējās situācijas beigām (līdz 700 euro).	D.7	Apstiprināts 09.04.2020.	-6.3	6.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	

3. Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā											
- Aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	Apgrozāmo līdzekļu aizdevums: – komersantiem, lauksaimniekiem un zivsaimniekiem, kuru darbību ietekmējusi Covid-19; – līdz 1 milj. <i>euro</i> ar termiņu līdz 3 gadiem.	D.7	Apstiprināts 24.03.2020.	-50.8	54.0	-0.7	-1.7	-0.2	0.2	0.0	0.0
- Kredītu garantijas	Kredīta brīvdienu garantija: – MVU un lielajiem uzņēmumiem, kuriem Covid-19 izplatības dēļ radušās objektīvas grūtības veikt aizdevumu maksājumus bankās, pieejama kredīta garantija, kas ļaus bankai atlikt pamatsummas maksājumu; – pieejama saimnieciskās darbības veicējiem, lauksaimniekiem un zivsaimniecības un akvakultūras nozarei.	D.7	Apstiprināts 24.03.2020.	-25.0	25.0	0.0	0.0	-0.1	0.1	0.0	0.0
- Portfeļgarantijas	Krīzes portfeļgarantiju mērķis ir veicināt finansējuma pieejamību uzņēmējiem finanšu pakalpojumiem līdz 0,5 milj. <i>euro</i> . Garantija tiks sniegta par jauniem vai esošiem apgrozāmo līdzekļu aizdevumiem, ja kredītiestāde atliks pamatsummas maksājumus vismaz par 3 mēnešiem vai pagarinās līgumu darbības termiņu vismaz par 3 mēnešiem. Tāpat garantija tiks sniegta par esošiem investīciju aizdevumiem un finanšu līzingu.	D.7	Apstiprināts 24.03.2020.	-25.0	25.0	0.0	0.0	-0.1	0.1	0.0	0.0
4. Atbalsts nozarēm											
- Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	Aviosatiksmes nozares sabiedrību pamatkapitāla palielināšana.	D.9	Apstiprināts/ konceptuāli 24.03.2020. 25.03.2020.	-156.0	156.0	0.0	0.0	-0.6	0.5	0.0	0.0
- Ar veselības aprūpi saistīts atbalsts	Aizsarglīdzekļu, medikamentu u.c. medicīniskā aprīkojuma iegāde. Piemaksas ārstniecības personām un nodarbinātajiem par darbu paaugstināta riska un slodzes apstākļos.	P.2, D.1	Apstiprināts/ Plānots 03.03.2020. 20.03.2020. 27.03.2020. 09.04.2020.	-80.9	80.9	0.0	0.0	-0.3	0.3	0.0	0.0
- Atbalsts attālinātajam mācību procesam	Līdzekļi attālinātam mācību procesam paredzētā audiovizuālā satura radīšanai un izplatīšanai. Attālinātajam mācību procesam nepieciešamo viedtālruni un planšet datoru iegādei.	P.2	Apstiprināts 12.03.2020. 19.03.2020. 24.03.2020.	-0.6	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

- Atbalsts medijiem un sabiedrības informēšanai	SIA "Tet" izmaksām, kas saistītas ar saziņas nodrošināšanu un tīmekļa vietnes izveidi krīzes koordinācijai. „Latvijas Radio”, „Latvijas Televīzija” un komerciālajiem plašsaziņas līdzekļiem, lai nodrošinātu iespējami plašu Latvijas iedzīvotāju apziņošanu un efektīvu sabiedrības informēšanu un izglītošanu par aktualitātēm saistībā ar Covid-19. Sabiedrības integrācijas fondam, lai nodrošinātu Mediju atbalsta fonda darbību un iespēju sabiedrībai saņemt daudzpusīgu informāciju un viedokļus par Covid-19 krīzes pārvarēšanu, kā arī nodrošinātu valsts informatīvās telpas drošību drukātajā presē un komerciālajos interneta ziņu portālos, sniegtu atbalstu saistībā ar abonēto preses izdevumu piegādes izmaksām (valsts akciju sabiedrībai "Latvijas Pasts") un elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu apraides izmaksām. Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei, lai nodrošinātu sabiedrībai iespēju saņemt daudzpusīgu informāciju un viedokļus par Covid-19 krīzes pārvarēšanu, kā arī nodrošinātu valsts informatīvās telpas drošību komerciālajos elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos.	P.2, D.7	Apstiprināts 19.03.2020. 07.04.2020. 17.04.2020.	-2.4	2.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Finansiālo grūtību mazināšanai lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēm	Atbalsts primārajiem lauksaimniecības ražotājiem, lauksaimniecības un pārtikas pārstrādes uzņēmumiem, kā arī uzņēmumiem un iestādēm, kas sniedz ēdināšanas pakalpojumus izglītības iestādēs. Atbalsts paredzēts Covid-19 ietekmē radušos finansiālo grūtību mazināšanai, atbalstot apgrozāmo līdzekļu pieejamību, daļēji sedzot ienākumu samazinājumu, gatavo preču krājumu uzglabāšanas izmaksas, apgrozījuma samazinājumu, kā arī kompensējot to iznīcināto vai ziedoto produktu vērtību, kurus ārkārtas situācijas laikā nebija iespējams izlietot ēdināšanas pakalpojuma sniegšanā izglītības iestādēs.	D.3	Apstiprināts 17.04.2020.	-45.5	45.5	0.0	0.0	-0.2	0.2	0.0	0.0
- Pārējie	Piemaksas Iekšlietu ministrijas padotības iestāžu amatpersonām par darbu (no 12.marta līdz 31.maijam). Arī atbrīvojums no telpu nomas maksas vai tās samazinājums. Valsts un pašvaldību iestādes, kā arī atvasinātas publiskas personas un publiskas personas kontrolētas	D.1, D.7	Apstiprināts 12.04.2020. 16.04.2020.	-2.6	2.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

	kapitālsabiedrības, brīvostas un speciālās ekonomiskās zonas uz krīzes laiku atbrīvo krīzes skarto nozaru komersantus no publiskas personas mantas un publiskas personas kontrolētas kapitālsabiedrības mantas nomas maksas vai lemj par nomas maksas samazinājumu un par publiskas personas mantas izmantošanu, kā arī nepiemēro kavējuma procentus un līgumsodus samaksas kavējuma gadījumā.										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Finanšu ministrs

Gusāre 67083911
elina.gusare@fm.gov.lv

J. Reirs